

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการการปกครอง

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2566

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

THE ATTITUDE TOWARDS POLITICS IN THE DEMOCRATIC SYSTEM OF DHAMMAYUTIKA'S MONKS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

PHRAMAHA WISITSAK WISITTHAWETEE (SUKRUANG)

A THEMATIC PAPER SUBMTTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครอง**
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(พระครูอรุณสุตาลังการ, รองศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ .....
(พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร. สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา)

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Thematic Topic	:	The Attitude towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province
Student's Name	:	Phramaha Wisitsak Wisitthawetee (Sukruang)
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Government
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon
Co-Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Political Science (Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phrakhrupaladsuwatthanaphromajariyakhun)

Thematic Committee :

Chairman .....
(Phrakhruarunsutalangkarn, Assoc. Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....
(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member/Co-Advisor .....
(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member .....
(Phramaha Ekkawin Piyaweero, Dr.)

Member .....
(Dr. Sitthipong Sitthiphataraprabha)

(Copyright of Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครอง**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณคือ พระภิกษุ/สามเณร จำนวน 228 รูป ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอฝ่ายธรรมยุต จำนวน 5 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า :

1. ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.19, S.D.=0.10) เมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอารมณ์/ความรู้สึกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$=3.53, S.D.=0.21) รองลงมาคือ ด้านความรู้/ความเข้าใจ ($\bar{x}$=3.42, S.D.=0.04) และด้านพฤติกรรม ($\bar{x}$= 2.64, S.D.=0.23) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชคือ ด้านพฤติกรรม กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์ควรดำรงตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ไม่ควรฝักใฝ่ในเรื่องของการเมืองการปกครองมากเกินไปจนทำให้พระภิกษุสงฆ์เสียสมณะสารูปและอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยเพื่อมิให้ส่งผลเสียต่อศาสนาและต่อตนเอง

คำสำคัญ : ทัศนคติ, การเมืองการปกครอง, ระบอบประชาธิปไตย, คณะสงฆ์ธรรมยุต

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**The Attitude towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province**
Student's Name	:	**Phramaha Wisitsak Wisitthawetee (Sukruang)**
Degree Sought	:	**Master of Political Science**
Program	:	**Government**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**

A thematic paper study aimed to 1) study the attitude towards politics in the democratic system of Dhammayutika's monks in Nakhon Si Thammarat province and, 2) to analyze and recommendation about attitude towards politics in the democratic system of Dhammayutika's monks in Nakhon Si Thammarat province. meanwhile, population and samples were 228 monks and novices. In addition, the researcher determined a sampling by using Taro Yamane whereas the key informants for in-depth interview were the ecclesiastical provincial rullers and the ecclesiastical district officer from Dhammyuttika, total 5 individuals, who were selected via purposive sampling. Additionally, research tools used in this study were questionnaire and in-depth interview while data was analyzed through descriptive analysis, composed of frequency, percentage, mean, and standard deviation, together with using content analysis obtained from in-depth interview.

Research findings indicated that :

1. According to attitude towards politics in the democratic system of Dhammayutika's monks in Nakhon Si Thammarat province it was found that the overall was at average level ($\bar{x}$ =3.19, S.D.= 0.10). Furthermore, when having them separated into aspects in descending order, it appeared that emotion/feeling showed the highest average ($\bar{x}$ =3.53, S.D.=0.21), followed by knowledge/ understanding ($\bar{x}$ =3.42, S.D.=0.04), then behaviors ($\bar{x}$ =2.64, S.D.=0.23) respectively.

2. Recommendation about attitude towards politics in the democratic system of Dhammayutika's monks in Nakhon Si Thammarat province was behavior in that the Buddhist monks should live within the framework of monastic disciplines while not concentrating on democratic politics and governance so obsessively that they lose ecclesiasticism, but keeping themselves within the framework of monastic disciplines in order not to have negative effects on religion and themselves.

Keywords: Attitude, Politics, Democratic, Dhammayutika's Monks

มหามกุฏราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยการความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว และอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย อีกทั้งได้สละเวลาในการชี้แนะแนวทางตลอดจนการตรวจแก้ไขจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และกรุณาให้ความรู้และคำแนะนำตลอดจนข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนนักศึกษา สาขาวิชาการปกครองทุกท่าน ที่กรุณาให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดียิ่ง

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่บิดามารดา และครู-อาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด รวมทั้งเพื่อน ๆ ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วยผู้วิจัย

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ซ

สารบัญ..... ฌ

สารบัญตาราง..... ฎ

สารบัญภาพ..... ฐ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามการวิจัย..... 3

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตการวิจัย..... 4

1.5 นิยามคำศัพท์การวิจัย..... 4

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ..... 6

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ..... 7

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง/องค์ความรู้ทางการเมือง..... 15

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย..... 24

2.4 บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในสังคมไทย..... 28

2.5 บริบทของพื้นที่..... 41

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 50

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย..... 53

2.8 สรุป..... 54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	**56**
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	57
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	61
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล	65
บทที่ 4 ผลการวิจัย	**66**
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	66
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	**83**
5.1 สรุป	83
5.2 อภิปรายผล	87
5.3 องค์ความรู้ใหม่	92
5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย	93
บรรณานุกรม	**95**
บุคลานุกรม	**99**
ภาคผนวก	**100**
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	**101**
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	**103**
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวมรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	**107**
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	**115**

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก

ภาคผนวก จ ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือและการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ..... 124

ภาคผนวก ฉ ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน..... 139

ภาคผนวก ช รูปภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก..... 141

ประวัติผู้วิจัย **147**

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

3.1 กลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต..... 57

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก..... 57

3.3 ประชากรของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต..... 58

3.4 กลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต..... 59

3.5 การกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมิน 5 ระดับตามวิธีของ Likert..... 61

3.6 การแปลผลตามวิธีของ Likert..... 65

4.1 จำนวนและร้อยละอายุของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 67

4.2 จำนวนและร้อยละจำนวนพรรษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช.. 68

4.3 จำนวนและร้อยละระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช 69

4.4 จำนวนและร้อยละของตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 70

4.5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพรวม)..... 71

4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านความรู้/ความเข้าใจ)..... 72

4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านอารมณ์/ความรู้สึก)..... 74

4.8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านพฤติกรรม)..... 76

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย..... 54

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนากับการเมืองการปกครองของฝ่ายอาณาจักรมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน เพราะตลอดระยะเวลา 2,600 กว่าปีที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้เข้าไปสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือระบอบราชาธิปไตย ตัวแปรที่ชี้ชัดคือ พระพุทธเจ้าทรงมีฐานะก่อนออกผนวชเป็นพระมหากษัตริย์ พระสหายของพระองค์ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์ก่อนผนวชคือ กษัตริย์เช่นกันและเมื่อพระองค์ออกผนวชแล้ว พระองค์ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในหลากหลายมิติและสถานการณ์ในขณะเดียวกันสาวกบางกลุ่มที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในองค์กรพระพุทธศาสนามีสถานะของการเป็นกษัตริย์ จากตัวแปรในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการออกแบบหลักธรรม การวางท่าทีและพิธีกรรมที่สอดรับกับบริบทของการปกครองในระบอบราชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการจัดวางธรรมะเพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระราชา เช่น หลักจักกวัตติสูตร หลักทศพิธราชธรรมและหลักราชสังคหวัตถุธรรม ในขณะที่การปรับพฤติกรรมและท่าทีของพระสงฆ์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดรับกับสังคมของพระราชานั้น พระองค์ได้ทรงออกแบบหลักการเสขิยวัตรเพื่อเป็นแนวในการวางท่าทีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “คุณสมบัติผู้ดี” สำหรับพระสงฆ์ที่จะเข้าไปสู่สังคมชั้นสูง อันจะนำมาซึ่งความเคารพและศรัทธาในวัตรปฏิบัติ เพราะพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งมาจากกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นทาสและจัณฑาลจะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับกษัตริย์ตามระบอบราชาธิปไตยนั้นมีความผสมกลมกลืนทั้งในหลักการดำเนินชีวิต การจัดวางสถานะและการจัดวางพิธีกรรม แนวทางในลักษณะนี้ถือว่าเป็นการเข้าไปช่วยส่งเสริมบทบาทระหว่างกันและกันมากยิ่งขึ้นเพราะเมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์ในบางยุคพบว่า ความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับพระราชา ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ รวมไปถึงพระราชาในประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชาและลาว (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558, https://www.mcu.ac.th/article/detail/301, สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565)

สำหรับประเทศไทย นั้น ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาณาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 อย่างไรก็ตามจุดเปลี่ยนที่สำคัญของโฉมหน้าทางประวัติศาสตร์ขององค์กรสงฆ์คือ การเผชิญหน้ากับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในอีกมุมหนึ่งพระสงฆ์ยังต้องรักษา

ความสัมพันธ์กับระบอบราชาธิปไตย ทั้งในแง่ของการนำเสนอหลักการปฏิบัติ พิธีกรรมและความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง พระสงฆ์มีความจำเป็นที่จะต้องจัดวางสถานะขององค์กรและเชิงปัจเจกต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมาที่เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ได้พยายามที่จะจัดวางสถานะของตัวเองให้สอดประสานและลงตัวมากที่สุดทั้งในระบอบเดิมและระบอบใหม่ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558, https://www.mcu.ac.th/article/detail/301, สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565) ในขณะกระแสประชาธิปไตยกำลังเป็นที่ยอมรับทั้งในทั่วโลกและสังคมไทย เพราะการเมืองมองการปกครองในระบอบนี้มีความเชื่อว่า “ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของประเทศ ด้วยเหตุนี้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่เพียงแต่ต้องมีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดรูปแบบหรือระบบที่ใช้ในการปกครองประเทศภายใต้หลักการดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันคือ “คน” หรือประชาชน ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอกันจะต้องมีความสามารถในการปกครองกันเอง ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชนหรือการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเองจึงจะประสบความสำเร็จได้ (Turner, 2000, pp. 189-217)

ในสังคมยุคปัจจุบันของประเทศไทยแม้จะมีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ในหมวดที่ 7 ส่วนที่ 2 มาตราที่ 96 ข้อที่ 1 ห้ามมิให้บุคคลที่เป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เพราะอาจเล็งเห็นว่าพระสงฆ์คือ กลุ่มคนที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผนวกกับมหาเถรสมาคมก็ได้ออกคำสั่งประกาศห้ามมิให้พระภิกษุ สามเณร เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ปรากฏว่ายังมีพระสงฆ์บางกลุ่มบางพวกที่ไม่ยอมรับต่อกฎเกณฑ์กติกาเหล่านั้น ซึ่งในพระสงฆ์บางกลุ่ม บางพวกเหล่านั้น พระสงฆ์บางรูปอาจจะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองอยู่บ้าง แต่บางรูปก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองเลย เอาความเห็นของตนเองเป็นหลัก ยึดอัตตาธิปไตยเป็นที่ตั้งได้ทำการขัดขืนต่อคำสั่งของมหาเถรสมาคมพยายามที่จะมีบทบาททางการเมือง โดยเข้าไปเกี่ยวข้อกับกับเมืองด้วยกรรมวิธีกระบวนการต่างๆ พยายามที่จะเรียกร้องและใช้สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะปวงชนชาวไทย ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยจนทำให้เกิดเป็นกระแสวิพากวิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา ถามหาถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสม ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร จากรูปการณ์เหล่านั้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20, 2560, หน้า 7) อย่างไรก็ตามจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า แม้คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นก็มักจะมี

การนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ฉะนั้นการห้ามการแสดงออกจึงเป็นการย้อนแย้งกับหลักการและข้อเท็จจริงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์ (พระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโลและนัชพล คงพันธ์, 2564, หน้า 33)

ดังนั้นในฐานะที่พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นประชาชนพลเมือง คนของรัฐ ผู้อยู่ภายใต้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของรัฐอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันกับประชาชนคนทั่วไป เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลจากการเมืองการปกครอง การบริหารงานการจัดการของรัฐเฉกเช่นเดียวกันกับประชาชนคนในรัฐโดยทั่วไป ๆ แม้จะเป็นผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองหลาย ๆ ประการในทางกฎหมาย เช่น สิทธิในการพิจารณาออกกฎหมาย สิทธิในการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติไว้และถูกคำสั่งห้ามเกี่ยวข้องกับการเมืองตามประกาศของมหาเถรสมาคม แต่ก็มีพระสงฆ์บางกลุ่มบางพวกที่พยายามจะมีบทบาท พยามที่จะแสดงตัวตนในเรื่องของการเมืองการปกครอง โดยมีการยุ่งเกี่ยวและแสดงออกทางการเมืองการปกครองผ่านทางพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะพึงกระทำได้ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชว่ามีมุมมองเป็นอย่างไรหรือมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางใด

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

1.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติอย่างไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย 4 ด้านคือ ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และด้านระยะเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างแยกตามวิธีการวิจัยดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บแบบสอบถาม (การวิจัยเชิงปริมาณ) คือ พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน 228 รูป

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (การวิจัยเชิงคุณภาพ) คือ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอฝ่ายธรรมยุต จำนวน 5 รูป

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยเนื้อหางานวิจัยมุ่งศึกษาถึง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” รวมถึงเนื้อหาด้านความรู้/ความเข้าใจ ด้านอารมณ์/ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยระยะเวลาศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ.2565 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2566

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็น มุมมองหรือแนวคิดของพระภิกษุ-สามเณร คณะสงฆ์ธรรมยุตในเขตปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริงหรือเป็นผลมาจากการรับรู้ รับทราบข้อมูลในด้านต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ และกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธ โดยทัศนคติในที่นี้ หมายถึง ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การเมือง หมายถึง เรื่องทุก ๆ สิ่ง เรื่องทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเกี่ยวข้องกับสถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งรวมไปถึงการช่วงชิงอำนาจ การต่อสู้แย่งชิงกันของกลุ่มผลประโยชน์ที่ดำเนินกิจกรรมกิจการต่าง ๆ เพื่อที่จะแสวงหาอำนาจซึ่งจะผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมหรือต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม

การปกครอง หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับข้องกับการบริหาร การวางกฎระเบียบ การวางกฎเกณฑ์หรือการตรากฎหมายต่าง ๆ ขึ้นในสังคมเพื่อสร้างความเสมอภาค สร้างความเป็นธรรมแก่สังคมเพื่อให้สังคมมีความสงบสุขหรือเพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุข เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหารและจัดการประเทศ

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยซึ่งตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย

คณะสงฆ์ธรรมยุต หมายถึง คณะพระภิกษุผู้เป็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการและยังรวมถึงพระภิกษุ/สามเณร ซึ่งมีสังกัดอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีพระครูสิริธรรมาภิรัต (ธรรมรัต อริยธมฺโม) วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดรูปปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่รวมพระนวกะ ประจำปี 2565

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ทัศนคติด้านความรู้/ความเข้าใจ ด้านอารมณ์/ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยแต่ละด้านมีความหมายดังนี้

ด้านความรู้/ความเข้าใจ หมายถึง คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความรู้มีความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไหน ซึ่งความรู้ในที่นี้ต้องเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาจากการศึกษาและเรียนและมีความเข้าใจตามกระบวนความอย่างแท้จริง มิใช่เป็นทัศนคติหรือความคิดเห็นส่วนบุคคล

ด้านอารมณ์/ความรู้สึก หมายถึง อารมณ์/ความรู้สึกของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อประสบกับปัญหาเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าสิ่งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมส่วนบุคคล บางสิ่งบางอย่างคนหนึ่งชอบ แต่อีกคนไม่ชอบ บางสิ่งบางอย่างคนหนึ่งไม่ชอบ แต่อีกคนหนึ่งกลับชอบ

ด้านพฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกมาทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางวาจาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อประสบกับปัญหาเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งอันน่าพอใจน่าปรารถนาและสิ่งอันไม่น่าพอใจไม่น่าปรารถนาของระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทราบถึงทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 สามารถส่งเสริมความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอเป็นแนวทางแห่งการศึกษา โดยสามารถแบ่งเนื้อหาและประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง/องค์ความรู้ทางการเมือง

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย

2.4 บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในสังคมไทย

2.5 บริบทของพื้นที่

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.8 สรุป

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

2.1.1 ความหมาย

ทัศนคติ (Attitude) เป็นคำที่ใช้กันมากในวิชาจิตวิทยาสังคม มาจากรากศัพท์ ภาษาลาตินว่า “Aptus”แปลว่า โน้ม เอียงหรือเหมาะสม นำมาใช้ในความหมายของทัศนคติ หมายถึง ท่าทีที่แสดงออกของบุคคลซึ่งบ่งถึงสภาพของจิตใจได้แก่ ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด มีนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายกับคำว่า “ทัศนคติ” ไว้มากมายดังนี้

นิวคอมบ์ (Newcomb, 2001) กล่าวว่า ทัศนคติของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับอาจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ 1) ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจและเห็นด้วยหรือชอบจะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น 2) ทัศนคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจและไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบจะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ชิงชัง ต้องการหนีให้ห่างจากสิ่งนั้น (อ้างถึงในลัดดา กิติวิภาต, 2525, หน้า 15)

ฮอร์นบี (Hornby, 1974, p. 50) ได้ให้ความหมายของคำว่าทัศนคติ ไว้ว่าคือ ท่าทีหรือความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกการคิดและพฤติกรรม

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2539, หน้า 110) กล่าวว่า ทัศนคติหมายถึง สภาพการแสดงออกของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเช่นความรู้สึกชอบไม่ชอบ

สุชา จันทร์เอม (2541, หน้า 62) ให้ความหมาย ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ท่าทีบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกหรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองพึงพอใจ ไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์นั้น ๆ และทัศนคติไม่เป็นสิ่งติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

พรเพ็ญ พุ่มสะอาด (2543, หน้า 42) ทัศนคติ หมายถึง การแสดงออกทางความรู้สึก ความคิดเห็นและท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทางบวก การเห็นด้วยทางลบ เช่น ไม่เห็นด้วยไม่พอใจหรือไม่ชอบ เจตคติที่ดีในการเรียนก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ อยากรู้อยากเห็น เจตคติเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์เจตคติจึงสามารถสร้างได้และเปลี่ยนแปลงได้

เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 106) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่เรียนรู้เพื่อให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออาจหมายถึงการแสดงความรู้สึกภายในที่สะท้อนว่า บุคคลมีความโน้มเอียง พอใจหรือไม่พอใจต่อบางสิ่ง

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 138) ให้ความหมายของ ทัศนคติ ไว้ว่า ทัศนคติ คือ สภาวะความพรอมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรูสึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของสถานการณต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งและสภาวะความพรอมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

สร้อยตระกูล (ติวยานนท) อรรถมานะ (2545, หน้า 64) ให้ความหมายของ ทัศนคติ ไว้ว่าผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรูและความรูสึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณใดสถานการณหนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้และความรูสึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

นิวสตรอมและเดวิส (Newstrom and Devis, 2002, p. 207) ให้ความหมายของ ทัศนคติไว้ว่า เป็นความรูสึกหรือความเชื่อ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ตัดสินว่า พนักงานรับรูสภาวะแวดล้อมของพวกเขาอย่างไรและผูกพันกับการกระทำของพวกเขาหรือมีแนวโน้มของการกระทำอย่างไรและ สุดท้ายมีพฤติกรรมอย่างไร

กิฟสัน (Gibson, 2000, p. 102) ให้ความหมายของ ทัศนคติ คือ ตัวตัดสินพฤติกรรม เป็นความรูสึกเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสภาวะจิตใจในการพรอมที่จะส่งผลกระทบต่อการตอบสนองของบุคคลนั้น ๆ ต่อบุคคลอื่น ๆ ต่อวัตถุหรือต่อสถานการณ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรูหรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์

เชอรเมอรฮอน (Schermerhorn, 1995, p. 75) ให้ความหมายของ ทัศนคติ คือ การวางแนวความคิดความรูสึกให้ตอบสนองในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อคนหรือต่อสิ่งของในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรูหรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการหรือจากการสำรวจที่เป็นทางการหรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

โรเจอร์ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533, หน้า 122) ได้กล่าวถึง ทัศนคติว่าเป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้างวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคลที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสารอันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป ดังนั้นจากความหมายของทัศนคติผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทัศนคติ เป็นสภาวะของความรู้สึกนึกคิดและถ่ายทอดออกมาทางพฤติกรรมของบุคคล อาจจะเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราว สถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดถึงสภาพแวดล้อมที่มากระทบกับจิตใจ

2.1.2 ลักษณะของทัศนคติ

เนื่องจากว่า นักจิตวิทยาได้ศึกษาในความหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรกล่าวถึงลักษณะรวม ๆ ของทัศนคติที่ทำให้เกิดความเข้าใจทัศนคติให้ดีขึ้น (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 138) ซึ่งลักษณะของทัศนคติสรุปได้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรูได้

2. ทัศนคติมีลักษณะที่คงทนถาวรอยู่นานพอสมควร

3. ทัศนคติมีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัวคือ บอกลักษณะดี-ไม่ดี-ชอบ-ไม่ชอบเป็นต้น

4. ทัศนคติทำให้บุคคลที่เป็นเจาของพรอมที่จะตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติ

5. ทัศนคติบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของและบุคคลกับสถานการณคือ ทัศนคติย่อมมีที่หมายนั่นเอง

ลักษณะของทัศนคติที่สำคัญ 5 ประการ อธิบายได้ดังนี้ (รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์, 2559, หน้า 17-18)

1. ทัศนคติเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ก่อสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ไม่ใช้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่บุคคลจะได้รับจากประสบการณ์ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ทางอ้อมก็ได้

2. ทัศนคติโดยตัวมันเองไม่ใช่พฤติกรรม ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมมากกว่าที่จะกล่าวว่าทัศนคติเป็นความโน้มเอียง หรือสภาพความพร้อมที่จะตอบสนองต่อวัตถุ

3. ทัศนคติจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุเสมอ “วัตถุ” อาจเป็นบุคคลกลุ่มบุคคล สถาบัน ผลิตภัณฑ์ ปัญหาสังคมหรืออะไรก็ได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งเกี่ยวข้องที่สำคัญเพราะว่าทัศนคติจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยตัวมันเอง (Self-Generated)

4. ทัศนคติมีลักษณะค่อนข้างคงทนถาวร (Enduring) ไม่ใช่อยู่ในสภาพชั่วครู่ชั่วยามที่จะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ทัศนคติเปลี่ยนแปลงไม่ได้แท้จริงแล้วทัศนคติเปลี่ยน แปลงได้ เพียงแต่ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นช้ามากและมักจะเผชิญกับการต่อต้านค่อนข้างมากและยิ่งบุคคลอายุมากขึ้น ทัศนคติก็ยิ่งจะมีความมั่นคงขึ้นจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุจะไม่เป็นกลาง (Not Neutral) แต่จะแสดงทิศทางและความเข้มข้นของทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วน มิ่งขวัญ ศรีทอง (2558, หน้า 11-12) ได้กล่าวว่า ลักษณะของทัศนคติ ประกอบด้วย

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่มีอยู่ภายใน ทัศนคติเป็นเรื่องของการจัดระเบียบของแนวความคิด ความเชื่อที่เกิดขึ้นมาจากภายในของแต่ละบุคคล

2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่ทัศนคติเป็นสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้และเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกและจะก่อตัวหลังจากที่ได้ประเมินสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งจะสร้างทัศนคติให้เกิดขึ้นในตัวเองและจะติดอยู่กับตัวบุคคลนั้น จนกว่าจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ขึ้นมา ซึ่งอาจจะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้

3. ทัศนคติจะมีลักษณะมั่นคงถาวร หลังจากที่ทัศนคติได้ก่อตัวขึ้นมาในบุคคลนั้นแล้วเป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติที่ได้ก่อตัวขึ้นมานั้น จะมีกระบวนการวิเคราะห์ ประเมินและสรุปจัดระเบียบเป็นความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงก็ย่อมต้องใช้เวลาเพื่อปรับตามกระบวนการดังกล่าวด้วย ทัศนคติจะคงฝังติดแน่นตัวบุคคลนั้นและยากที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเขาได้ในทันทีทันใด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจะใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานกว่าจะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลนั้นได้

4. ทัศนคติจะเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมรอบตัวของบุคคลที่เป็นตัวกระตุ้น ทัศนคติไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาได้เองจากภายใน แต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสและเรียนรู้จากสิ่งภายนอก มีการก่อผลขึ้นเป็นทัศนคติโดยอ้างตัวบุคคลและสิ่งของ การกระทำสถานการณ์และอื่น ๆ รอบตัว สิ่งที่ใช้อ้างถึงเพื่อการสร้างทัศนคติอาจจะเป็นตัวบุคคล กลุ่มคน สถาบัน สิ่งของ ค่านิยม เรื่องราวของสังคมหรือความนึกคิดต่าง ๆ

ดังนั้นจากลักษณะของทัศนคติผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทัศนคติมีลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการบุคคลได้เรียนรู้ ได้รับรู้ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งทัศนคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่ใช่เป็นเพียงอารมณ์ชั่ววูบที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะตั้งอยู่ได้ยาวนานและยากต่อการเปลี่ยนแปลง

2.1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

ถวิล ธาราโรจน์ (2532, หน้า 47-48) ได้กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องมีองค์ประกอบเป็นขั้นตอน ซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Component) การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้สิ่งนั้นเสียก่อนเพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือโทษเพียงใด บางคนมีความรู้ในเรื่องนั้นมาเพียงเล็กน้อยก็เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นได้ บางคนต้องรู้มากกว่านี้จึงเกิดทัศนคติในสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Component) เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดมาแล้วและความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นดีมีประโยชน์บุคคลก็จะเกิดความรู้สึก (Affective) ชอบสิ่งนั้น แต่ถ้ารู้มาว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

3. องค์ประกอบทางการกระทำ (Behavioral Component) กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกในสิ่งนั้นแล้วและความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบจะเกิดตามมาบุคคลก็พร้อมที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2542, หน้า 34) กล่าวว่า ทัศนคติมี 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความนึกคิด (Cognitive Component) เป็นส่วนที่เห็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป ทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดีก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของบุคคลนั้นเป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบความรู้ ความคิดและความรู้สึก

ชารอนและโซล (Sharon and Saul, 1996, p. 370) กล่าวว่า ทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง ความเชื่อเชิงการประเมินเป้าหมาย โดยอยูบนพื้นฐานของความเชื่อ จินตนาการและการจำ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรูสึก (Affective Component) หมายถึง ความรูสึกในทางบวกหรือลบ หรือทั้งบวกและลบต่อเป้าหมาย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรมหรือแนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย

Katz 1999 (อ้างถึงใน, พระวรพัฒน์ แป้นประดิษฐ์, 2556, หน้า 38-39) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทัศนคติที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1. หน้าที่ในการปรับตัว (Adjustment Function) ทัศนคติช่วยให้ เราปรับตัวเข้าหาสิ่งที่ทำให้ได้รับความพึงพอใจหรือได้รางวัลขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่ไม่ปรารถนา ไม่พอใจหรือให้โทษ นั่นคือ ยึดแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชนต่อตนเองมากที่สุดและหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษให้เกิดน้อยที่สุด ซึ่งช่วยในการปรับตัวของแต่ละบุคคลให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความพอใจคือ เมื่อเราเคยมีประสบการณต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาก่อนและเราได้ประสบกับสิ่งนั้นอีก เราจะพัฒนาการตอบสนองของเราในทิศทางที่เราต้องการ

2. หน้าที่ในการป้องกันตน (Ego-Defensive Function) ทัศนคติช่วยปกป้องภาพลักษณ์แห่งตนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจและแสดงออกมาเป็นกลไกที่ป้องกันตนเอง ใช้ในการปกป้องตัวเองโดยการสร้างความนิยมนับถือตนเอง หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่พอใจหรือสร้างทัศนคติขึ้นมาเพื่อรักษาหนา

3. หน้าที่ในการแสดงออกของค่านิยม (Value Expressive Function) ในขณะที่ทัศนคติที่ปกป้องตนเองได้สร้างขึ้นเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของตนเองหรือเพื่อปิดบังทัศนคติที่แท้จริงไม่ให้ปรากฏ แต่ทัศนคติที่ทำหน้าที่แสดงออกถึงค่านิยมจะพยายามแสดงลักษณะที่แท้จริงของตนเองทำหน้าที่ให้บุคคลแสดงค่านิยมของตนเองเป็นการแสดงออกทางทัศนคติที่จะสร้างความพอใจให้กับบุคคลที่แสดงทัศนคตินั้นออกมาเพราะเป็นการแสดงค่านิยมพื้นฐานที่แต่ละบุคคลพอใจ

4. หน้าที่ในการแสดงออกถึงความรู (Knowledge Function) มนุษย์ต้องการเกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ รอบข้าง ดังนั้นจึงต้องแสวงหาความมั่นคง ความหมาย ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ทัศนคติจะเป็นสิ่งที่ใช้ประเมินและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและเป็นมาตรฐานเพื่อเปรียบเทียบหรือเป็นขอบเขตแนวทางสำหรับอ้างอิงเพื่อหาทางเข้าให้สามารถเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมได้ง่าย ๆ ขึ้น เพราะคนเราได้รับรูแล้วครั้งหนึ่งก็จะเก็บประสบการณ์เหล่า ไว้เป็นสวน ๆ เมื่อเจอสิ่งใหม่จะนำประสบการณที่มีอยู่เดิมมาเป็นกรอบอ้างอิงว่าสิ่งใดควรรับรู สิ่งใดควรหลีกเลี่ยง ซึ่งทัศนคติช่วยให้คนเราเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวเรา โดยเราสามารถตีความหรือประเมินค่าสิ่งที่อยู่รอบตัวเราได้

ดังนั้นจากองค์ประกอบของทัศนคติ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความรู้ ความเข้าใจ ความรับทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะทำให้แสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ที่เรียกว่าทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้บุคคลปรับตัวเข้าหาในสิ่งที่ตนชอบและหลีกหนีในสิ่งที่ตนไม่ชอบเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ดีอันจะแสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งนี้ยังเป็นตัวสร้างค่านิยมพื้นฐานของแต่ละบุคคลอีกด้วย

2.1.4 การก่อตัวของทัศนคติ

การเกิดทัศนคติแต่ละประเภทนั้นจะก่อตัวขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไปได้เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งในความเป็นจริงปัจจัยต่าง ๆ ของการก่อตัวของทัศนคติไม่ได้มีการเรียงลำดับตามความสำคัญแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะแต่ละปัจจัยมีความสำคัญมากกว่าขึ้นอยู่กับการอ้างอิงเพื่อก่อตัวเป็นทัศนคตินั้น บุคคลดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับสิ่งของหรือแนวความคิดที่มีลักษณะแตกต่างกันไปอย่างไร ซึ่ง Newsom & Carrel ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติและอธิบายว่า การเกิดทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลักได้แก่

1. พื้นฐานของแต่ละบุคคลหรือเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ (Historical Setting) หมายถึงลักษณะทางด้านชีวประวัติของแต่ละคนได้แก สถานที่เกิด สถานที่เจริญเติบโต สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ผ่านมาจะเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลและเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิดทัศนคติของคนนั้น ๆ

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันและกัน เช่น การเปิดรับข่าวสารกลุ่มและบรรทัดฐานของกลุ่ม สภาพการณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลและประสบการณกระบวนการสร้างบุคลิกภาพและสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของแต่ละบุคคล (พระวรพัฒน์ แป้นประดิษฐ์, 2556, หน้า 39)

การเกิดทัศนคติ เกิดมาจากหลายปัจจัยดังนี้ (รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์, 2559, หน้า 21-22)

1. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Personal Experience) เนื่องจากในชีวิตประจำวันของบุคคลจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ (Objects) รอบ ๆ ตัวตลอดเวลา จึงมีการประเมินสิ่งใหม่และประเมินสิ่งเก่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ กระบวนการประเมิน เหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นเป็นทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้น นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่น ๆ อันเกิดจากตัวบุคคลนั้นไม่อยู่กับที่ตั้งแต่เกิดจากตัวบุคคลนั้นเองที่มีอิทธิพลต่อการประเมินวัตถุทางการตลาดโดยตรงที่สำคัญ 3 ประการคือ

1.1 ความต้องการ (Needs) เนื่องจากความต้องการของบุคคลนั้นไม่อยู่กับที่ตั้งแต่ เกิดจนกระทั่งตาย แต่จะเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามกาลเวลา จึงทำให้ทัศนคติของคนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยวัตถุอย่างเดียวกันจะได้รับการประเมินต่างกัน ในแต่ละช่วงของชีวิตนั่นคือมีทัศนคติต่อวัตถุนั้นไม่เหมือนกันเมื่ออายุหรือวัยเปลี่ยนไป

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง หมายถึง ผลรวมของความคิดและความรู้สึกทั้งหมดที่บุคคลมองตัวเองว่ามี ลักษณะอย่างไร เคยเป็นอย่างไร และคาดหวังจะให้เป็นอย่างไรในอนาคต และเมื่อบุคคลมีแนวความคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างไรแล้วก็จะมีผลสะท้อนให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปตามนั้นด้วย ดังนั้นเมื่อบุคคลเผชิญกับสิ่งเร้าหรือวัตถุทางการตลาดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น บุคคลจะไม่รับรู้ทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้และเลือกที่จะแปลความว่าตนเองมีความรู้สึกอย่างไร

คิดอย่างไรหรือมีท่าทีอย่างไรต่อสิ่งเหล่านี้ จึงขึ้นอยู่กับแนวความคิดเกี่ยวกับตนเองที่จะมีคำต่อสิ่งเหล่านี้ด้วย

2. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ (Group Associations) คนเราทุกคนย่อมได้รับอิทธิพลไม่มากก็น้อย จากสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ตนเองเข้าไปร่วมอยู่ด้วยเสมอและสถานการณ์แวดล้อมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องหรือปรารถนาที่จะเข้าร่วมด้วยอย่างมาก กลุ่มตีคุณค่าหรือมีความเชื่อความคิดอย่างไร ก็จะจูงใจให้บุคคลมีทัศนคติคล้อยตามไปด้วย กลุ่มดังกล่าวได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดกันมา นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านทัศนคติของบุคคลโดยตรง

3. ปัจจัยอิทธิพลอื่น ๆ (Influential Others) การก่อตัวของทัศนคติของบุคคล นอกจากเกิดจากแหล่งที่มาหลายทางดังกล่าวมาแล้ว ทัศนคติของบุคคล ยังสามารถก่อตัวขึ้นหรืออาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้จากการที่บุคคลได้เข้าไปติดต่อสัมผัสกับบุคคลที่มีอิทธิพลที่ตนเองยอมรับและศรัทธาอีกด้วย เช่น เพื่อนที่ตนเองนับถือ ญาติพี่น้องและผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

สิ่งที่มีมีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติคือ

1. บิดามารดาและการอบรมเลี้ยงดูการประพฤติปฏิบัติตนและลักษณะของความเชื่อความคิดต่าง ๆ ของพ่อแม่เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลสำคัญเป็นอันดับแรกต่อการสร้างทัศนคติให้เกิดขึ้นแก่เด็ก

2. ครูและการอบรมสั่งสอน ครูไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลในด้านการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนั้นยังมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติหรือความคิดต่าง ๆ ให้กับเด็กอีกด้วย

3. การศึกษา ระดับการศึกษาของเด็กมีผลต่อทัศนคติเนื่องจากปัจจุบันวิทยาการก้าวหน้าไปมากและการศึกษาหาความรู้ของเด็กเป็นไปอย่างกว้างขวาง

4. วัฒนธรรม ในสังคมสังคมที่ต่างกันย่อมมีศาสนาความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติที่แตกต่างกันด้วย

5. ความก้าวหน้าทางวิชาการและเครื่องมือสื่อสารใหม่ ๆ ความรู้ ทางวิชาการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในทุก ๆ แขนงวิชาและความก้าวหน้าของเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ทำให้ทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป (รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์, 2559, หน้า 22-23)

ดังนั้นจากการก่อตัวของทัศนคติ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า บุคคลทั้งหลายเป็นเสมือนผ้าขาวที่โดนย้อมด้วยสีต่าง ๆ ผ้าขาวโดนย้อมด้วยสีอะไรก็ย่อมมีสีเป็นไปตามนั้น บุคคลทั้งหลายอยู่ในสภาพแวดล้อม อยู่ในสังคม พบเจอ รับรู้ รับทราบ ข้อมูลใด ๆ แบบใดมาก็ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติที่เป็นไปในทิศทางนั้น ๆ

2.1.5 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สั่งสมจากประสบการณ์มานานจนกลายเป็นทัศนคติ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมี 3 ระดับดังนี้ (มิ่งขวัญ ศรีทอง, 2558, หน้า 12)

1. การเปลี่ยนแปลงความคิด จะมาจากการได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ จากสื่อหรือจากบุคคลอื่น

2. การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก จะมาจากประสบการณ์หรือความสะเทือนใจหรือประทับใจ

3. การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการดำเนินชีวิตในสังคมทำให้บุคคลดังกล่าวต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง

การเปลี่ยนแปลงในแต่ละระดับจะกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลดังกล่าวถูกกระทบด้วยการเปลี่ยนแปลงระดับใด

ดังนั้นจากการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ตัวทัศนคติแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็ใช่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย ทั้งนี้ต้องอาศัยปัจจัยทั้ง 3 ประการที่กล่าวแสดงมานี้เป็นตัวช่วยในการทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง/องค์ความรู้ทางการเมือง

2.2.1 แนวคิดเรื่องทฤษฎีการเมือง

ทฤษฎีการเมืองมีความเป็นมาจากการศึกษาจากปรัชญาการเมืองมาเป็นทฤษฎี ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมที่เป็นรูปธรรมมากกว่าที่มีอยู่ในเนื้อหาของปรัชญาการเมือง มีความเด่นชัดชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นข้อมูลที่ได้จัดการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบ ทฤษฎีการเมืองเป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ มีสาระสำคัญโดยการแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประการ คือ (พระราชวัลภาจารย์, 2563, หน้า 42-44)

1. ทฤษฎีการเมืองคลาสสิก ได้มีการเน้นอธิบายถึงสิ่งที่ประกอบเป็นนครรัฐที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์และจุดเน้น 2 ประการคือ

1.1 การพรรณนา (Description) เพื่อค้นหาความรู้และให้อรรถาธิบายความว่านครรัฐที่ดีสามารถเกิดขึ้นได้อย่างไร ภายใต้สภาพการณ์เงื่อนไขต่าง ๆ

1.2 การเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไข (Prescription) เป็นความพยายามให้เหตุผลสนับสนุนยืนยันให้ข้อเสนอแนะว่า มนุษย์และสังคมจะไปถึงเป้าหมายอันเป็นนครรัฐที่ดีได้อย่างไร

จุดมุ่งเน้นประการแรก เป็นการบอกให้ทราบเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอยู่ (What Is) ซึ่งนับว่าจำเป็นสำหรับการเสนอแนะทางแก้ไข ประการที่สองเกี่ยวกับสิ่งที่ควรจะเป็น (What Ought To)

หรือสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ (What Can Be) นักปราชญ์ทางวิชาการทฤษฎีการเมือง ซึ่งได้รับประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือจากการศึกษาวิชาปรัชญาการเมือง สิ่งที่นักการปกครองได้นำเอาหลักการของปรัชญาการเมืองไปใช้ ให้ผลเป็นอย่างไร เพื่อต้องให้ เกิดผลที่ดีที่สุดจะต้องเพิ่มเติมอะไรบ้าง ยังได้อธิบายว่าสภาพทางสังคมจะเป็นสังคมที่ได้จะต้องมีวิธีดำเนินการ มีจุดเน้นถึงสาระสำคัญที่จะนำมาปฏิบัติทั้งของมนุษย์และของสังคม การดำเนินการนั้นมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

2. ทฤษฎีการเมืองปัจจุบัน เป็นวิธีการศึกษาที่ได้เน้นในแนวทางในการอธิบายวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในสังคมการเมือง ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนแล้วเป็นสังคมการเมืองโดยทั่วไป ไม่เฉพาะเพียงรัฐที่เป็นนครรัฐเท่านั้น เพราะนครรัฐเป็นรัฐเพียงเล็กเป็นการง่ายต่อการบริหารการปกครอง สำหรับทฤษฎีการเมืองในสาขาวิชารัฐศาสตร์เป็นหลักการโดยทั่วไป ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นวงกว้างที่เกี่ยวกับรัฐ เช่น การกำเนิดรัฐ รูปแบบพฤติกรรม วัตถุประสงค์และเป้าหมายของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับรัฐ รัฐกับระบบต่าง ๆ ที่มีความผูกพันกับการสร้างรัฐ เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐในระดับนานาชาติ (พระราชวัลภาจารย์, 2563, หน้า 42-44)

ทฤษฎีการเมืองที่ชื่อว่า เป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ การศึกษาทฤษฎีการเมืองที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์นั้นและวิชารัฐศาสตร์เองก็เป็นสาขาหนึ่งของวิชาสังคมศาสตร์ เดิมทีรัฐศาสตร์ได้อยู่ร่วมกับสังคมศาสตร์ วิธีการศึกษาเกี่ยวเนื่องกับทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการก่อตั้งรัฐ สถาบันการเมืองการปกครอง การทำหน้าที่ของสถาบันเหล่านั้น กระบวนการทางการเมือง การบริหารงานแห่งรัฐ การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ Edward & Alnold ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของทฤษฎีการเมืองไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเมืองมีลักษณะแบบจริยธรรม (Ethical) เนื้อหาส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรหรือเป็นสิ่งที่ดีควรแก่การประพฤติปฏิบัติ เนื้อหาอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวสิ่งที่ไม่ควรทำเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรประพฤติปฏิบัติ

2. ทฤษฎีการเมืองที่มีลักษณะแบบจินตนาการ (Speculative) เนื้อบางส่วนมีลักษณะเป็นความคิดฝันหรือเป็นสิ่งที่เป็นมโนภาพซึ่งยังไม่ปรากฏเป็นเรื่องจริง เช่น เพลโต ได้เพ้อฝันในการสร้างรัฐในอุดมคติ (The Republic) เป็นการสร้างภาพของรัฐหรือนครรัฐอันเลิศในการเขียนตามจินตนาการว่ารัฐที่ดีเลิศจะต้องเป็นรัฐที่มีการปกครองตามรูปแบบของรัฐในอุดมคติ

3. ทฤษฎีการเมืองที่มีลักษณะเชิงสังคมวิทยา (Sociological) ส่วนของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หรือทดลองเปรียบเทียบ เพื่อแสวงหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับส่วนอื่น ๆ ของสังคมและในส่วนที่เป็นเหตุผลในการรวมตัวกันของสังคม เช่น ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) เป็นต้น

4. ทฤษฎีการเมืองที่มีลักษณะแบบกฎหมาย (Legal) เนื้อหาบางส่วนได้มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของกฎหมาย สังกัปของกฎหมายและสถานะทางกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นจากสถาบันต่าง ๆ กฎหมายมีความสำคัญในด้านการปกครองเพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดระเบียบสังคมเป็นหลักการที่ได้วางกรอบให้สมาชิกของสังคมหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประพฤติปฏิบัติและเป็นเครื่องมือที่ช่วยควบคุมในการใช้อำนาจทางการเมืองใช้ในด้านพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศ

5. ทฤษฎีการเมืองที่มีลักษณะแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific) ได้แก่ ทฤษฎีที่เกิดจากการสังเกตการณ์การทดลองเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองเพื่อค้นหาแนวโน้มและความน่าจะเป็น เป็นการคิดค้นเพื่อให้ได้ทฤษฎีทางการเมืองที่ดีและมีความเหมาะสมต่อประเทศชาติ ซึ่งประชาชนมีความพึงพอใจและได้รับประโยชน์จากสิ่งที่ได้ค้นพบนั้น (พระราชวัลภาจารย์, 2563, หน้า 42-44)

จากแนวคิดทฤษฎีทางการเมืองที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีทางการเมืองเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะชี้ทางผิด ชี้ทางถูก บอกสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งเป็นหนทางที่นำไปสู่ความเจริญ ลักษณะที่เป็นแบบจินตนาการเป็นการมองการไกลเพื่อก้าวไปทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีกว่าเดิม ลักษณะที่เป็นเชิงสังคมเป็นการชี้แนะชี้นำให้ได้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนและตลอดถึงส่วนอื่น ๆ และอาจมีการชี้ให้เห็นถึงภาพรวมที่จะสร้างสรรค์สังคมให้มีความสงบสุขร่มเย็น ในส่วนของลักษณะแบบกฎหมาย ในการปกครองรัฐมีความจำเป็นอย่างยิ่งจำที่จะต้องมีกฎระเบียบเพื่อช่วยในการจัดระเบียบควบคุม เพราะคนในสังคมมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อจะให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สุดท้ายลักษณะแบบวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการลองผิดลองถูกเพื่อแสวงหา คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีกว่าเดิม

2.2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการเมือง

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม มนุษย์ไม่อาจอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ มนุษย์ต้องพบปะพูดคุยกัน ต้องทำกิจกรรมร่วมกัน ต้องติดต่อประสานงานกัน ต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอด ตลอดจนทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จการพึ่งพาอาศัยกันนั้น มนุษย์ต้องรู้จักการให้และการรับด้วยไมตรีจิตอยู่บนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจกัน (สมพร สุทัศนีย์ 2542, หน้า 1)

มนุษย์คิดว่าทำอย่างไรจึงจะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข มนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในตัวของมนุษย์ทุกคน มนุษย์สัมพันธ์มีความสำคัญต่อองค์กร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมงานทุกคนทำงานอย่างมีความสุข ทำให้ได้ผลงานสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แนวทางที่จะทำให้ผู้ร่วมงานให้ความร่วมมือ สนับสนุนในการทำงานและลงมือปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจนั้นเรียกว่า การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน (บรรจง พลไชย 2554, หน้า 11) ซึ่งสถานการณ์

ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตในหนังสือ The Third Wave ของ Toffler ค.ศ.1980 ได้กล่าวเปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงของอารยธรรมโลกเหมือนคลื่น 3 ลูกคือ

1. คลื่นลูกที่ 1 ยุคเกษตรกรรม (Agricultural Era)
2. คลื่นลูกที่ 2 ยุคอุตสาหกรรม (Industrial Era)
3. คลื่นลูกที่ 3 ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Era) จนถึงปัจจุบัน

การเคลื่อนตัวเข้ามาของคลื่นลูกนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วสู่สังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ยุคนี้เป็นยุคที่ความกาวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการต่อยอดทางความรู้อย่างสูง มีการพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ด้านเครือข่ายการสื่อสารและการคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งผู้คน สินค้าบริการ เงินตรา สามารถถ่ายเทกันได้ในเวลาสั้น ระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและส่งอิทธิพลต่อกันและกันแทบทั้งสิ้นในยุคนี้ ตัวชี้วัดความยิ่งใหญ่และมั่งคั่งของประเทศคือ ความเจริญกาวหน้าทางเทคโนโลยีและอำนาจในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารส่งผลให้การที่มนุษย์เป็นสมาชิกของสังคม กิจกรรมหรือความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มของมนุษย์ทั้งหมดถือเป็นกิจกรรมทางสังคม

ดังนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่สังคมมนุษย์มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ อาจเนื่องจากการฉกฉวยแยงชองสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมระหว่างมนุษย์เอง ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มิติการเมืองจึงเป็นเครื่องมือที่กำหนดความสัมพันธ์ การควบคุมและการระงับ ความขัดแย้งภายในสังคม โดยกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรียกว่า “กิจกรรมสาธารณะ” (Public Affair) อันเป็นการกระทำเพื่อให้คนจำนวนมากอยู่ร่วมกันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อาชญา การที่มนุษย์เราต้องมีการเมืองขึ้นมานั้น ท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายไว้ว่า มีสาเหตุมาจากการที่สังคมมนุษย์เกิดปัญหาขึ้นมา เมื่อมีการรวมกันอยู่มาก ๆ ซึ่งมองในมุมกลับกันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า แต่ก่อนมนุษย์อยู่อย่างไม่มีปัญหา ทีนี้มนุษย์ที่ยังเหมือนสัตว์นั้น หิวก็ออกไปหากิน กินแล้วก็มานอนในถ้ำ มันก็เอาส่วนเกินไม่ได้ มันไม่มียุ้งไม่มีฉาง ไม่มีปัญหาไม่มีความคิดนึกว่าจะเอามากักตุนนี้เราเรียกว่า มันยังไม่มีส่วนเกินเกิดขึ้นในโลกและไม่มีผู้เอาส่วนเกิน ยังไม่รู้จักกอบโกยเอาส่วนเกิน มันก็มี

ความสงบสงัดเงียบ ปัญหามันไม่มี แต่ทว่ามนุษย์มีความต้องการอยากมีอยากได้ไม่รู้จักจบสิ้นในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “กิเลส” (กิเลส หมายถึง เครื่องทำใจให้เศร้าหมองได้แก่ โลภ โกรธ หลง ที่ไม่รู้จักจบสิ้น เปรียบได้กับนักการเมืองที่เข้ามาเพื่อกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง) จึงทำให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการการทำที่เป็นลักษณะของการใช้อิทธิพลบังคับขู่เข็ญผู้ที่อ่อนแอกว่า ทั้งนี้ในทางทฤษฎีรัฐศาสตร์ มุมมองที่ใช้พิจารณาการเมืองหรือพูดเป็นศัพท์ทางวิชาการคือ แนวการศึกษาวิเคราะห์การเมือง (Approach to Political Analysis) ก็ย่อมแตกต่างกนออกไปบ้าง ตามแต่ใครจะเห็นว่าแนวการมองการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่

ใกล้เคียงต่อการอธิบายความเป็นการเมืองได้มาก (พระครูปลัดเกษฎา ผาทอง, 2562, หน้า 39-41)

จากองค์ความรู้ทางการเมืองที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ตามลำพัง ต้องพบปะพูดคุยเจรจาปราศรัยทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมตัวกันเป็นสังคม ซึ่งเป็นธรรมดาว่าเมื่อมีการรวมตัวของคน คนทุกคนย่อมรักสุขเกลียดทุกข์ รักตัวกลัวตายและคนทั้งหลายล้วนเป็นปุถุชน คนมีกิเลสโดยทั่วไป จึงทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ช่วงชิงอำนาจต่าง ๆ เพื่อความสุขแห่งตน เพื่อความอยู่รอดของตนและเพื่อผลประโยชน์ของตนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

2.2.3 ความหมายเกี่ยวกับการเมือง

คำว่า “การเมือง” มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Politics” เป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อการมีอำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่ (Authority) หรือความขัดแย้ง (Conflict) (David Easton, 1960) ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมในรูปของกิจกรรมที่มีทั้งการแข่งขันและการร่วมมือและการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระดับบุคคล กลุ่มคนต่อกลุ่มคนและสังคมต่อสังคม (Wolin, Sheldon S, 1960, pp. 1-27)

อย่างไรก็ตามในสภาพของความเป็นจริงการเมือง (Politics) กลับกลายเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้ที่สามารถได้รับหรือกอบโกยสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ในสังคมอันได้แก่ อำนาจ ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบ ความยุติธรรม ความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ชำนาญและความรอบรู้ได้มากที่สุด (Harold D Lasswell, 1970) ซึ่งโดยหลักการแล้วการเมืองควรเป็นเรื่องศาสตร์และศิลป์ของการปกครองที่เกี่ยวกับการจัดการงานสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับ (1) รัฐ (2) อำนาจและ (3) นโยบายสาธารณะ (Herbert M. Levine, 1982, p. 1)

ปรากฏออกมาในลักษณะการปกครอง การดูแล จัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งวิถีชีวิตมนุษย์ การเมืองจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติ มีความสัมพันธ์กับอำนาจและการแบ่งปันผลประโยชน์ในสังคมหากประเทศใดมีระบบการเมืองที่ดี ประเทศนั้นมักจะเจริญรุ่งเรืองและพัฒนากาวหน้าไปในทิศทางที่พึงประสงค์ (สัญญา เคณาภูมิ, 2559, หน้า 91) เพราะการเมือง หมายถึง ความคิด กิจกรรมและการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกบการใช้อำนาจเพื่อการบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคมของรัฐ รวมตลอดถึงการให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจและการให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อิทธิพลเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เศรษฐกิจทรัพย์และคุณค่าที่เป็นนามธรรม ซึ่งมีความหมายต่อบุคคลในสังคม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับจากสังคม ดังนั้นการที่คณะบุคคลพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจเพื่อมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นหรือการที่รัฐบาลพยายามสนองต่อกลุ่มต่าง ๆ ที่แข่งขันกันเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดหรือกิจกรรม

ใด ๆ ที่เกี่ยวพันกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของกลุ่มต่าง ๆ ที่แข่งขันกันเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดหรือกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของกลุ่ม คณะบุคคลหรือประชาชนเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือองค์กรการปกครองหรือการที่ผู้มีอำนาจดังกล่าวพยายามที่จะรักษาอำนาจไว้ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2535, หน้า 4-5)

ทั้งนี้ Aristotle ได้กล่าวถึง การเมืองว่าเป็นการศึกษาค้นคว้าที่มีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับสิ่งอันเป็น “สาธารณะ” ซึ่งได้แก่การมีส่วนร่วมกันในสิ่งต่าง ๆ จากการเป็นสมาชิกของระบบการเมืองเดียวกัน การเมืองเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การบรรลุความสุขของมนุษย์ โดยอาศัยความรู้อันจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้น (Aristotle, 1948, p. 7) แต่การเมืองเป็นดาบสองคม ในมุมมองของ Machiavelli เป็นบุคคลที่สอนให้โลกรู้จักอำนาจทางการเมืองโดยเจ้าผู้ปกครอง เน้นการใช้อำนาจทางการเมืองถือว่าผู้ปกครองมีความสามารถในการประพฤติอย่างมีเหตุผลและควบคุมโชคชะตาของรัฐและประชาชนได้ สามารถสร้างภาพทางการเมืองตามที่ตนต้องการได้ เนื่องจากมีตำแหน่งทางสังคม เข้าถึงข่าวสารได้มากกว่า เขามองคนโดยธรรมชาติว่าจะเป็นคนเลวคือ เต็มไปด้วยปัญหาและความ ทะเยอทะยาน แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว นำไปสู่ความขัดแย้ง รัฐเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์บรรลุความมั่นคง ปลอดภัยและการกินดี อยู่ดี รัฐบุรุษจึงต้องรู้จักวิธีที่จะทำอะไรโดยปราศจากศีลธรรมได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2541, หน้า 6-7) แต่ในทัศนะของ Hobbes เป้าหมายของความรู้คือ การมีอำนาจ ทฤษฎีการเมือง เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองขึ้นมาได้ โดยมองเห็นว่าระบบการเมืองหรือรัฐนั้นตั้งขึ้นมาเพื่อพิทักษ์ตนและเพื่อความปลอดภัยของบุคคล สำหรับ Rousseau ก็คล้ายกันคือ ยืนยันว่าคนเราจะมีเสรีภาพและความปลอดภัยได้ต้องอยู่ในระบบการเมืองเท่านั้น หากไม่มีรัฐจะไม่มีกฎหมายและความมีศีลธรรมเกิดขึ้น (Hobbes, 1967, p. 8)

จากความหมายเกี่ยวกับการเมืองนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องที่ว่าด้วยอำนาจและผลประโยชน์ ฉะนั้นจึงเกิดการช่วงชิงอำนาจซึ่งกันและกันเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์เพื่อตนและพวกของตนซึ่งจะว่าไปแล้วการเมืองเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ไม่ว่าจะเป็นไปในทิศทางใดดีหรือไม่ดีย่อมที่จะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่และยังส่งผลต่อไปยังสังคม ตลอดถึงประเทศชาติอีกด้วย

2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

จากอดีตถึงปัจจุบันนักรัฐศาสตร์มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองเพื่อที่จะอธิบาย พรรณนาและพยากรณ์สิ่งที่เกี่ยวกับการเมืองเพื่อให้สังคมและการเมืองสร้างประโยชน์ให้กับผู้คนในสังคม การเมือง (Politics) เป็นระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวพันหรือมีอิทธิพลต่อกัน โดยประกอบด้วยองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยนำเข้าองค์ประกอบ

กระบวนการและองค์ประกอบปัจจัยนำออกโดยทุกองค์ประกอบเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีส่วนในการผลักดันในกระบวนการ

สำหรับคำว่า “การเมือง” เป็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือปัจจัยองค์ประกอบภายในได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต และองค์ประกอบภายนอกได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรและสภาพแวดล้อมระดับโลก องค์ประกอบเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกันทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญ ในระบบการเมืองมีปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการแปลงรูปเพื่อให้ได้ผลผลิตของระบบ ผลผลิตก็จะได้รับอิทธิพลจากแรงผลักดันทางการเมืองย้อนกลับไปในระบบสารสนเทศที่จะปรับไปเป็นปัจจัยนำเข้าอีกครั้งและนำเข้าสู่ระบบทางการเมืองอีกครั้งต่อไป (ไพรวัลย์ เคนพรม, 2556, หน้า 136)

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง (Politics Concept) มีความแตกต่างกันในหลายสมัยไม่สามารถกำหนดคำนิยามให้แน่ชัดนัก โดยฐานคติของแต่ละบุคคลมีความเห็นแตกต่างกัน ฉะนั้นการที่จะทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองให้มีข้อสรุปแน่ชัดต้องอาศัยเอกสารเชิงประวัติศาสตร์แนวคิดทางรัฐศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับนครรัฐ รัฐธรรมนูญ พลเมืองและรัฐบุรุษอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “สาธารณะ” อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังหมายรวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสถาบันทางการเมือง การปกครองต่าง ๆ ความสัมพันธ์เกี่ยวกับอำนาจ การตัดสินใจ นโยบายสาธารณะและระบบความสัมพันธ์ใด ๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสรร การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงการบำรุงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ เพื่อสังคมซึ่งเป็นอำนาจที่ต้องมีการปฏิบัติตาม (ทินพันธุ์ นาคะตะ 2537, หน้า 39)

อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองยังช่วยรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิด จัดระเบียบข้อมูลเพื่อให้มีความเข้าใจ ปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาวิจัย โดยใช้เกณฑ์ในการมองปัญหาและตัวแปรต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ จัดระเบียบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นการประมวลความรู้ สามารถทดสอบได้ในโลกความเป็นจริง มีเครื่องมือและตัวแบบในจำนวนที่จำกัด (McClelland, Charles A, 1967, pp. 6-7) แต่ข้อดีคือ เป็นการศึกษาอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดความรู้ที่เชื่อถือได้ในเรื่องเกี่ยวกับสาธารณะ มุ่งสร้างรากฐานที่มีเหตุผล มุ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิก ใช้ระบบการเมืองเป็นหน่วยในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ สนใจในสิ่งที่แตกต่างออกไปเพื่อแสวงหาระบบที่ดีที่สุด (Wolin, Sheldon S., 1960, pp. 1-27) ในทรรศนะของ Plato ได้กล่าวถึงแนวคิดทางการเมืองว่าเป็นความคิดของคนเราเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นเรื่องของจิตใจไม่ใช่เรื่องของประสาทสัมผัส ลักษณะของสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องที่สังเกตกันไม่ได้ ความรู้หรือทฤษฎีได้แก่ การแสวงหาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายซึ่งถือเป็นความจริงสากลและชั่วนิรันดร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ดีงาม หมายถึงสิ่งใด ๆ ก็ตาม ทำหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง Plato ถือว่า การเมืองเป็นศิลป์หรือวิธีการ

อย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงสิ่งที่ดีงามได้ การมีนครรัฐของระบบการเมืองที่ดีกับการมีความยุติธรรมจะมีขึ้นได้ ก็จะต้องเกิดจากการมีสมานฉันท์และการแบ่งงานกันทำ ระบบการเมืองที่ดีจะต้องปกครองโดยคนฉลาดเพราะนักปราชญ์หรือคนฉลาดเท่านั้นที่มีความรู้ในสิ่งที่ดีงามได้ (Plato 1967, p. 16)

แต่โดยทั่วไปแล้วนั้น นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เช่น ปธาน สุวรรณมงคล (2554: หน้า 3-10) ได้กล่าวถึงคำว่า “การเมือง” หรือ Politics” ว่าเป็นคำที่ถูกกล่าวบ่อยมากที่สุดคำหนึ่งและเป็นคำที่มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันจนบางครั้ง ผู้ศึกษารัฐศาสตร์หรือผู้สนใจการเมืองก็สับสนว่าคำนี้หมายถึงอะไรกันแน่ เมื่อพิจารณานิยามของแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง สามารถแยกออกได้เป็น 7 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 มองการเมืองว่าเป็นเรื่องของอำนาจ อำนาจที่ว่านี้คือ “อำนาจของรัฐ” หากจะกล่าวไปแล้ว อำนาจรัฐหรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อำนาจอธิปไตย” ประกอบด้วยอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ความสนใจของผู้ที่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจมีจำกัดอยู่เพียงการมองว่ารัฐประกอบไปด้วยดินแดน ประชากร แต่ยังให้ความสำคัญไปถึงคำถามที่ว่าอำนาจขึ้นอยู่กับรัฐหรืออำนาจขึ้นอยู่กบการเมืองหรือการเมืองถูกกำหนดโดยรัฐอันเป็นประเด็นหนึ่งที่ชัยอนันต์ สมุทวณิช ซึ่งศึกษาค้นคว้าผลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ “รัฐ” เพื่อทำความเข้าใจกับ “รัฐ” ในมิติที่เรียกว่า “ไตรลักษณรัฐ” โดยเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงจุดสนใจของนักรัฐศาสตร์จากการศึกษาเรื่อง “รัฐ” มาเป็นการศึกษาเรื่อง “การเมือง” อันเกิดจากความรู้สึกว่าการศึกษาเรื่องรัฐมีข้อจำกัดตรงที่มีการเน้นลักษณะทางกฎหมายและบทบาทของรัฐทางด้านการมีอำนาจสูงสุด การออกกฎหมาย กฎระเบียบ การใช้อำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมมากเกินไป (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541, หน้า 2)

กลุ่มที่ 2 การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์เป็นการอธิบายการเมืองในเชิงประจักษ์จากพฤติกรรมของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐ ดังที่ชัยอนันต์ สมุทวณิช เห็นว่า “การเมืองคือ กิจกรรมซึ่งผลประโยชน์ที่แตกต่างกันซึ่งรวมอยู่ในหน่วยการปกครองหนึ่ง ๆ ได้รับการประสานผลประโยชน์โดยได้รับโอกาสที่จะร่วมมีอำนาจตามสัดส่วนของความสำคัญของกลุ่ม” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2520, หน้า 15)

กลุ่มที่ 3 การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ เพื่อเข้าไปมีส่วนในการจัดสรรผลประโยชน์ของรัฐ นักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มการเมือง เช่น กาเบรียล อัลมอนด์ และพาวเวลล์ ในหนังสือชื่อ Comparative Politics: A Developmental Approach แบ่งกลุ่มการเมืองออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ในสถาบัน เช่น พรรคการเมือง กองทัพ เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์ที่ตั้งเป็นสมาคม เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมพ่อค้า นักธุรกิจ เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ได้อยู่ในรูปสมาคม เช่น กรมศาสนา กลุ่มเชื้อชาติ เป็นต้น และกลุ่มรวมตัวชั่วคราว เช่น กลุ่มประท้วง เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง นิยามนี้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของการเมือง ทั้งนี้ความขัดแย้งออกมาจากหลายสาเหตุ เช่น จากความจำกัดของทรัพยากรในสังคมหรือมาจากการใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมแก่คนในสังคมอันเนื่องมาจากนโยบายสาธารณะของรัฐหากพิจารณาจากชนิดของความขัดแย้งสามารถแบ่งออกได้ 5 ชนิดได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์และความขัดแย้งด้านค่านิยม ชนิดของความขัดแย้งดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งจากผลประโยชน์นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองได้เพราะในสภาพความเป็นจริงเราได้พบว่าการเมืองมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สาเหตุสำคัญมาจาก “ผลประโยชน์” ของแต่ละกลุ่มแต่ละฝ่ายที่มีความแตกต่างกันและต่างก็เข้ามาร่วมในการแย่งชิงเพื่อให้รัฐตอบสนองความต้องการหรือผลประโยชน์ของกลุ่มตนจนกลายเป็นความขัดแย้ง

กลุ่มที่ 5 การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรในสังคม ชัยอนันต์ สมุทวณิช เห็นว่า สำนักพหุนิยมยอมรับนิยามของ “การเมือง” ว่าเป็นการแบ่งปันคุณค่าในสังคมโดยที่การแบ่งปันนั้นเป็นไปโดยมีการยอมรับทางอำนาจ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541, หน้า 4) การเมืองจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดว่า “ใครได้อะไร เมื่อใด (“Who gets what, When and how”) ซึ่ง David Easton ได้นิยามว่า เรื่องเป็นเรื่องของการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสังคมอย่างเป็นธรรม ได้รับการกล่าวขวัญถึงมากจากผู้ศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์เป็นการมองการเมืองแบบที่มีบทบาทหรือส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม เช่น งบประมาณ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

กลุ่มที่ 6 การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่แสดงเจตนารมณ์ของผู้มีอำนาจรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายบริหารที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะและนโยบายสาธารณะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรของสังคมให้กับกลุ่มคนในสังคมด้วย

กลุ่มที่ 7 การเมืองเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่อาจมีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันทางความคิด อุดมการณ์หรือความแตกต่างทางผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มอันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมแบบพหุที่มีความหลากหลายทางสังคมอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจหรือความแตกต่างทางเชื้อชาติศาสนา

ประการสำคัญแม้ว่าการเมืองจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจรัฐก็ตาม แต่เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของอำนาจรัฐนั้นคือ การรับใช้ปัจเจกบุคคลและรับใช้คนส่วนมากในสังคม โดยไม่บันทอนหรือทำลายสิทธิเสรีภาพของคนส่วนน้อย ดังนั้นการเมืองจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัว

มนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กับพลังภายนอกตัวเขาในสองด้านด้วยกัน ด้านหนึ่งได้แก่ พลังอันหลากหลายในสังคมและอีกด้านหนึ่งได้แก่ พลังรวมศูนย์ของอำนาจรัฐ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2561, หน้า 33)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า แนวคิดทางการเมืองเป็นกระบวนการที่จะทำให้งานทุกงานเป็นไปได้ด้วยดีและประสบผลสัมฤทธิ์ ซึ่งแนวคิดแต่ละแนวคิดเป็นความคิดของนักปราชญ์ผู้ฉลาดที่ผ่านการกลั่นกลองมาแล้วสามรถนำมาเป็นแนวในการปฏิบัติได้ คำว่า การเมือง นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์อาจจะได้ให้ความหมายที่ต่างกันออกไป แต่เมื่อสรุปแล้วกล่าวโดยรวมก็ยังอยู่ในกรอบ อยู่ในขอบเขตเรื่องของอำนาจ การแสงงหาผลประโยชน์และความขัดแย้ง

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย

2.3.1 ความหมาย

กระมล ทองธรรมชาติ (2531, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย ไว้ว่า หมายถึง การปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ โดยมีกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งสภานิติบัญญัติตราขึ้น โดยรัฐบาลจะเป็นผู้วางรายละเอียด ในการปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ๆ ใช้บังคับกับบุคคลทั้งหมด

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558, หน้า 1) ได้กล่าวถึง คำว่าประชาธิปไตย ไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมฝึกอบรมสภานักเรียนว่า ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองและวิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันและอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน

โรเบิร์ต เอ ดาห์ล (Robert A. Dahl) (กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, 2539, หน้า 20) ให้ความหมาย ประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่ประชาชนสามารถควบคุมผู้นำได้มาก กล่าวคือ ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมผู้นำของเขามากกว่าจะถูกผู้นำควบคุม แต่การควบคุมดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับการเข้ามีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์หรือไม่เพียงใด โดยวิธีการของประชาธิปไตยและในทางตรงกันข้ามในระบอบประชาธิปไตย ผู้นำไม่สามารถจะใช้อิทธิพลครอบงำประชาชนซึ่งมีความระมัดระวังและมีความสามารถในการใช้วิธีการของประชาธิปไตยชน

จากความหมายของระบอบประชาธิปไตยข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจความเป็นใหญ่คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยถือเสียงข้างมากของประชาชนเป็นหลักซึ่งประชาชนนั้นอาจใช้อำนาจโดยทางตรงบ้าง ใช้อาจโดยทางอ้อมผ่านตัวแทนของตนบ้าง

2.3.2 การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น สังคมทุกสังคมจะเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นได้ ย่อมต้องมีระเบียบวินัยและผู้นำของสังคมเป็นหลักในการปกครอง ผู้นำของสังคมระดับประเทศโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์ สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่การใช้พระราชอำนาจด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ทรงมิได้ใช้พระราชอำนาจเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง แต่มีองค์การหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ กันไป พระราชอำนาจทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นฐานะประมุขของรัฐหรือในฐานะอื่นได้ถูกกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 21-22)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับกำหนดรูปแบบการปกครองและประมุขแห่งรัฐไว้ว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเทิดทูนพระมหากษัตริย์คือ ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้และรัฐธรรมนูญยังกำหนดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชน โดยใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การกำหนดเช่นนี้หมายความว่าอำนาจต่าง ๆ จะใช้ใน

พระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ซึ่งในความเป็นจริงอำนาจเหล่านี้มีองค์กรเป็นผู้ใช้ ฉะนั้นการที่บัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการผ่านทางองค์กรต่าง ๆ นั้น จึงเป็นการเทิดพระเกียรติ แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์กรที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

พระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญของไทยแม้จะได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมืองและกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการปฏิบัติทางการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญและเป็นพระราชอำนาจที่ทรงใช้ได้ตามพระราชอัธยาศัยจริง ๆ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะองคมนตรี การแต่งตั้งข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ การพระราชเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

พระราชอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองอย่างแท้จริงคือ พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภามาแล้วและนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ แต่พระองค์อาจใช้พระราชอำนาจยับยั้งได้ เช่น กรณีพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งรัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งนั้นไปพิจารณาใหม่ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 21-22)

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กล่าวถึง อำนาจอธิปไตยของคนไทยว่า อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมาจากปวงชนชาวไทยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 อำนาจ ดังนี้

1. อำนาจนิติบัญญัติ โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา ซึ่งผู้ที่จะใช้อำนาจนี้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีอำนาจในการออกกฎหมาย ยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารประเทศและปกป้องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคมและสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) คือ บุคคลที่ไม่สังกัดหรือเกี่ยวพันกับพรรคการเมือง ลงสมัครรับเลือกตั้งมีหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายที่สภาผู้แทนราษฎรบัญญัติขึ้น

2. อำนาจบริหาร พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประกอบเป็นคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกันก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา

3. อำนาจตุลาการ คือ อำนาจที่ให้แก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีความต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยศาลมีหน้าที่ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราขึ้นมา โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาลต่าง ๆ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 22)

รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดในการจัดการปกครองของรัฐ ซึ่งกล่าวถึงกฎเกณฑ์ที่จัดวางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ภายใต้การปกครอง เป็นกฎหมายที่อยู่ในฐานะสูงกว่ากฎหมายอื่น ๆ ทั้งปวง ซึ่งกฎหมายอื่น ๆ จะมีวิธีการจัดทำหรือมีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 22)

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์คือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมืองและกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการดำเนินการทางการเมืองการปกครอง รัฐธรรมนูญได้กำหนดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ดังนี้

1. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ

2. พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตย เช่น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

3. ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้

4. ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

5. ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

6. ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

7. ทรงเลือกและแต่งตั้งองคมนตรี คณะองคมนตรี

8. ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

9. ทรงแก้ไขกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

10. ทรงทำหนังสือสัญญา ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึกและสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้หนังสือสัญญาได้มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

11. ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้พิพากษา ข้าราชการในพระองค์และข้าราชการระดับสูง

12. พระราชทานอภัยโทษ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจที่จะอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษโดยมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 22-23)

สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นกลางทางการเมือง และทรงดำรงอยู่เหนือการเมือง แต่ทรงอยู่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ การใช้พระราชอำนาจอธิปไตย ทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ทรงมิได้ใช้พระราชอำนาจเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง แต่มีองค์การหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ กันไป

2.3.3 พระราชสถานะและพระราชอำนาจที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

พระราชอำนาจตามประเพณีของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์อาจทรงใช้พระราชอำนาจเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนดังต่อไปนี้

1. พระราชอำนาจที่จะทรงได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในฐานที่ทรงดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศเป็นสิทธิของพระมหากษัตริย์ที่จะทรงได้รับการถวายรายงานให้ทรงทราบถึงสถานการณ์หรือเรื่องราวของบ้านเมืองเสมอ การที่พระองค์จำเป็นต้องทรงทราบถึงเรื่องราวสำคัญก็เพื่อที่จะทรงให้คำแนะนำ ตักเตือน เพื่อประกอบการพิจารณาของรัฐบาลหรือผู้ทราบรับผิดชอบเรื่องนั้น ๆ

2. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานคำปรึกษาหารือ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน อาจนำปัญหาขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยได้

3. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือน พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะให้คำแนะนำ ตักเตือนในบางเรื่อง บางกรณีแก่รัฐสภา รัฐบาลและศาลหรือองค์กรอื่น ๆ ที่ทรงเห็นว่าถ้ากระทำไปแล้วจะเกิดผลเสียหายแก่บ้านเมือง

4. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานการสนับสนุน พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะพระราชทานหรือให้การสนับสนุนการกระทำหรือกิจการใด ๆ ของรัฐหรือเอกชนได้ เช่น โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ โครงการฝนหลวง โครงการอีสานเขียว โครงการสร้างเขื่อน การที่พระองค์ทรงมี

พระราชดำริและให้การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ย่อมเป็นขวัญและกำลังใจสำหรับผู้ที่ดำเนินการนั้น ๆ (อิทธิพล สุวรรณรัฐ, 2560, หน้า 26-27)

สถาบันพระมหากษัตริย์ถือเป็นสถาบันหลักของชาติ เป็นที่ยึดเหนี่ยวรวมใจของพสกนิกรทั้งปวง เป็นเสมือนบิดาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว ๆ ใหญ่ ฉะนั้นพระราชอำนาจบางประการของพระมหากษัตริย์ถึงแม้จะไม่มีมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่หากทรงเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นไปเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาราษฎร์ เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มิใช่ความเสื่อมเสียหายต่อประเทศชาติบ้านเมืองพระองค์ก็ทรงกระทำ

2.4 บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในสังคมไทย

เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์กับนักการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับกษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาอย่างแนบแน่น ต่อเนื่องและยาวนาน ความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันในลักษณะดังกล่าว ทำให้เกิดการออกแบบปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมประดิษฐ์ที่ได้รับการปฏิบัติมากว่า 1,500 ปี โดยสืบต่อจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นวิถีที่เกิดการบูรณาการและหลอมรวมจนกลายเป็นเนื้อเดียวกันระหว่างกษัตริย์ที่นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่ประสูติจนถึงการสวรรคต (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 52)

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 ได้ทำให้การจัดวางสถานะระหว่างพระสงฆ์กับผู้ปกครองเปลี่ยนแปลงไป เพราะพระสงฆ์จำเป็นต้องปรับบทบาทและสถานะสอดรับกับระบอบประชาธิปไตยที่ผู้ปกครองมาจากการเลือกสรรของประชาชนให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อผู้ปกครองตามระบอบใหม่ ในขณะเดียวกันพระสงฆ์จำเป็นต้องจัดวางแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับพระมหากษัตริย์ที่ทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาในฐานะพุทธมามกะมากว่า 1,500 ปีแล้ว ซึ่งการจัดวางสถานะต่อพระมหากษัตริย์ และผู้นำตามระบอบประชาธิปไตยจึงมิได้เป็นเรื่องที่ลงตัวและประสานสอดคล้องภายในระยะเวลาอันสั้น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 52)

ระบอบประชาธิปไตยมาจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และเพื่อที่จะรักษาฐานเสียงอันเป็นที่มาของตำแหน่งดังกล่าวจึงทำให้นักการเมืองจำเป็นต้องทำหน้าที่ในการตอบสนองผลประโยชน์และความต้องการของคนเหล่านั้นเป็นอันดับแรก ในขณะที่พระมหากษัตริย์ในฐานะพุทธศาสนิกชนมีอำนาจสิทธิขาดในการเลือกที่จะทำหน้าที่ในการตอบสนองและเอาใจใส่ต่อข้อกังวลของพระสงฆ์ แต่ต่อมานักการเมืองได้เข้ามาร่วมรับภาระดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ทั้งการกำหนดนโยบายสาธารณะและจัดสรรงบประมาณเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมและกิจการต่าง ๆ และเมื่อผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยขาดความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาจนไม่สามารถสนองตอบความต้องการและเอาใจใส่ต่อพระพุทธศาสนาได้อย่างประสานสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้พระสงฆ์จำนวนหนึ่ง

มองว่า “การเมืองหรือนักการเมืองคือต้นธารความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา” จึงตัดสินใจเข้าสู่กิจกรรมทางการเมืองด้วยวิถีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากพระสงฆ์ในประเทศศรีลังกา พม่าและกัมพูชา (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 52-53)

พระพุทธศาสนากับการเมืองมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล แบบอิงอาศัยต่างฝ่ายต่างพึ่งพากันและกัน พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในฐานะครูบาอาจารย์ผู้สั่งสอนฝ่ายบ้านเมืองเมื่อได้รับคำแนะนำสั่งสอนก็ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่ารัฐใดเมืองใดให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาก็จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามในรัฐนั้นเมืองนั้น สำหรับประเทศไทยมีบทบัญญัติห้ามพระเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่การเมืองมารุกรานเอาผลประโยชน์จากพระ จากศาสนา จึงทำให้พระสงฆ์ปัจจุบันพยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อขับเคลื่อนพระศาสนา

2.4.1 บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็น ระบอบการปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดในการบริหารประเทศ (Absolute Monarchy) ซึ่งระบอบนี้มีปรากฏก่อนสมัยพุทธกาลเป็นต้นมา อีกทั้งพระพุทธเจ้าก่อนที่จะทรงผนวชนั้น พระองค์ก็มีสถานะเป็นกษัตริย์เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว กลุ่มคนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญกลุ่มแรก ๆ (Target Group) คือ “กษัตริย์” หากจะวิเคราะห์เหตุผลสำคัญของการเลือกนั้น พระองค์อาจจะทรงตระหนักดีกว่ากลุ่มคนที่เป็นกษัตริย์นั้นมีพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาได้ง่าย อีกทั้งกลุ่มคนเหล่านี้มีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น จากความมุ่งมั่นภายใต้กระบวนทัศน์ดังกล่าวจึงทำให้พระองค์เริ่มต้นในการจัดวางกระบวนการ ขั้นตอนและวิธีการในการอธิบายและนำเสนอพระพุทธศาสนาเพื่อให้สอดรับกับความต้องการและความคาดหวังของกษัตริย์ในฐานะเป็นกลุ่มคนชั้นนำในสังคม ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้นำเสนอหลักการ อุดมการณ์และวิธีการเป็นครั้งแรก ณ วัดเวฬุวนาราม ณ แคว้นมคธ ภายใต้พุทธศาสตร์ที่ว่าด้วย “โอวาทปาติโมกข์” ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนกระบวนการนี้คือ “พระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าพิมพิสาร” ภายใต้นโยบายนี้พระพุทธเจ้าได้ย้ำเตือนหลักการและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์ 1,250 รูป ว่าอะไรคือแก่นพระพุทธศาสนาเมื่อเข้าสู่พื้นที่หรือชุมชนต่าง ๆ แล้ว พระสงฆ์ควรมีท่าทีอย่างไร อีกทั้งพระสงฆ์ควรจะปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดรับกับอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาเพื่อให้กลุ่มคนต่าง ๆ ได้เข้ามาเรียนรู้ ศึกษาและทดลองปฏิบัติ ซึ่งหนึ่งในกลุ่มคนที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายคือ “ผู้ปกครอง” หรือ “ผู้นำทางการเมือง” ในแคว้นต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเรียกชื่อว่า “กษัตริย์” หรือ “พระราชา” หรือ ชื่ออื่น ๆ ก็ตาม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 56)

ตั้งแต่วันประกาศโอวาทปาติโมกข์เป็นต้นมาพระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในรัตนตรัยได้แสดงบทบาทสำคัญในการเดินทางไปประกาศศาสนาในแคว้นต่าง ๆ ของชมพูทวีป เช่น แคว้นโกศล แคว้นมคธ แคว้นสักกะและแคว้นวัชชี ซึ่งทุกพื้นที่ที่พระสงฆ์เข้าไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น กลุ่มบุคคลที่พระสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อย่างขาดไม่ได้คือ “ผู้นำรัฐหรือผู้นำทางการเมือง” ภูมิธรรมที่เกิดจากการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นต่าง ๆ นั้น ได้รับการส่งต่อมาจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จนกระทั่งพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระธรรมทูตออกไปประกาศพระพุทธศาสนา 9 สาย ขุมทรัพย์ทางความรู้ (Knowledge Asset) เกี่ยวกับการวางท่าทีต่อผู้นำทางการเมืองได้รับการปลูกฝังและส่งต่อไปกับพระสงฆ์ทั้ง 9 สายเช่นเดียวกัน ซึ่งหนึ่งใน 9 สายนั้นคือ “พระโสณะและพระอุตตระ” ที่เดินทางไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ หลังจากที่พระโสณะกับพระอุตตระได้ทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่สุวรรณภูมินั้น ได้ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในพื้นที่ต่าง ๆ ของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งครอบคลุมถึงพื้นที่ของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้คือ “พม่า กัมพูชา ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย” อย่างไรก็ดีในที่นี้จะจำกัดกรอบอยู่ในพื้นที่ของประเทศไทย บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในเบื้องต้นนั้น พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวกับกับการเมืองในหลายบริบทและเพื่อให้มีความรัดกุมและกระชับมากยิ่งขึ้นจะนำเสนอในบทบาทที่โดดเด่นดังต่อไปนี้

2.4.1.1 บทบาทในฐานะเป็นที่ปรึกษา

การจัดวางบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่พระมหากษัตริย์หรือผู้นำทางการเมืองนั้น นับว่าเป็นบทบาทหลักที่สำคัญประการหนึ่ง ที่พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทนี้มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตัวแปรสำคัญมาจากการที่พระพุทธศาสนากับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือราชาธิปไตยมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังสมัยพุทธกาลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้พัฒนานโยบายการบริหารประเทศแบบ “ยุทธวิชัย” มาสู่ “ธรรมวิชัย” จนกลายเป็นแบบอย่างในการจัดวางท่าทีของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นพ่อขุนรามคำแหง พระญาลิไทมหาธรรมราชาและพระมหากษัตริย์องค์อื่น ๆ ในสังคมไทย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ปรากฏร่องรอยที่ชี้ชัดว่า พระองค์ได้นิมนต์พระพระสังฆราชจากพระนครศรีธรรมราชมาอบรมสั่งสอนและให้คำปรึกษาแก่พระองค์เกี่ยวกับหลักการการบริหารและการครองตน ดังถ้อยคำที่ว่า “เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโอยทานแก่พระมหาสังฆเถระปราชญ์เรียนจบพระไตรปิฎกหลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราช” จะเห็นว่าพระองค์ทรงได้รับแนวทางการประพฤติปฏิบัติจากพระสงฆ์ นิกายลังกาวงศ์ที่พระองค์นิมนต์ให้มาจำพรรษาที่เมืองสุโขทัย เพื่อปรึกษาราชการแผ่นดิน (ปริปุจฉา) ในลักษณะต่าง ๆ

ในขณะที่สมัยพระยาลิไท หรือพระมหาธรรมราชาที่ 1 พระองค์ได้นิพนธ์วรรณกรรม เรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” วรรณกรรมเล่มนี้เป็นการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาอธิบายเพื่อให้สมสมัยและสอดรับกับสภาพการเมือง การปกครอง การศึกษา จักรวาล เศรษฐกิจและสังคม ประเด็นที่น่าสนใจคือ วรรณกรรมเล่มนี้ได้กลายเป็นการอธิบาย “ชุดความคิดและความเชื่อแบบไตรภูมิ” ซึ่งชุดความคิดนี้มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทั้งในแง่ของวรรณกรรม สถาปัตยกรรม การเมือง การศึกษา สังคมและการปกครองจนเริ่มเสื่อมอิทธิพลในยุครัฐกาลที่ 4 ที่มีการนำเสนอ “ชุดความคิดแบบวิทยาศาสตร์” การผลิตชุดความคิดความเชื่อแบบไตรภูมินั้น ย่อมเป็นการยากที่อธิบายว่า “ไม่ได้รับอิทธิพลทางข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาจากพระสังฆราชและพระมหาเถระผู้ทรงภูมิธรรมในสมัยนั้น นอกเหนือจากตำราที่พระองค์สามารถค้นคว้าซึ่งหาได้ยากในสมัยนั้นแล้ว พระองค์น่าจะทรงใช้เวลาศึกษาปรึกษาหารือและเทียบเคียงข้อมูลต่าง ๆ จากพระเถระผู้ทรงพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและคัมภีร์ปกรณ์วิเสสอื่น ๆ จะเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ครอบคลุมถึงหลังการทางพระพุทธศาสนาที่นำรอบ “ไตรภูมิ” มากำหนดเป็นทิศทางในการอธิบายและนำเสนอเนื้อหา หลักฐานที่ชี้ชัดว่า “พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์” ในยุคต่อมาคือ “ยุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราช” โดยพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาคือ

1. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเดิม ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านกิจการพระพุทธศาสนาเพราะเป็นผู้รอบรู้และแตกฉานในพระไตรปิฎก

2. พระพิมลธรรม วัดระฆัง ทำหน้าที่ในการให้ปรึกษาด้านตรวจชาตาดวงเมืองเพราะเป็นผู้รอบรู้ทางโหราศาสตร์

3. พระอาจารย์พรหม วัดปากน้ำประสพ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านเวทย์มนต์คาถาต่าง ๆ เพื่อป้องกันภัยเพราะเป็นผู้รอบรู้ทางไสยศาสตร์

ในยุครัตนโกสินทร์ ตัวอย่างของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการให้คำปรึกษาต่อพระมหากษัตริย์และชนชั้นปกครองนั้นคือ “สมเด็จกรมปรมานุชิตชิโนรส” อธิบดีสงฆ์แห่งวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระองค์มีส่วนสำคัญในการให้คำปรึกษาเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ทางการปกครองภายหลังที่สิ้นรัชกาลของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประเด็นที่เป็นข้อสังเกตในขณะนั้นคือ “กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์หรือเจ้าฟ้ามงกุฎควรได้รับการอัญเชิญให้ครองราชสมบัติ” โดยท่านได้ให้คำปรึกษาแก่เจ้าฟ้ามงกุฎซึ่งกำลังอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่เสด็จเข้าเฝ้าสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งเป็นพระเจ้าอาเพื่อทรงปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในราชสมบัติ สมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรสได้ทูลแด่พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎว่า “ยังไม่ถึงเวลาที่จะได้ราชสมบัติ” เหตุผลสำคัญที่สมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรสได้ให้ข้อสังเกตคือ “สิทธิอันชอบธรรมตามราชประเพณีที่จะครองราชย์ของเจ้าฟ้าชายมงกุฎก็มีอยู่ แต่พระราชโอรสองค์ใหญ่คือ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ นั้นรับราชการสำคัญ ๆ มา เมื่อครั้นพระราชบิดาทรงมีชีวิตอยู่ แม้พระราชบิดามิได้มอบราชสมบัติให้ผู้ใดได้แต่เสมือนเป็นนัยที่

จะให้พระองค์เจ้าชายทัพหรือกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์รักษาราชการแผ่นดินต่อไป ด้วยเหตุนี้ หากพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎจะลาสิกขามาเพื่อรับสิทธิธรรมที่จะครองราชย์ก็อาจเป็นข้อยุ่งยากในบ้านเมือง ในขณะที่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้เป็นที่ยอมรับของเจ้านายผู้ใหญ่” และผลจากการให้คำปรึกษาจึงทำให้พระองค์จึงทรงผนวชต่อโดยทรงจำพรรษาที่วัดพลับ (วัดราชสิทธาราม) อีกทั้งศึกษาพระธรรมวินัยและความรู้ทางโลกอย่างจริงจังจนชัดแจ้งในศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งพระพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ฉะนั้น เมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นรัชการที่ 4 พระองค์จึงได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 57-70)

2.4.1.2 บทบาทในฐานะผู้สนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพ

การที่กลุ่มคนสังคมใดสังคมหนึ่งจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการในการสร้างสันติภาพ (Peace-Building Process) เพื่อเปิดพื้นที่ให้แต่ละคนหรือกลุ่มคนได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยน แสดงความห่วงใยและแบ่งปันความสุข ความทุกข์ระหว่างกันและกันมากยิ่งขึ้น โดยทั่วไปกระบวนการสร้างสันติภาพจะประกอบด้วยวิธีการที่หลากหลาย แต่บทบาทพระสงฆ์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ประกอบไปด้วยบทบาทที่สำคัญ 3 ประการคือ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 60-72)

1. บทบาทในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท
2. บทบาทในฐานะทูตสันติภาพระหว่างรัฐ
3. บทบาทในการเชื่อมสมานไมตรีให้เกิดความรุนแรงทางการเมือง

2.4.1.3 บทบาทในการชี้แนะผู้นำทางการเมือง

อนุสนธิจากปฐมบรมพุทธโอวาทที่ว่า “เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไป เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขและเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” นั้น ถือได้ว่าเป็นพันธสัญญาสำคัญที่พระพุทธเจ้าได้จัดวางบทบาทให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว ไม่ว่าพระพุทธศาสนาจะสืบอายุยืนยาวนานต่อไปเพียงใดก็ตาม ฉะนั้นบทบาทของพระสงฆ์จึงเริ่มต้นด้วยการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรมและปกป้องรักษาธรรมมิให้มีการตีความผิดเพี้ยนไปจากเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา ประเด็นเรื่อง “เผยแผ่ธรรม” ดังกล่าวจึงทำให้พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ในการนำธรรมที่ได้ศึกษา ปฏิบัติและเรียนรู้ไปสู่การนำเสนอความจริงดังกล่าวแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งผู้นำทางการเมืองจัดได้ว่าเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการตั้งมั่นและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของสังคมฐานะที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่เป็นผู้นำทางการเมืองและกลุ่มคนทั่วไป การชี้นำธรรมะให้แก่ผู้นำรัฐหรือผู้นำทางการเมืองนั้นถือได้ว่าเป็นพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าได้ทรงยึดถือและปฏิบัติตลอด 45 พรรษา ตราบจนปรินิพพาน

จำเนียรกาลผ่านมาถึงยุคที่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทของการเผยแผ่ธรรมะเพื่อชี้แนะและชี้นำผู้นำทางการเมืองและพลเมืองมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากยุคสุโขทัยที่พระสงฆ์ได้ชี้แนะหลักธรรมแก่พ่อขุนรามคำแหงและพลเมืองในยุคสุโขทัย (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 72-76)

2.4.1.4 บทบาทในการช่วยเหลือกิจการบ้านเมือง

คำว่า “การช่วยเหลือบ้านเมือง” นั้น จะมีนัยที่แตกต่างจากการช่วยเหลือ “นักการเมือง” เพราะเป้าหมายหลักในการช่วยเหลือนั้น เป็นไปเพื่อความอยู่รอดและความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองเป็นตัวแปรสำคัญ แทนที่จะมุ่งเน้นเข้าไปเสริมบทบาทของนักการเมืองให้มีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับนับถือมากยิ่งขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือบ้านเมืองในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น สามารถแย่งออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 76-83) การช่วยเหลือในขณะที่บ้านเมืองกำลังเผชิญหน้ากับภาวะสงครามและการช่วยเหลือบ้านเมืองอย่างเป็นทางการในภาวะปกติเพื่อจัดระเบียบการศึกษา

2.4.1.5 บทบาทในการดื้อแพ่งต่ออำนาจรัฐ

คำว่า “การดื้อแพ่ง” (Civil Disobedience) ในบริบทของงานนี้ หมายถึง “การที่คนหรือกลุ่มคนได้แสดงออกถึงความขัดขืนต่ออำนาจหรือการสั่งการของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการสั่งการบนฐานของกฎหมายและอ้างความชอบธรรมของตนเอง” และเมื่อกล่าวถึงการดื้อแพ่งในประเด็นที่ว่าด้วย “บทบาทในการดื้อแพ่งต่ออำนาจรัฐของพระสงฆ์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์” นั้น ประกอบไปด้วยการดื้อแพ่งใน 3 ประเด็นใหญ่คือ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 83-90)

1. การดื้อแพ่งอันมีฐานที่มาจากไม่ขึ้นตรงต่ออำนาจการบริหารบ้านเมืองจากภาวะสงคราม

2. การดื้อแพ่งอันมีฐานที่มาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ

3. การดื้อแพ่งอันมีฐานที่มาจากอำนาจการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์

2.4.1.6 บทบาทในการประท้วงเพื่อเรียกร้องต่อผู้ปกครอง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้วิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชนชั้นผู้ปกครองและพระสงฆ์เอาไว้ในหนังสือเรื่อง “การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์” ว่า “การดำเนินนโยบายและการบริหารจัดการบ้านเมืองของพระนารายณ์มหาราชนั้น ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อบุคคล 3 กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ พระสงฆ์ ขุนนางและประชาชน ประเด็นที่สัมพันธ์กับพระสงฆ์นั้นประกอบด้วยตัวแปรใหญ่ ๆ ใน 2 ประเด็นคือ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 90-94)

1. ตัวแปรที่ว่าด้วยการสึกพระไปเป็นทหาร โดยเจ้าพระยาวิชเยนทร์ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นข้าราชการรับใช้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวหาว่าพระสงฆ์

จำนวนหนึ่งได้เป็นที่รองรับของกลุ่มคนหนุ่มที่ไม่ประสงค์จะไปทำหน้าที่เป็นทหารทำการศึก ซึ่งกระบวนการในการคัดกรองพระสงฆ์ในประเด็นนี้คือ พระยาวิชเยนทร์ได้ดำเนินการจัด “การสอบไล่” กล่าวคือ สอบเพื่อวัดความรู้ของพระสงฆ์ หากภูมิรู้ไม่เพียงพอคณะทำงานของพระยาวิชเยนทร์จะดำเนินการจับพระรูปนั้นสึกและไล่ไปเป็นทหารเพื่อรบต่อไป

2. ตัวแปรที่ว่าด้วยการจัดวางท่าทีต่อการนับถือและให้ความสำคัญแก่ศาสนาคริสต์ พระสงฆ์ที่เป็นเถระผู้ใหญ่ พระเถระและกลุ่มคนบางกลุ่มเกิดความรู้สึกว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีจิตใจที่เอนเอียงและให้ความสำคัญต่อศาสนาคริสต์ที่เข้ามาเผยแผ่และช่วยกิจการบ้านเมืองในรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการส่งทูตไปประเทศอีตาลีหรือการรับนักบวชและนักสอนศาสนาคริสต์เข้ามาดำเนินการเผยแผ่ศาสนาในกรุงศรีอยุธยา

2.4.2 บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในในยุคประชาธิปไตย

ประเด็นที่ควอริช เวลส์ นักสังคมวิทยาชาวต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในสังคมไทยได้สรุปผลการวิจัยว่า “สิ่งที่ยุยงพระสงฆ์ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ค่อยมีมากนักเพราะในคณะสงฆ์มีกฎเข้มงวดกวดขัน”อาจจะไม่สอดรับกับความเป็นจริงในทางประวัติศาสตร์พระสงฆ์กับการเมืองไทย เพราะในความเป็นจริงแล้ว พระธรรมวินัยหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ควอริชมองว่าเข้มงวดนั้น อาจจะไม่สามารถส่งผลในทางปฏิบัติได้ หากบริบททางสังคมและการการเมืองส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของพระสงฆ์ในสังคมไทย สิ่งที่สามารถนำมายืนยันสมมติฐานข้อนี้ ปรากฏชัดเจนยิ่งตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราชที่พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการเข้าไปกำหนดบทบาททางการเมืองของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งมีท่าทีที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา และประเด็นเหล่านี้ ปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อประเทศไทยได้พัฒนาตนเองจากยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ยุคประชาธิปไตย ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการแสดงออกทางการเมืองชัดเจนมากยิ่งขึ้น แม้ว่าจะมีพระธรรมวินัย หรือกฎมหาเถรสมาคมกำกับไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 และ 2548 ก็ตาม

คำถามที่สำคัญคือ “ปรากฏการณ์เมินเฉยต่อพระธรรมวินัยและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มหาเถรสมาคมได้วางแนวเอาไว้คืออะไร” ปิยนาท วงศ์ศิริ อาจจะตอบคำถามนี้ได้ แม้จะไม่ชัดเจนมากก็ตาม โดยเขาพยายามจะชี้ว่า “จุดแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เริ่มโดยคณะราษฎร์ได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งตามลำดับ คลื่นแห่งความเปลี่ยนแปลงได้ขยายและส่งผลต่อฝ่ายศาสนาจักรอย่างเต็มที่” ประชาธิปไตยที่ปิยนาทอธิบายนั้นได้กลายเป็นแนวทางที่ย้ำเน้นประเด็น “สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาพและภราดรภาพ” ซึ่งพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและเรียนรู้หลักการและแนวคิดเหล่านี้ผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์และสื่อสารต่าง ๆ เช่นเดียวกับนักศึกษาและประชาชนทั่วไปในสังคม ฉะนั้น กระแสประชาธิปไตยจึงไม่ได้จำกัดตัวอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ

กำแพงวัดเท่านั้น หากแต่ได้ขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ของวัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศด้วยเช่นกัน จากอิทธิพลของกระแสประชาธิปไตยดังกล่าว จึงทำให้พระสงฆ์ตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมาเข้าไปแสดงบทบาททางการเมืองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งกิจกรรมที่แสดงออกนั้น บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับบทบาทที่เคยแสดงออกในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์และแม้ว่าบางกิจกรรมจะมีรูปลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่เมื่อกล่าวโดยเนื้อหาแล้ว มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ตัวแปรสำคัญคือ บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างที่สำคัญที่ส่งผลต่อประเด็นดังกล่าวนั้นคือ “การเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 94) โดยบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยตลอด 81 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนั้นทำให้พบบทบาทที่น่าสนใจใน 7 ประเด็นใหญ่คือ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 95)

1. บทบาทในฐานะที่ปรึกษาของนักการเมือง
2. บทบาทในการชี้แนะและชี้นำทางการเมือง
3. บทบาทในการสนองตอบต่อนโยบายทางการเมือง
4. บทบาทในการสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพ
5. บทบาทในการประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการ
6. บทบาทในการสนับสนุนพรรคการเมือง
7. บทบาทในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง 7 บทบาทนี้เป็นบทบาทที่สัมพันธ์กับสภาพทางการเมืองและสังคมอย่างแยกไม่ออก

2.4.2.1 บทบาทในฐานะเป็นที่ปรึกษา

“การให้คำปรึกษา” ถือได้ว่าเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์อีกการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้ออกแบบเอาไว้และเป็นบทบาทที่ปรากฏชัดเจนระหว่างพระสงฆ์กับพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งได้ชื่อว่า “ธรรมราชา” หรือ “พระราชาที่ประกอบด้วยธรรม” ฉะนั้น องค์ประกอบของผู้ปกครองที่จะได้ชื่อว่า “จักรพรรดิ” นั้น ต้องมีคุณธรรมข้อ “ปริปุจฉา” ซึ่งหมายถึง การที่ผู้ปกครองจะต้องเข้าไปขอคำปรึกษาและรับคำชี้แนะจากสมณพราหมณ์ หรือพระสงฆ์อยู่เนือง ๆ เพื่อจะได้สอบทานความคิด ความรู้และแนวทางปฏิบัติระหว่างผู้ปกครองกับสมณพราหมณ์และพระสงฆ์ ฉะนั้นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์คือ “บทบาทของปุโรหิต” หรือ “ผู้ที่ให้คำชี้แนะต่อผู้ปกครอง”

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ รูปแบบการให้คำปรึกษาตั้งสมัยพุทธกาลจนถึงยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามแนว “ปริปุจฉา” นั้น ถือได้ว่าเป็น “ธรรมบัญญัติ” หรือเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือและปฏิบัติให้สอดรับกับหลักการในจักรวรรดิวัตร ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่พระญาลิไทได้ให้แนวทางและ

กำหนดไว้ในหนังสือ “ไตรภูมิพระร่วง” โดยย้ำให้ผู้ปกครองได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวในขณะเดียวกัน การดำเนินการตามแนวทางนี้ ถือได้ว่าทำให้ช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ พระสงฆ์สามารถที่จะสะท้อนและนำเสนอข้อเท็จจริงในบางประเด็นได้ดีกว่าข้าราชการของพระองค์ เพราะพระสงฆ์มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับชุมชนจึงสามารถสะท้อนได้ดีว่า “ประชาชนต้องการ และมุ่งหวังให้พระราชาได้สนองตอบต่อความต้องการอย่างไรจึงจะสอดรับกับความคาดหวัง” นอกจากนี้พระสงฆ์ในยุคก่อนนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและแบบแผนต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติในยุคต่าง ๆ ได้ดี

ข้อสังเกตประเด็นหนึ่งคือ การจัดวางบทบาทของการเป็นที่ปรึกษานั้น พระมหากษัตริย์บางพระองค์ได้กำหนดบทบาทของพระสงฆ์แต่ละรูปเอาไว้อย่างชัดเจนดังจะเห็นได้จากกรณีของพระนารายณ์มหาราชที่มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาหลัก จำนวน 3 รูป ที่ครอบคลุมถึงพระพุทธศาสนา ประเพณีดั้งเดิม และโหราศาสตร์ แต่เมื่อนำฐานคิดดังกล่าวมาอธิบายบทบาทการจัดวางที่ปรึกษา และการให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในยุคประชาธิปไตยนั้น มีความแตกต่างกันในหลายมิติ กล่าวคือ

1. การให้คำปรึกษาไม่ได้กำหนดให้เป็นบทบาทหลักระหว่างพระสงฆ์กับนักการเมือง
2. การแต่งตั้งคำปรึกษาดำเนินการบนกรอบของกฎหมาย
3. การให้คำปรึกษาทั่วไปเน้นความสัมพันธ์และสนองตอบทางพิธีการ

2.4.2.2 บทบาทในการชี้แนะและชี้นำทางการเมือง

ในช่วงแรกของการปรับเปลี่ยนระบอบปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ประชาธิปไตยนั้น รูปแบบและวิธีการชี้แนะและชี้นำ ผู้นำทางการเมืองและพลเมืองทั่วไปนั้นยังสะท้อนแง่มุมในเชิงจารีตดั่งที่เคยปฏิบัติกันมาและไม่ได้มีนัยที่ส่อแสดงถึงความแปลกแยกจากแนวทางเดิมเท่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตามเมื่อบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปย่อมนำไปสู่การปรับท่าทีและรูปแบบการในชี้แนะและชี้นำผู้นำทางการเมืองและพลเมืองของชาติเช่นเดียวกัน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 98-104)

2.4.2.3 บทบาทในการสนองตอบต่อนโยบายทางการเมือง

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งตั้งแต่สังคมไทยได้เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยคือ “การที่รัฐพยายามจะดึงกิจการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มอบให้พระสงฆ์ดำเนินการตั้งแต่อดีตออกไปจากพระสงฆ์ด้วย” ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ “การจัดการศึกษา” ที่รัฐดึงออกจากวัด หลังจากที่วัดมหรรณพารามเป็นโรงเรียนแห่งแรก และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก นอกจากนั้นศาลาวัดที่เคยเป็นที่ประชุมเพื่อปรึกษาหารือของชาวบ้านได้กลายเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนชาวบ้านได้เริ่มมีการ

ก่อสร้างศาลาประจำหมู่บ้านขึ้นมา ในขณะที่พระสงฆ์เคยมีบทบาทในการนำชาวบ้าน และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนตามแนวทาง “บวร” สถานการณ์ได้เปลี่ยนหมู่บ้านเป็นศูนย์ทดแทนวัด จะเห็นว่า ในหลายๆ พื้นที่ วัดได้กลายเป็นส่วนแปลกแยกจากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง วิถีคิด และความเป็นอยู่ บทสรุปสุดท้าย วัดจึงกลายเป็นสถานที่รองรับเฉพาะพิธีการและพิธีกรรมตั้งแต่หมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐพยายามที่จะลดทอนบทบาทของพระสงฆ์ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศด้วยการดึงกิจการต่าง ๆ ไปไว้ที่รัฐก็ตาม แต่พระสงฆ์จำนวนมาก ได้มีความมุ่งมั่นและพยายามที่จะรักษาอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้าที่เคยให้แนวทางในการพัฒนาสังคมตามภายใต้กรอบที่ว่า “เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไป เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ด้วยเหตุดังกล่าว วัดจำนวนมากในสังคมไทยซึ่งไม่ได้รับงบประมาณในการสนับสนุนจากรัฐโดยตรง ได้ใช้ต้นทุนทางสังคม (Social Capital) พัฒนาชุมชนต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐได้อย่างน่าสนใจ

เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว แม้ว่ารัฐจะดึงบทบาทต่าง ๆ ที่พระสงฆ์เคยดำเนินการออกไปจากวัดก็ตาม แต่ในความเป็นจริง บทบาทในการช่วยเหลือสังคมนั้นถือได้ว่าเป็นบทบาทหลักที่พระสงฆ์ได้รับการปลูกฝังและบ่มเพาะมาจากฐานความคิดในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุธรรม ฐานคิดเหล่านั้นเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์จำนวนมากทุ่มเททำงานเพื่อช่วยรัฐในการพัฒนาสังคมและพลเมือง สิ่งที่น่าสนใจคือ พระสงฆ์เหล่าจำนวนมากไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐโดยตรง แต่ได้ใช้ทุนทางสังคมดั่งที่พระพุทธเจ้าเคยยึดถือและปฏิบัติ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 105-107)

2.4.2.4 บทบาทในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาททางการเมือง

สภาพทางการเมืองภายหลังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2506 นั้น พลเอกถนอม กิตติขจร ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนโดยไม่ต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง ด้วยเหตุที่มีพรรคสหประชาไทยเป็นฐานในการรองรับความชอบธรรมทางการเมือง หลังจากนั้นได้ปฏิวัติตนเองขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี โดยการยุบเลิกรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวตามแบบอย่างจอมพล สฤษดิ์และมีการแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้น เมื่อ พ.ศ.2514 ซึ่งทำให้เกิดการเสียดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนาการเมืองขึ้นและเป็นปัญหาทางโครงสร้างที่นำไปสู่การลุกฮือของประชาชน

ในวันที่ 9 ตุลาคม การประท้วงขนานใหญ่นี้เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ลานโพธิ์และในวันที่ 13 ตุลาคม ผู้ประท้วงทั้งหมดซึ่งประกอบด้วยนิสิตนักศึกษา นักเรียน ประชาชน ได้เคลื่อนออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย หลังจากนั้นวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างตำรวจและผู้ประท้วง จนนำไปสู่เสียชีวิตของประชาชนประมาณ 80 คน อีกทั้งได้มีการเผาอาคารราชการ ทรัพย์สินของราชการและทำลาย

สัญลักษณ์จราจรเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันนั้น พระสังฆราช สมเด็จพระชนนี และผลสุดท้ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงออกโทรทัศน์รับสั่งว่า “วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค และได้รับสั่งให้ทุกฝ่ายกลับไปสู่ความสงบหยุดยั้งการรบราฆ่าฟันกันเอง”

ภายหลังที่เหตุการณ์เข้าสู่ภาวะปกติแล้ว พระสงฆ์ทุกหมู่เหล่า ซึ่งนำโดยสมเด็จพระสังฆราชได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสวดมนต์ในพื้นที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อความเป็นสิริมงคลให้สังคมไทยพ้นจากภัยพิบัติ อีกทั้งเป็นการย้ำเตือนสติของสังคมไทยให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้และดำเนินชีวิตต่อไป จากภาพรวมทั้งหมดจะพบความจริงที่น่าสนใจว่า ในหน้าประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งทางการเมืองนั้น พระสงฆ์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเข้าไปช่วยเป็นสะพานในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้น แม้ว่าในที่สุดแล้วจะไม่สามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ก็ตาม แต่เนื่องจากภาวะของความ ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มขัดแย้ง และการยึดมั่นในผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มมากจนเกินไป จึงทำให้คู่กรณีไม่สามารถที่จะสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่ทางพาคู่กรณีเข้าสู่ทางตันและเกิดความสูญเสียในที่สุด (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 107-111)

2.4.2.5 บทบาทในการประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการจากรัฐ

การประท้วงเป็นกิจกรรมของการแสดงออกตามแนวสันติวิธีอีกประการหนึ่ง เพราะกิจกรรมในลักษณะนี้เป็นการแสดงออก (Demonstration) เป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังให้รัฐหรือกลุ่มคนที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายได้ยิน (To be Hearted) และการที่จะให้ผู้คนหรือสังคมได้ยินนั้นไม่สามารถที่จะแสดงออกทางความคิดแบบเงียบได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยกลุ่มคนจำนวนมากหรือแสดงข้อความเพื่อบ่งบอกถึงความรู้สึกเพื่อให้คนกลุ่มอื่น ๆ ได้เข้าใจความรู้สึกและสนองตอบความต้องการได้สอดรับกับสิ่งที่มุ่งหวังและเรียกร้องได้ ทั้งนี้การนำเสนอแง่มุมบนฐานของสันติวิธีในลักษณะเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยความจริงเข้ามาร้องรับการนำเสนอและการแสดงออกเพื่อจะนำไปสู่ความน่าเชื่อให้กลุ่มคนอื่น ๆ ได้ตัดสินใจเข้ามาร่วมหรือตัดสินใจยอมรับข้อเรียกร้อง การแสดงออกด้วยวิธีการประท้วงของพระสงฆ์ตั้งแต่ พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบันก็เป็นไปตามเจตนารมณ์นี้เช่นเดียวกัน จากการศึกษาค้นคว้าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงของพระสงฆ์เพื่อเรียกร้องให้นักการเมืองยอมรับตามข้อเรียกร้องนั้นพบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงใน 4 กรณีศึกษาหลักคือ

1. การเรียกร้องให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

2. การเรียกร้องให้คืนสมณศักดิ์และความเป็นธรรมแก่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภะมหาเถระ) ในขณะที่ดำรงตำแหน่งพระพิมลธรรม

3. การร่วมเดินขบวนกับชาวนา

4. การประท้วงประเด็นบรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

5. การร่วมประท้วงกับกลุ่มการเมืองเสื้อเหลืองและเสื้อแดง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 111-123)

2.4.2.6 บทบาทในการสนับสนุนพรรคการเมือง

เมื่อวิเคราะห์บทบาทในการสนับสนุนพรรคการเมืองมีประเด็นที่ควรแยกนำเสนอดังต่อไปนี้

1. การเป็นหัวคะแนนและหาเสียงให้พรรคการเมือง สถานการณ์การเมืองใน พ.ศ. 2517 ถึง 2519 นั้น เป็นยุคการพัฒนา “ประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ” ซึ่งเป็นการเผชิญหน้าระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม ซึ่งชนชั้นนำในระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งใบพยายามจะแย่งชิงบทบาทในการนำเพื่อบริหารจัดการประเทศ ถึงกระนั้น ประชาชนบางกลุ่ม รวมไปถึงพระสงฆ์ฝ่ายซ้ายพยายามที่จะนำเสนอการบริหารจัดการประเทศที่มีความยุติธรรม เท่าเทียมและเป็นธรรมระหว่างกลุ่มคนหรือชนชั้นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น จึงทำให้กลุ่มไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่เป็นนักศึกษาหัวก้าวหน้า ประชาชนและพระสงฆ์พยายามที่ออกมาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่สอดรับกับอุดมการณ์ดังกล่าว

ถึงกระนั้นการที่จะขับเคลื่อนอุดมการณ์เพื่อไปสู่ความเป็นจริงนั้น จำเป็นต้องอยู่บนครรลองของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้พระสงฆ์บางกลุ่มได้เข้าไปช่วยสนับสนุนและส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้พรรคการเมืองที่กลุ่มตนสนับสนุนสามารถครองเสียงข้างมากในสภาเพื่อบริหารประเทศได้

2. สนับสนุนการตั้งพรรคการเมือง “สมณะโพธิรักษ์” สำนักสันติอโศก เคยเป็นพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งได้รับการเรียกขานว่า “พระโพธิรักษ์” แต่เนื่องจากคณะสงฆ์ได้ตั้งข้อกล่าวหาพระโพธิรักษ์ และคณะว่าได้กระทำการประพฤติผิด และก่อความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาใน 7 ประเด็น กล่าวคือ การล่วงละเมิดพระวินัยถึงขาดความเป็นภิกษุ การประกาศค้านพระวินัยที่ห้ามอวดคุณวิเศษ การล่วงละเมิดกฎหมายบ้านเมือง การบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติ การประกาศตนเล่นการเมืองและเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเปิดเผย การมุ่งมั่นทำพระธรรมวินัยให้วิปริตและการประกาศแยกตัวไม่ขึ้นต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย ข้อกล่าวหาทั้ง 7 ข้อนั้น ประเด็นที่น่าสนใจคือ “การประกาศตนเล่นการเมืองและเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเปิดเผย” ซึ่งข้อหานี้สอดรับกับหลักฐานเชิงประจักษ์ประการหนึ่งคือ “การร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการตั้งพรรคการเมืองในชื่อ “พรรคพลังธรรม”

2.4.2.7 บทบาทในการลงสมัครรับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หลังจากมหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่ว่ารูปแบบๆ ก็ตามได้เพียง 7 วัน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ 29 พฤศจิกายน 2517 ได้นำเสนอข่าวว่า “ในวันเปิดรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มี

พระรูปหนึ่งชื่อว่า “พระผ่อง จิรปญฺโญ” ได้ขอยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งด้วย ในการเลือกตั้งคราวเดียวกันนี้ หน่วยงานรัฐหน่วยหนึ่งได้รายงานต่อรัฐบาลว่า พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยได้ติดต่อกับพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นกรรมการบริหารรับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์พุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย เพื่อขอให้ระดมกำลังสนับสนุนในหมู่พระสงฆ์และประชาชนให้แก่พรรค และเพื่อเป็นการตอบแทนที่พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยได้ส่งพระรูปแบบนี้เป็นผู้สมัครเลือกตั้งในภาคอีสานในนามพรรคในขณะเดียวกัน พระผ่องได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “อุดมการณ์สังคมนิยมเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาระบบการปกครองเศรษฐกิจของสังคมไทยและอุดมการณ์นี้มิได้เป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา” อย่างไรก็ตามผู้สมัครทั้งสองมิได้รับการเลือกตั้งในครั้งนี้แต่ประการใด (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 127-130)

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในสังคมไทยจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสถาบันกษัตริย์และระบบการปกครองตลอดมาไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตาม สำหรับประเทศไทยพระพุทธศาสนาก็อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับตั้งแต่พระโสณะและพระอุตตระนำพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในแผ่นดินสุวรรณภูมิถึงจะมิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่รู้กันโดยพฤตินัย โดยแนวทางปฏิบัติว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย นับแต่บัดนั้นเรื่อยมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบันนี้ พระมหากษัตริย์ในทุก ๆ รัชสมัย ในทุก ๆ รัชกาลก็ทรงเป็นองค์เอกอัครราชูปถัมภกยอยกพระพุทธศาสนาและประกาศแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งทรงตั้งอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและในการปกครองบ้านเมืองดูแลอาณาราษฎรของพระองค์ก็ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้นถึงแม้ว่าจะมีผู้พยายามแยกศาสนจักรออกจากอาณาจักรให้เป็นเอกเทศออกจากกัน แต่เราก็หาปฏิเสธได้ไม่ว่าแม้แต่ในปัจจุบันทุกวันนี้ก็ยังทำไม่ได้ ศาสนาจักรและอาณาจักรยังมีความเกี่ยวเนื่องเกี่ยวโยงถึงกันอยู่ตัดออกจากกันหาได้ไม่ การบริหารอาณาจักรก็ส่งผลต่อศาสนจักร การบริหารศาสนจักรก็ส่งผลต่ออาณาจักร ฉะนั้นจึงมิใช่เรื่องแปลกอะไรเลยที่ศาสนิกในฝ่ายศาสนจักรจะเข้าไปเกี่ยวข้องยุ่งเกี่ยวกับการเมืองทางอาณาจักรในฐานนะต่าง ๆ ตลอดถึงการแสดงออกทางการเมืองโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องและใช้สิทธิของตนในฐานะประชาชนคนในชาติ แม้ว่าจะดำรงอยู่ในฝ่ายเป็นอาณาจักรก็ตาม

2.5 บริบทของพื้นที่

2.5.1 กำเนิดคณะธรรมยุต

พระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า คณะธรรมยุต นั้นคือ พระสงฆ์ที่ออกมา จากคณะสงฆ์เดิมของไทยนั่นเอง แต่ได้รับอุปสมบทในรามัญนิกายด้วย อันเป็นผลเนื่องมาจากการที่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะเมื่อยังทรงผนวชอยู่ ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและทรง ปรับปรุงแก้ไขวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไทยในครั้งนั้นให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยยิ่งขึ้น โดยทรงเริ่มปรับปรุงแก้ไขวัตรปฏิบัติของพระองค์ขึ้นก่อนเป็นประเดิม ตามความรู้ที่ได้ทรงศึกษามาจากพระไตรปิฎก ภายหลังจึงมีภิกษุอื่น ๆ เกิดความนิยมนับถือแล้วถวายตัวเป็นศิษย์ปฏิบัติตามแบบอย่างที่พระองค์ได้ทรง ริเริ่มปรับปรุงแก้ไขขึ้นนั้นทีละรูปสองรูปและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับจนกลายเป็นพระสงฆ์หมู่หนึ่ง ที่ได้รับขนานนามว่า คณะธรรมยุต หรือธรรมยุติกนิกายในภายหลังต่อมา (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 1)

2.5.2 ได้ชื่อว่าธรรมยุตกนิกายอย่างเป็นทางการ

พระสงฆ์ธรรมยุตได้รับการยกย่องขึ้นเป็นคณะหนึ่ง เมื่อ พ.ศ.2394 อันเป็นปีแรกในรัชกาลที่ 4 เรียกว่า “ธรรมยุติกนิกายิกสังฆมัธยมบวรนิเวศาที่คณะ” เรียกสั้น ๆ ว่า “มัธยมบวรนิเวศาทิคณะ” มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นบวรรังสีสุริยพันธุ์ เป็นเจ้าคณะ แต่มัธยมบวรนิเวศาทิคณะในครั้งรัชกาลที่ 4 ระยะแรกยังไม่เป็นคณะอย่างเต็มรูปคือ มีลักษณะเป็นคณะพิเศษและเป็นกึ่งหนึ่งหรือส่วนหนึ่งของคณะกลาง ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่ ต่อเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สิ้นพระชนม์แล้ว มัธยมบวรนิเวศาทิคณะจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับคณะกลางอีกต่อไป ควรนับได้ว่ามัธยมบวรนิเวศทิคณะได้แยกเป็นคณะหนึ่ง เช่นกับคณะเหนือ คณะใต้ คณะกลางอย่างเต็มที่ ตั้งแต่ พ.ศ.2396 อันเป็นปีที่ 3 ในรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา

ในตอนต้นรัชกาลที่ 5 เรียกว่า คณะบวรนิเวศ ดังปรากฏในหมายรับสั่งเรื่อง “โปรดเกล้าฯ จะให้มีอาจารย์สอนหนังสือไทยและสอนเลขทุก ๆ พระอาราม” เมื่อ จ.ศ.1237 (พ.ศ.2416) ว่า “ให้หมายไปถึงพระราชคณะ พระครูฐานานุกรม เปรียญ อันดับ ทั้งวัดเดิม วันขึ้น คณะวัดบวรนิเวศ คณะใต้ คณะเหนือ คณะกลางให้ทราบทั่วกัน (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 9)

ถึง พ.ศ.2424 ปีที่ 15 ในรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดสถาปนาพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าพระมนุษยนาคมานพ เปรียญ 5 ประโยค เป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ดำรงอิสริยยศฝ่ายสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะรองในธรรมยุติกนิกายิสงฆ์มัธยมบวรนิเวศาทิคณะ นับเป็นเจ้าคณะของพระองค์แรกในคณะนี้ พระสงฆ์ธรรมยุต จึงได้ชื่อว่าเป็นคณะหนึ่งอย่างเต็มรูปคือ มีเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะรอง เช่นกันคณะอื่น ๆ ตั้งแต่ พ.ศ.2424 เป็นต้นมา

ครั้น พ.ศ.2435 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สิ้นพระชนม์จึงโปรดสถาปนาพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ขึ้นเป็นเจ้าคณะใหญ่ เรียกในพระบรมราชโองการสถาปนาว่า “เจ้าคณะใหญ่ในธรรมยุติกนิกายิกสงฆ์” เมื่อ พ.ศ.2436 ควรนับได้ว่าพระสงฆ์คณะนี้มีชื่อว่า “ธรรมยุติกนิกาย” อย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ.2436 อันเป็นปีที่ 25 ในรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต พระองค์ที่ 2 (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 69)

2.5.3 คณะธรรมยุตกับการคณะสงฆ์

นับแต่ต้นรัชกาลที่ 5 มาจนถึงกลางรัชกาล เป็นเวลา 23 ปี (พ.ศ.2411-2434) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรดสถาปนาพระเถระรูปใดในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช ในเวลาว่างสมเด็จพระสังฆราชเช่นนี้ เสนาบดีกระทรวงธรรมการทำหน้าที่สั่งการแทนสมเด็จพระสังฆราชเพราะในครั้งนั้น ผู้บัญชาการหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ที่แท้จริงคือ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน มีเสนาบดีกระทรวงธรรมการเป็นผู้รับพระบรมราชโองการสั่งแล้วสั่งการไปยังสมเด็จพระสังฆราชหรือสมเด็จเจ้าคณะใหญ่ต่อไป

การปกครองคณะสงฆ์แต่โบราณมายังไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับเจ้าคณะใหญ่ว่าจะให้เป็นไปในทางใด คณะแต่ละคณะก็แยกกันปกครอง ไม่ได้ขึ้นแก่กันหรือว่าเป็นอิสระต่อกัน หากไม่มีเหตุการณ์หรือคดีความใด ๆ เกิดขึ้น แต่ละคณะก็ว่ากล่าวกันไป หากเกิดอธิกรณ์หรือเกิดคดีความใด ๆ ขึ้นกับพระสงฆ์ก็มีเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองเป็นผู้พิจารณาตัดสิน (สมัยโบราณมีชื่อว่า ขุนศรีปรีชานน ในสมัยกรุงรัตนโกนท มีชื่อว่า ขุนวินิจฉัยชาญคดี

ฉะนั้นการคณะสงฆ์ในครั้งนั้นจึงแตกต่างกันไปตามภูมิภาค ทั้งในทางความประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยและการประกอบสังฆกิจต่าง ๆ สภาพการณ์เช่นนี้ ยังคงเป็นมาจนกระทั่งถึงตอนต้นรัชกาลที่ 5 ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงกล่าวไว้ใน ลายพระหัตถ์ถึงเสนาบดีกระทรวง ธรรมการ ตอนหนึ่งว่า แต่ก่อนคณะแยกกันครองหรือบางทีสมัยมีสังฆราชที่เจริญอายุพรรษา มีอยู่ก็เป็นแต่เพียงกิตติมศักดิ์ กระทรวงธรรมการจำต้องทำน่าที่สังฆราชฯ ผลเป็นอย่างไรบ้างฯ ไม่อาจว่าพระให้เรียบร้อย ได้เพราะไม่ได้เป็นพระด้วยกัน ไม่มีความรู้ในฝ่ายพระทั่วถึง ไม่รู้อัธยาศัยของพระแจ้งชัด ฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงไม่สามารถเพื่อระงับความเสียหายอันเกิดขึ้นแล้วและเพื่อจะบำรุงให้ดีขึ้น ได้แต่ทำ ๆ ไปเช่นนั้น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงมีพระดำริในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขการคณะสงฆ์ให้มีระเบียบแบบแผนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยนับแต่ทรงเริ่มมีพระภารกิจทางการคณะสงฆ์ คือทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะรองคณะธรรมยุตเป็นต้นมา และพระดำรินี้คงเป็นที่ต้องกับพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพยายามพัฒนาบ้านเมือง

ในทุก ๆ ด้านเพื่อความเจริญ ก้าวหน้าของประเทศชาติ แม้ในทางการพระศาสนาก็ทรงตระหนักถึงความสำคัญไม่น้อยไปกว่าด้านอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากพระราชปรารภในการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ตอนหนึ่งว่า “การปกครองสังฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ฉะนั้นการปรับปรุงแก้ไขการคณะสงฆ์จึงได้เริ่มขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขการบริหารราชการแผ่นดินคือ เมื่อ พ.ศ.2432 (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 71)

2.5.4 คณะธรรมยุตกับการพระศาสนา

เมื่อครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงได้รับมอบหมายให้จัดสังฆมณฑลหรือบริหารสังฆมณฑลให้เรียบร้อย ในรัชกาลที่ 5 ทรงจัดแบ่งการจัดการสังฆมณฑลออกเป็น 3 แผนกหรือ 3 งานหลักคือ การคณะ การศึกษาและการพระศาสนา

การคณะ หมายถึง การจัดการปกครองพระสงฆ์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการว่ากล่าวดูแลกันตามลำดับชั้น ประพฤติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีของบ้านเมือง

การศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาทั้งฝ่ายวัดและฝ่ายบ้านให้ภิกษุสามเณรและประชาชนมีความรู้ในศีลธรรมจรรยาและวิชาชีพ แก่การดำรงตนอยู่อย่างเป็นสุข สามารถช่วยทำหน้าที่ให้แก่พระศาสนา สังคมและบ้านเมือง ได้ตามควรแก่สถานภาพ

การพระศาสนา หมายถึง การแนะนำสั่งสอนพุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้รู้ให้เข้าใจ คำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ประพฤติตนถูกต้องตามพระธรรมวินัยในฝ่ายสงฆ์และปฏิบัติตนตามทำนองครองธรรมในฝ่ายคฤหัสถ์ (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 113)

2.5.5 ธรรมเนียมแห่งคณะธรรมยุติกนิกาย

พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายหรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า ธรรมยุต นั้น เป็นผลจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและการแก้ไขวัตรปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชอยู่กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะเมื่อยังทรงผนวชอยู่นั้นได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน ทำให้ทรงมีพระวิจารณญาณเกี่ยวกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เป็นเหตุให้ทรงมีพระราชดำริ ในวันที่จะฟื้นฟูการสั่งสอนพระพุทธศาสนาและการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยตามที่ได้ทรงศึกษาและทรงพิจารณาสอบสวนจนเป็นที่แน่แก่พระราชหฤทัยว่าถูกต้องเป็นจริงอย่างไร แล้วพระองค์ได้ทรงนำประพฤติปฏิบัติขึ้นก่อน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือทรงเริ่มแก้ไขที่พระองค์เองเป็นอันดับแรก ต่อมาเมื่อมีบุคคลอื่นเห็นชอบและนิยมตาม จึงได้มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอย่างพระองค์ขึ้นและมีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ จนเกิดเป็นพระสงฆ์หมู่หนึ่งหรือนิกายหนึ่งที่ได้ชื่อในภายหลังว่า “ธรรมยุติกนิกาย” หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “ธรรมยุต” อันมีความหมายว่า ผู้ประกอบด้วยธรรมหรือชอบด้วยธรรม หรือยุติตามธรรม ทั้งนี้ก็เพราะว่าพระสงฆ์นี้

เกิดขึ้นด้วยมุ่งแสวงหาว่า ข้อใดเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตถุสาสน์ (คำสอนของพระศาสดา)แล้วปฏิบัติข้อนั้น เว้นข้อที่ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย ไม่เป็นสัตถุศาสน์ แม้จะเป็นอาจิณปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติที่ประพฤติตามกันมาแต่ผิดพระธรรมวินัย)

พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเกิดขึ้นเมื่อไรทางตำนานท่านแสดงไว้ดังนี้

1. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับเอาวินัยวงศ์คือ ธรรมเนียมประพฤติปฏิบัติทางพระวินัยแบบรามัญมาเป็นข้อปฏิบัติเป็นครั้งแรก เมื่อ จ.ศ.1187 ตรงกับ พ.ศ.2368 อันเป็นปีที่ 2 แห่งการทรงผนวชของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับเอาวินัยวงศ์แบบรามัญนิกายมาเป็นแบบปฏิบัตินั้น เป็นการเริ่มต้นแก้ไขการประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยของพระองค์ ซึ่งยังผลให้มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามจนเกิดเป็นพระสงฆ์คณะหนึ่งในเวลาต่อมา

2. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ซึ่งเป็นพระเถระชั้นเดิมแห่งคณะธรรมยุตพระองค์หนึ่งทรงแสดงพระมติไว้ว่า “อันที่จริงคณะธรรมยุตค่อยเป็นมาโดยลำดับปีที่ออกหน้า ควรจะกำหนดว่าเป็นปีที่ตั้งนั้นคือ จ.ศ.1191” ปี จ.ศ.1191 ตรงกับ พ.ศ.2372 อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงผนวชได้ 6 พรรษาและเสด็จจากวัดมหาธาตุกลับไปประทับ ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) อีกครั้งหนึ่ง เพื่อทรงสะดวกในการที่จะปรังปรุงแก้ไข การประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยในส่วนพระองค์เองได้โดยสะดวกพระทัยเพราะการประทับอยู่ในวัดมหาธาตุอันเป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราชและทรงเป็นพระราชอุปัชฌาจารย์ของพระองค์ด้วยนั้น คงทรงเห็นว่าไม่เป็นการ เหมาะสมที่จะประพฤติปฏิบัติวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ที่แปลกจากธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยเป็นมา ฉะนั้นการเสด็จกลับไปประทับที่วัดสมอรายจึงเท่ากับเป็นการเริ่มต้นการปรับปรุงแก้ไขวัตรปฏิบัติทางพระธรรมวินัยของพระองค์พร้อมทั้งคณะศิษย์ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างจริงจัง

3. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแสดงพระมติไว้ ตามที่ปรากฏในลายพระหัตถ์ถวายพระพระพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “วันพรุ่งนี้ (คือวันที่ 11 มกราคม) เป็นวันที่คณะธรรมยุตและวัดบวรนิเวศ ตั้งมาได้ครบ 60 รอบปีบริบูรณ์” ตามความในสายพระหัตถ์ดังกล่าวนี้ หมายความว่า ทรงถือเอาวันที่ 11 มกราคม ร.ศ.55 (ตรงกับ พ.ศ.2379) อันเป็นวันที่พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จจากวัดสมอรายมาครองวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นวันตั้งคณะธรรมยุตและเป็นวันตั้งวัดบวรนิเวศวิหาร

ตามความในพระราชประวัติแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเริ่มปรับปรุงแก้ไขการประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยในส่วนพระองค์เพื่อให้ถูกต้องตามที่ได้ทรงศึกษาพิจารณามาตั้งแต่ผนวชได้ 2 พรรษา ขณะที่ยังประทับอยู่วัดมหาธาตุและเริ่มมีสหธรรมิกอื่น ๆ นิยมปฏิบัติตามอย่างพระองค์ขึ้นบ้างแล้วแต่ยังคงไม่มากนัก

ครั้นปี พ.ศ.2372 อันเป็นปีที่ทรงผนวชได้ 6 พรรษา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะ มาถึงระยะนี้คงมีพระภิกษุสามเณรที่นิยมการปฏิบัติตามอย่างพระองค์และมาถวายตัวเป็นศิษย์มากขึ้น จึงได้เสด็จจากวัดมหาธาตุกลับไปประทับที่วัดสมอราย อันเป็นวัดนอกกำแพงพระนครและเป็นวัดฝ่ายอรัญวาสีหรือวัดป่าที่มีชื่ออยู่ในขณะนั้น ทั้งนี้ก็คงเพื่อความสะดวกพระทัยในอันที่พระองค์พร้อมทั้งคณะศิษย์จะได้ประพฤติปฏิบัติและบำเพ็ญกิจวัตรต่าง ๆ ทางพระวินัยที่เห็นว่าถูกว่าควร ได้ตามประสงค์ แต่ศิษย์บางส่วนก็ยังคงอยู่ที่วัดมหาธาตุต่อมา

แม้เมื่อเสด็จมาประทับที่วัดสมอรายแล้ว การปรับปรุงแก้ไขวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ในคณะของพระองค์ก็คงยังดำเนินไปได้ไม่ค่อยสะดวกนักเพราะพระองค์มิได้ทรงเป็นอธิบดีสงฆ์แห่งสำนักนั้น ฉะนั้น ในขณะเมื่อประทับอยู่ที่วัดมหาธาตุก็ดี ที่วัดสมอรายก็ดี ธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ที่พระองค์ได้ทรงพระราชดำริปรับปรุงแก้ไขขึ้นใหม่คงยังไม่ได้มีกำหนดเป็นรูปแบบที่ชัดเจนบริบูรณ์

ต่อเมื่อเสด็จมาครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ.2379 แล้ว จึงปรากฏหลักฐานว่าทรงตั้ง ธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ธรรมยุตขึ้นอย่างไรบ้าง ดังที่ปรากฏในตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น

โดยที่พระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกายเกิดขึ้นจากผลของการแสวงหาความถูกต้องตามพระธรรมวินัยเริ่มแต่การทรงศึกษาสอบสวนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดมาจนถึงการศึกษาสอบสวนของพระเถรานุเถระผู้เป็นบูรพาจารย์แห่งคณะธรรมยุตเป็นลำดับมา ดังนั้นธรรมเนียมปฏิบัติของคณะสงฆ์ธรรมยุตในด้านต่าง ๆ จึงเกิดมีขึ้นเป็นลำดับมาตามลำดับกาล แต่ธรรมเนียมปฏิบัติส่วนมาก ถือปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีโดยไม่ค่อยมีการจดบันทึกไว้ เมื่อกาลเวลาผ่านไปธรรมเนียมบางอย่างก็เลื่อนลางจนเลิกลาไปในที่สุด ธรรมเนียมบางอย่างอนุชนรุ่นหลังไม่รู้ถึงความเป็นมาก็ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกถ้วน ตามวัตถุประสงค์ของธรรมเนียมนั้น ๆ (หอสมุดแห่งชาติ, 2547, หน้า 375)

2.5.6 คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ยุคแรก)

หัวเมืองในภาคใต้ก็เช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ พระสงฆ์ธรรมยุตได้แผ่ไปถึงแต่ครั้งรัชกาลที่ 4 โดยภิกษุที่เป็นชาวพื้นนั้นที่เข้ามาอุปสมบทในคณะธรรมยุต ศึกษาเล่าเรียนพอสมควรแล้วก็นำเอาข้อวัตรปฏิบัติอย่างธรรมยุตออกไปเผยแผ่ในถิ่นกำเนิดของตน ๆ โดยเริ่มขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นครั้งแรก

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงอธิบายไว้ในลายพระหัตถ์ฉบับหนึ่ง ความว่า พระสงฆ์ธรรมยุตได้แผ่ไปยังนครศรีธรรมราชเป็นแห่งแรกในภาคใต้ โดยพระครูเทพมุนี (ไม่ทราบนามเดิม) อุปสมบทศึกษาเล่าเรียนอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร แล้วออกไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ในรัชกาลที่ 4 เมืองนครศรีธรรมราชครั้งนั้นมีพระธรรมยุตแต่พระครูเทพมุนีรูปเดียว พระครูเทพมุนีได้ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรโดยใช้กรรมวาจาจารย์และคณะปรกจากคณะสงฆ์เดิม แต่พระที่พระครูเทพมุนีอุปสมบทขึ้นนั้นประพฤติปฏิบัติตามอย่างพระครูเทพมุนี เช่น ห่มจีวร

แบบธรรมยุด ไม่ร่วมกับพระสงฆ์เดิมในเมืองนั้น ครั้นกาลล่วงมาความประพฤติปฏิบัติก็ค่อยเลื่อนลง แต่ก็ยังถือว่าพวกตนเป็น ธรรมยุต

ในคำประกาศเทวดางานฉลองยุค ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร ในรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ.2408 กล่าวว่า ใน พ.ศ.2408 อันเป็นปีที่ 15 ในรัชกาลที่ 4 นั้น พระเถรานุเถระผู้เป็นบุราณธรรมยุติกวงศ์ยังเหลืออยู่ 31 รูป และพระเถระผู้เป็น บุราณสหธรรมิกยังเหลืออยู่ 17 รูป ซึ่งในจำนวน 17 รูปนี้ มีนามว่า “เจ้าอธิการแก้ว วัดเพ็ชรฉลูก เมืองนคร” รวมอยู่ด้วย

จากหลักฐานดังกล่าวมา จึงสันนิษฐานว่า เจ้าอธิการแก้วกับพระครูเทพมุนีนั้น คือ รูปเดียวกัน ตามที่เล่าสืบกันมาในหมู่พระเถรานุเถระธรรมยุตในภาคใต้ก็ว่า คณะธรรมยุตได้แพร่มาถึงจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นครั้งแรกแต่ในรัชกาลที่ 4 โดยพระเถระชาวเมืองนครศรีธรรมราช 2 รูป ที่ไปบวช ศึกษาเล่าเรียนอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร คือ พระครูธรรมธร (แดง) กับพระครูกาแก้ว โดยพระเถระทั้ง 2 รูป ใดมาอยู่จำพรรษา ณ วัดเพชรจริก ต่อมาพระครูกาแก้วได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่ พระครูเทพมุนี ซึ่งเป็นตำแหน่งพิเศษมีขึ้นในรัชกาล 4 เป็นครั้งแรก (ๆ)

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า คณะธรรมยุต ได้แผ่ขยายมาถึงหัวเมืองในภาคใต้เป็นครั้งแรกคือ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อราวต้นรัชกาล ที่ 4 โดยพระเถระชาวนครศรีธรรมราช คือพระครูเทพมุนี (แก้ว) ที่ไปบวชศึกษาเล่าเรียนอยู่ใน สำนักของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงผนวชอยู่ ครั้นกลับมาสำนักอยู่ เมืองนครศรีธรรมราชแล้ว พระครูเทพมุนีก็ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรเป็นจำนวนมาก โดยใช้ กรรมวาจาจารย์และคณะปรกจากคณะสงฆ์เดิม แต่พระที่พระครูเทพมุนีบวชให้นั้นประพฤติตามแบบธรรมยุตและถือว่าพวกตนเป็นธรรมยุต นับเป็นธรรมยุตยุคแรกในภาคใต้เรียกว่า ธรรมยุตเก่า (ประวัติคณะธรรมยุต, 2547, หน้า 265)

2.5.7 คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ยุคที่สอง)

พ.ศ.2431 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศกรมหมื่น เสด็จออกมาตรวจจัดการพระพุทธศาสนาในหัวเมืองแหลมมลายู ได้เสด็จมายังนครศรีธรรมราช ครั้งนั้นพระรัตนธัชมุนี (ม่วง รตนทฺโช) แต่เมื่อยังเป็นพระอธิการม่วง วัดท่าโพธิ กับพระครูเหมเจติยาภิบาล (เนียม) แต่เมื่อยังพระอันดับ วัดพระนคร ได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ เกิดความเลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติอย่างธรรมยุต ได้กราบทูลสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ ขอตามเสด็จเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อขอญัตติเป็นธรรมยุต ได้รับพระอนุญาตทั้งสองท่านจึงได้ตามเสด็จเข้ามากรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2431 นั้น

พระอธิการม่วง วัดท่าโพธิ์นั้น เป็นพระในคณะสงฆ์เดิม แต่ห่มจีวรอย่างธรรมยุต ส่วนพระเนียมวัดพระนครนั้นเป็นพระธรรมยุตที่สืบสายมาจากพระครูเทพมุนี ที่เรียกว่าธรรมยุตเก่า ซึ่งครั้งนั้นยังคงมีอยู่ราว 50 รูป

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ โปรดให้ท่านทั้งสองอยู่วัดมกุฏกษัตริยาราม ซึ่งครั้งนั้นพระพรหมมุนี (แฟง กิตติสาโร) แต่เมื่อยังเป็นที่ พระกิตติสารมุนี เป็นเจ้าอาวาส หลังจากได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมพอสมควรแล้ว ได้โปรดให้ญัตติเป็นธรรมยุต โดยพระพรหมมุนี เป็นพระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และได้อยู่ศึกษาเล่าเรียน ณ วัดมกุฏกษัตริยารามนั้นต่อมา สำหรับพระม่วงนั้น สามารถเข้าแปลพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญ 4ประโยค ถึง พ.ศ.2434 จึงกราบทูลลากลับไปอยู่ ณ สำนักเดิมของตนที่นครศรีธรรมราช เป็นการนำคณะธรรมยุตขึ้นไปตั้ง ณ นครศรีธรรมราชอีกครั้ง ๆ

การนำคณะธรรมยุตขึ้นไปตั้ง ณ นครศรีธรรมราชครั้งนี้ พระรัตนธัชมุนี แต่เมื่อยังเป็นพระมหาม่วง เปรียญ 4 ประโยค นับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและได้เป็นพระเถระผู้เป็นหลักเป็นประธานของคณะธรรมยุตในภาคใต้ ในเวลาต่อมาวัดท่าโพธิ์อันเป็นที่สำนักของพระรัตนธัชมุนีก็ได้เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญแพร่หลายของคณะธรรมยุตในภาคใต้ รวมทั้งเป็นแหล่งกำเนิดการศึกษาทางพระศาสนาและการศึกษาของกุลบุตรของชาวใต้ทั้งมวลในเวลาต่อมาด้วย

เมื่อพระรัตนธัชมุนีนำคณะธรรมยุตขึ้นไปตั้ง ณ นครศรีธรรมราช ครั้งนั้น นครศรีธรรมราชจึงเกิด มีพระสงฆ์ธรรมยุตเป็น 2 คณะ คือ พระสงฆ์ธรรมยุตที่สืบสายมาจากพระครูเทพมุนี (แก้ว) เมื่อครั้งรัชกาล ที่ 4 เรียกกันว่า ธรรมยุตเก่า ส่วนพระสงฆ์ธรรมยุตที่พระรัตนธัชมุนีนำขึ้นไปตั้งเมื่อ พ.ศ.2434 ในรัชกาลที่ 5 เรียกกันว่า ธรรมยุตใหม่ ซึ่งต่างก็ไม่ร่วมกัน นครศรีธรรมราชครั้งนั้นจึงมีพระสงฆ์เป็น 3 คณะคือ พระสงฆ์พื้นเมืองที่มีมาแต่เดิมคณะหนึ่ง ธรรมยุตเก่าคณะหนึ่ง และธรรมยุตใหม่คณะหนึ่ง

พ.ศ.2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้มีการจัดการศึกษาในหัวเมืองทั่วพระราชอาณาจักร โดยทรงอาราธนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แต่เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมหมื่น ให้ทรงเป็นผู้บัญชาการการศึกษาหัวเมืองทั่วพระราชอาณาจักร และในศกนี้ได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงนครศรีธรรมราช พระรัตนธัชมุนี แต่ยังเป็นพระเปรียญ ได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จหลายครั้ง เมื่อทรงตรัสถามถึงการคณะสงฆ์ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ถวายพระพรชี้แจงเป็นที่ถูกพระราชอัธยาศัย และทรงเห็นความสามารถ ประกอบด้วยคุณธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งเป็นพระราชาคณะที่พระศิริธรรมมุนี ในเวลาที่เสด็จประทับ ณ พลับพลาหน้าเมืองนครศรีธรรมราชนั้น และใน พ.ศ. 2442 ทรงพระกรุณาโปรดตั้ง พระศิริธรรมมุนี เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑล นครศรีธรรมราช

พ.ศ.2444 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ แต่เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็นกรมหลวง เสด็จไปนครศรีธรรมราช ได้ทอดพระเนตรเห็นความเป็นไปของพระสงฆ์ธรรมยุติเก่ากับธรรมยุตใหม่ ทรงเห็นว่า “ขวาง ๆ อยู่” จึงทรงแนะนำให้พระศิริธรรมมุนี ผู้อำนวยการศึกษา มณฑลนครศรีธรรมราชขณะนั้นคิดเลิกธรรมยุตเก่าเสีย เพราะทรงเห็นว่าธรรมยุตเก่าไม่มีทางเจริญขึ้นได้ ส่วนธรรมยุตใหม่เจริญแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว แต่นั้นมาธรรมยุตเก่าจึงเลิกไป โดยบางส่วนหันเข้าหา ธรรมยุตใหม่ และบางส่วนหันเข้าคณะสงฆ์เดิม

เมื่อนำคณะธรรมยุตกลับมาตั้งที่วัดท่าโพธิ และครองวัดท่าโพธิ์เป็นครั้งที่ 2 พระรัตนธัชมุนีก็ได้นำข้อวัตรปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงผนวชอยู่ทรงวางแบบอย่างไว้ เช่น การทำวัตรสวดมนต์เช้าค่ำ การทำพิธีมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น มาปฏิบัติเป็นตัวอย่างขึ้นที่วัดท่าโพธิเป็นครั้งแรก ในชั้นต้นก็ทำอยู่เฉพาะที่วัดท่าโพธิก่อนเพื่อเป็นตัวอย่างแล้วจึงค่อยแนะนำให้วัดอื่น ๆ ทำตามจนแพร่หลายไปทั่วทั้งจังหวัด และถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมสืบมาจนทุกวันนี้

ในครั้งนั้นการสมโภชพระบรมธาตุที่นครศรีธรรมราชประจำปีในวันเพ็ญเดือนหก ก็ทำตามลัทธิพราหมณ์ คือ ตั้งบายสีเวียนเทียนพระบรมธาตุ พระรัตนธัชมุนีก็ได้แนะนำให้เลิกพิธีพราหมณ์ ทำพิธีวิสาขบูชาแทน โดยให้วัดทั้งหลายที่อยู่ใกล้เคียงพระบรมธาตุมาร่วมพิธีวิสาขบูชาพร้อมกันที่พระบรมธาตุ ส่วนวัดที่อยู่ห่างไกลออกไป ก็ให้ทำพิธีที่วัดของตน ๆ ได้ปฏิบัติเป็นประเพณีสืบมาจนบัดนี้

ในด้านการศึกษา ในปีแรกที่กลับจากกรุงเทพฯ มาอยู่ครองวัดท่าโพธิ์นั้นพระรัตนธัชมุนีได้เริ่มจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาของกุลบุตรขึ้นที่วัดท่าโพธิ์เป็นครั้งแรก

การศึกษาพระธรรมวินัยของภิกษุสามเณรในภาคใต้แต่ก่อนมานั้น เป็นไปตามแบบโบราณ คือมีการเรียนสวดมนต์ไหว้พระตามประเพณี ส่วนการเรียนพระธรรมวินัยนั้น ครูบาอาจารย์ก็สอนกันตาม พื้นเพเดิมสุดแต่จะสอนกันได้ เพราะไม่มีแบบแผนในการเล่าเรียน

เมื่อพระรัตนธัชมุนีกลับจากกรุงเทพ ฯ มาครั้งนั้น ได้เริ่มจัดให้ภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนพระธรรม วินัยตามหนังสือนวโกวาท เมื่อออกพรรษาแล้วมีการสอบไล่ประจำวัดทุก ๆ ปี โดยดำเนินตามแบบอย่างที่เคยเล่าเรียนมาจากสำนักวัดมกุฏกษัตริยาราม ถึง พ.ศ.2456 คณะสงฆ์ได้ประกาศใช้หลักสูตร นักธรรมชั้นตรีขึ้น จึงได้จัดตั้งโรงเรียนนักธรรมขึ้นที่วัดท่าโพธิ โดยขอนายนวล เปรียญ แต่ครั้งยังเป็น พระครูอนันตนินนาท วัดบวรนิเวศวิหาร มาเป็นครูสอน ได้เปิดสอนนักธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2468 มีภิกษุสามเณรทั้งธรรมยุตและภิกษุสามเณรพื้นเมืองมาเรียนเป็นจำนวนมาก และได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปยังวัดต่าง ๆ โดยลำดับจนทั่วทั้งจังหวัด

ส่วนการศึกษาภาษาบาลีนั้น ในระยะแรกที่กลับมาจากกรุงเทพฯ ท่านสอนด้วยตนเอง ต่อมาจึงได้ขอพระเปรียญจากกรุงเทพบ้าง คฤหัสถ์ที่เป็นเปรียญบ้าง มาเป็นครูช่วยสอน แต่การศึกษาภาษาบาลียังไม่เจริญก้าวหน้าถึงขั้นส่งนักเรียนเข้าสอบในสนามหลวง เพราะการเรียนการสอนยังไม่ค่อย

ต่อเนื่อง เป็นการเรียนเพื่อเตรียมนักเรียนสำหรับส่งเข้าไปศึกษาต่อในกรุงเทพ ฯ เป็นส่วนใหญ่ พระเถระที่เคยเป็นนักเรียนจากวัดท่าโพธิครั้งนั้น เช่น พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตฺตโม ป.ธ.5) วัดราชาธิวาส พระรัตนธัชมุนี (จู อิสสรญาโณ ป.ธ.7) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น จนถึง พ.ศ. 2472 การศึกษาภาษาบาลีจึงได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ ถึงส่งนักเรียนเข้าสอบในสนามหลวงได้ เป็นเปรียญ 3 ประโยค และ 4 ประโยค หลายรูป

ส่วนการศึกษาของกุลบุตร หรือการศึกษาภาษาไทยนั้น พระรัตนธัชมุนีได้เริ่มจัดการเรียนขึ้นเป็นครั้งแรกในปีแรกที่กลับมาจากกรุงเทพฯ คือ พ.ศ.2434 โดยจัดการสอนตามแบบโรงเรียนมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้หอฉันเป็นโรงเรียน พระจร วัดท่าโพธิ์ เป็นครูสอนคนแรก ครั้นได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ.2442 จึงได้จัดตั้งโรงเรียนภาษาไทยเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นที่วัดท่าโพธิในปีนั้น เรียกว่า โรงเรียนสุขุมาภิบาลวิทยา ได้ทำพิธีเปิดโรงเรียนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2442 และอยู่ในความอุปถัมภ์ของเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) แต่เมื่อยังเป็นพระยาสุขุมนัยวินิต สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครศรีธรรมราช

ถึง พ.ศ.2445 ทรงพระกรุณาโปรดแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช และ เจ้าคณะมณฑลปัตตานี มีหน้าที่จัดการทั้งการศึกษา การพระศาสนา และการคณะสงฆ์ ในส่วนการศึกษาภาษาไทยนั้น ท่านได้ขยายโรงเรียนภาษาไทยออกไปยังจังหวัดต่าง ในความปกครองของท่าน ๆ โดยการให้ภิกษุสามเณรและกุลบุตรจากอำเภอต่าง ๆ เข้ามาเรียนที่วัดท่าโพธิ์แล้วส่งออกไปเป็นครูสอนตามโรงเรียน บางคนก็ส่งเข้าศึกษาต่อในกรุงเทพฯ แล้วกลับออกไปเป็นครูสอน ส่วนวัดต่าง ๆ ที่เลือกเป็นที่จัดตั้งโรงเรียนนั้น ท่านก็เลือกวัดที่อยู่ท่ามกลางชุมชน ด้วยวิธีการดังกล่าวการศึกษาภาษาไทยจึงแพร่หลาย ไปทั่วทุกอำเภอในเขตปกครองของท่าน

โรงเรียนภาษาไทยที่จัดตั้งขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว อยู่ในความปกครองดูแลของท่านตลอดมาจนถึง พ.ศ.2452 เมื่อกระทรวงธรรมการได้ตั้งธรรมการมณฑลประจำทุกมณฑลแล้ว จึงได้โอนโรงเรียนเหล่านั้นมาขึ้นกับธรรมการมณฑล พระรัตนธัชมุนีจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดการศึกษาภาษาไทยในปักษ์ใต้ เป็นผู้วางรากฐานการปกครองคณะสงฆ์ตามระเบียบแบบแผนใหม่ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองทั้งหลายในปักษ์ใต้ และเป็นผู้ริเริ่มการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลีขึ้น ในปักษ์ใต้เป็นคนแรกใน ร.ศ.121

พระรัตนธัชมุนี ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์มาโดยลำดับ คือ พ.ศ. 2453 เลื่อนขึ้นเป็นที่ พระเทพกวี พ.ศ.2455 เลื่อนขึ้นเป็นที่ พระธรรมโกศาจารย์ พ.ศ.2463 เลื่อนขึ้นเป็นที่พระรัตนธัชมุนี ตำแหน่งพระราชาคณะชั้นธรรมประจำมณฑลนครศรีธรรมราช มรณภาพ เมื่อ พ.ศ.2477 สิริอายุได้ 82 ปี

ปัจจุบันจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัดธรรมยุต 75 วัด สำนักสงฆ์ 21 สำนัก (ประวัติคณะธรรมยุต, 2547, หน้า 269-272)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาไม่เกิน 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2560-2565 โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระสุริยะ ศรีสุระและพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า (2565, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนไทยในศตวรรษที่ 21 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนไทยเป็นการฉายภาพให้เห็นถึงทิศทางและสภาพความเป็นจริงของการพัฒนาและสร้างเสริมประชาธิปไตยไทยรวมถึงปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ของประชาธิปไตยในบริบทของประเทศไทยเพื่อร่วมกันสร้างคุณค่าและความหมายให้แก่ประชาธิปไตย การส่งเสริมพัฒนาและขับเคลื่อนให้ประชาชนคนไทยและประเทศไทยได้มีประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน

พระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโลและนัชพล คงพันธ์ (2564, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับการเมืองไทยในบริบทสังคมปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย พบว่า คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่าไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังนั้นการห้ามการแสดงออกจึงเป็นการย้อนแย้งกับหลักการและข้อเท็จจริงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมและบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรจะเป็นอย่างไร เรื่องการเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ยังไม่มีคำตอบที่ยุติเพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุมีผลทั้งสองฝ่ายและเพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือชนชั้น วรรณะ ชาติ ศาสนาและคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม โดยบทสรุปคือ สถานการณ์พระพุทธศาสนากับสังคมไทยช่วง 10 ปีที่ผ่านมานี้มีปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นรากฐานการแสดงออกในทุกด้านของประชาชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องแห่งปัจจุบันสมัยที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้องโดยเฉพาะเสรีภาพทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้พลเมืองของประเทศได้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมหรือการรวมตัวเป็นกลุ่ม อันเป็นการแสดงออกถึงความมีเสรีภาพถึงความคิดเห็นทางการเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คำถามคือพระสงฆ์ปลอดจากการเมืองจริง ๆ หรือเพราะถ้าดูจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายก้าวหน้าประชาธิปไตย ฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายอนุรักษอำนาจนิยมก็จะเห็นว่ามีพระสงฆ์ออกมาร่วมเคลื่อนไหวอยู่

ด้วยตลอด เพราะมีข้อยืนยันหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าพระสงฆ์เข้ามายุ่งทางการเมืองหรือสถาบันสงฆ์ถูกดึงเข้ามายุ่งกับการเมืองมาเนิ่นนานแล้ว พระพุทธศาสนาชี้ว่าการมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้นบุคคลก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำงานเพื่อส่วนร่วมและสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยไปด้วยนั้น ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี มีการทำหน้าที่ด้วยดีแล้วสังคมประชาธิปไตยก็จะได้รับการรักษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะใช้สิทธิได้ต่อไป

กุลปาลี ศรภักดีและธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2564, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการกระตุ้นการใช้ปัญญา รองลงมาคือ ด้านความเสน่หาและด้านการดลใจ

ธนาทิพย์ สิงห์ปาน (2563, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่น 11 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่น 11 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 7 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่น 11 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 7 อยู่ในระดับสูง ส่วนข้อเสนอแนะการวิจัยคือ 1. หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 2. ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจ ควรส่งเสริมให้นักเรียนนายสิบตำรวจมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองเพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. การปกครองส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ไม่เลือกปฏิบัติ ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาค ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการปกครองส่วนท้องถิ่น 4. สื่อมวลชน ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างครบถ้วนให้ถูกต้องปราศจากการบิดเบือนและควรมีการวิเคราะห์ที่เป็นเหตุเป็นผล มีพยานหลักฐานต่าง ๆ มารองรับเพื่อความน่าเชื่อถือและ 5. ครอบครัว ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในครอบครัวให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง

Novice Puthea Yon (2563, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของชาวกัมพูชา เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของชาวกัมพูชาและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา เขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านทัศนคติในการเลือกตั้ง รองลงมาคือ ด้านสิทธิ เสรีภาพทางการเมืองและด้านการแสดงออกทางการเมือง ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา เขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร ด้านการเลือกตั้ง พบว่า ประชาชนชาวกัมพูชาต้องการผู้นำที่เก่ง มีความรู้ มีความสามารถ นักการเมืองชาวกัมพูชาต้องดี ฉลาด มีความสามารถในการเป็นผู้นำการแสดงออกทางการเมือง ต้องการให้ประชาชนชาวกัมพูชามีสิทธิมีเสียงแสดงความคิดเห็น ชาวกัมพูชาต้องการให้นักการเมืองมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลมองกว้าง ทันกาล สร้างอาชีพให้กับประชาชน

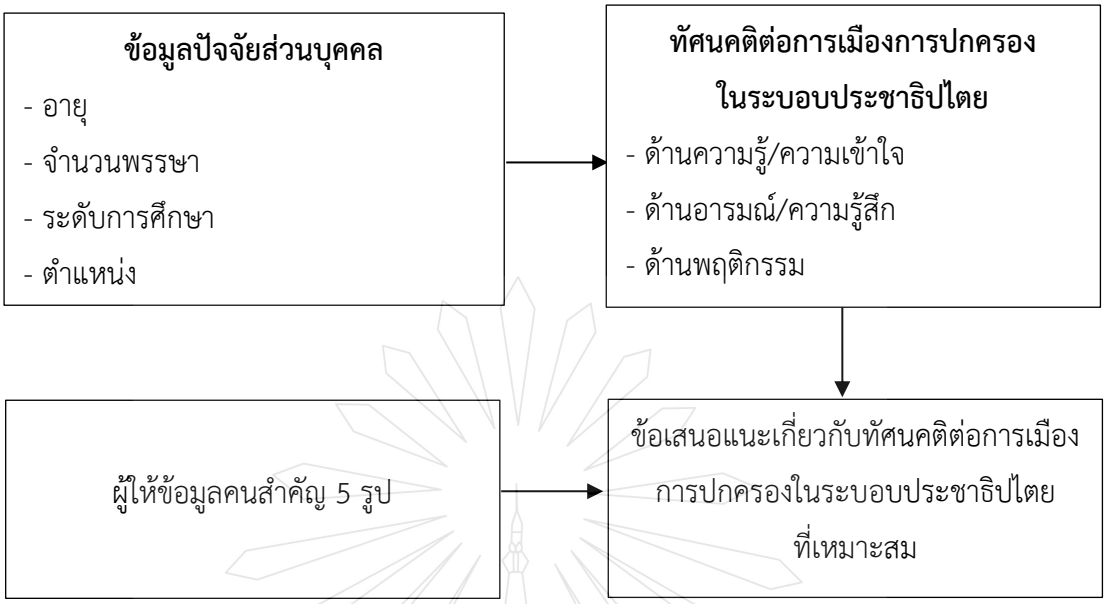
เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทันคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านพฤติกรรมและด้านอารมณ์ความรู้สึกมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนและด้านการเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเป็นรายด้านประกอบด้วย 1) ด้านการเลือกตั้งคือ บ้านอยู่ต่างจังหวัด บัญชีรายชื่อตกหล่น มีหน่วยเลือกตั้งไม่เพียงพอ ต่อจำนวนประชาชน มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ระยะเวลาการเลือกตั้งนอกเขตมีน้อย อยู่ในช่วงเรียนหรือสอบไม่สามารถไปเลือกตั้งได้ ไม่รู้จักผู้ลงสมัคร 2) ด้านการเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งบางครั้งให้ข้อมูลไม่ชัดเจนทำให้ขาด ความน่าเชื่อถือ 3) ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนคือไม่วางตัวเป็นกลาง 4) ด้านการติดต่อกับทางราชการ

มีความล่าช้า ไม่ยิ้มแย้ม 5) ด้านการเป็นผู้ประท้วงคือ มีการรับจ้างประท้วง 6) ด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมืองคือ สื่อสารความคิดเห็นไม่ตรงกัน ส่วนข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นรายด้านคือ ควรเพิ่มหน่วยการเลือกตั้งให้เพียงพอในทุก ๆ เขต รณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ควรจัดให้มีการเลือกตั้งแบบอัตโนมัติ ควรให้ข้อมูลอย่างชัดเจน ควรเป็นกลางสร้างความน่าเชื่อถือ ยิ้มแย้มและให้การต้อนรับที่เป็นมิตร มีการประเมินความพึงพอใจเพื่อแก้ปัญหา ควรวางตัวเป็นกลางและควรรับฟังข่าวสารให้ถูกต้องก่อนมีนำไปประชาสัมพันธ์

ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยจึงสรุปทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ว่า การวัดทัศนคติประกอบด้วยด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ด้านการเลือกตั้ง ด้านสิทธิ เสรีภาพทางการเมือง ด้านการแสดงออกทางการเมือง ด้านความรู้ ความเข้าใจและด้านพฤติกรรม

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดโดยใช้ตัวแปรด้านองค์ประกอบของทัศนคติของ ถวิล ธาราโรจน์ (2532, หน้า 47-48) มีอยู่ 3 ประการคือ การรับรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) การกระทำ (Behavioral Component) เช่นเดียวกับอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2542, หน้า 34) มีทัศนคติ 3 ประการเช่นเดียวกันคือ ด้านความรู้ ความนึกคิด (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และพฤติกรรม (Behavioral Component) รวมถึงชารอนและโซล (Sharon and Saul, 1996, p. 370) กล่าวว่า ทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบเช่นเดียวกันคือ ความรู ความเข้าใจ (Cognitive Component) ด้านอารมณ์ ความรูสึก (Affective Component) และด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรมหรือแนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย ดังนั้นจึงกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.8 สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช”จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยจึงสรุปในภาพรวมได้ว่า

ทัศนคติ เป็นสภาวะของความรู้สึกนึกคิดและถ่ายทอดออกมาทางพฤติกรรมของบุคคล อาจจะเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราว สถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดถึงสภาพแวดล้อมที่มากระทบกับจิตใจ ทัศนคติมีลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการบุคคลได้เรียนรู้ ได้รับรู้ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งทัศนคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่ใช่เป็นเพียงอารมณ์ชั่ววูบที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะตั้งอยู่ได้ยาวนานและยากต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้และความเข้าใจ ตลอดถึงความรับทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะทำให้แสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ที่เรียกว่าทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้บุคคลปรับตัวเข้าหาในสิ่งที่ตนชอบและหลีกหนีในสิ่งที่ตนไม่ชอบเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ดี อันจะแสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งนี้ยังเป็นตัวสร้างค่านิยมพื้นฐานของแต่ละบุคคลอีกด้วย บุคคลทั้งหลายเป็นเสมือนผ้าขาวที่โดนย้อมด้วยสีต่าง ๆ ผ้าขาวโดนย้อมด้วยสีอะไรก็ย่อมมีสีเป็นไปตามนั้น บุคคลทั้งหลายอยู่ในสภาพแวดล้อม อยู่ในสังคม พบเจอ รับรู้ รับทราบ ข้อมูลใด ๆ แบบใดมาก็ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติที่เป็นไปในทิศทางนั้น ๆ

ดังนั้น ทฤษฎีทางการเมืองเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะชี้ทางผิด ชี้ทางถูก บอกสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งเป็นหนทางที่นำไปสู่ความเจริญ ลักษณะที่เป็นแบบจินตนาการเป็นการมองการไกลเพื่อก้าวไปทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีกว่าเดิม ลักษณะที่เป็นเชิงสังคมเป็นการชี้แนะชี้นำให้ได้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนและตลอดถึงส่วนอื่น ๆ และอาจมีการชี้ให้เห็นถึงภาพรวมที่จะสร้างสรรค์สังคมให้มีความสงบสุขร่มเย็น ในส่วนของลักษณะแบบกฎหมาย ในการปกครองรัฐมีความจำเป็นอย่างยิ่งจำที่จะต้องมีกฎระเบียบเพื่อช่วยในการจัดระเบียบควบคุม เพราะคนในสังคมมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อจะให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สุดท้ายลักษณะแบบวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการลองผิดลองถูกเพื่อแสวงหา คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีกว่าเดิม มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคมไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ตามลำพัง ต้องพบปะพูดคุยเจรจาปราศรัยทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมตัวกันเป็นสังคมซึ่งเป็นธรรมดาว่าเมื่อมีการรวมตัวของคน คนทุกคนย่อมรักสุขเกลียดทุกข์รักตัวกลัวตายและคนทั้งหลายล้วนเป็นปุถุชน คนมีกิเลสโดยทั่วไป จึงทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นช่วงชิงอำนาจต่าง ๆ เพื่อความสุขแห่งตน เพื่อความอยู่รอดของตนและเพื่อผลประโยชน์ของตนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงเกิดเป็นเรื่องของการเมืองขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องที่ว่าด้วยอำนาจและผลประโยชน์ ฉะนั้นจึงเกิดการช่วงชิงอำนาจซึ่งกันและกันเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์เพื่อตนและพวกของตน ซึ่งจะว่าไปแล้วการเมืองเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ไม่ว่าจะเป็นไปในทิศทางใดดีหรือไม่ดีย่อมที่จะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่และยังส่งผลต่อไปยังสังคม ตลอดถึงประเทศชาติอีกด้วย แนวคิดทางการเมืองเป็นกระบวนการที่จะทำให้งานทุกงานเป็นไปได้ด้วยดีและประสบผลสัมฤทธิ์ ซึ่งแนวคิดแต่ละแนวคิดเป็นความคิดของนักปราชญ์ผู้ฉลาดที่ผ่านการกลั่นกลองมาแล้วสามรถนำมาเป็นแนวในการปฏิบัติได้ คำว่า การเมือง นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์อาจจะได้ให้ความหมายที่ต่างกันออกไปแต่เมื่อสรุปแล้วกล่าวโดยรวมก็ยังอยู่ในกรอบ อยู่ในขอบเขตเรื่องของอำนาจ การแสวงหาผลประโยชน์และความขัดแย้ง

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งเป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้นในบทที่ 3 จึงเป็นการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาหาข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถาม

ประชากรในการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน 228 รูป โดยจำแนกการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบตามอำเภอของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุตดังนี้

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต

ลำดับที่	พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต	กลุ่มตัวอย่าง
1.	อำเภอเมือง	79
2.	อำเภอปากพนัง	25
3.	อำเภอร่อนพิบูลย์	21
4.	อำเภอฉวาง-พิปูน-ช้างกลาง	20
5.	อำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ	16
6.	อำเภอเชียรใหญ่-ชะอวด-ทุ่งสง	16
7.	อำเภอสิชล-ขนอม	20
8.	อำเภอพระพรหม-ลานสกา	17
9.	อำเภอพรหมคีรี-นบพิตำ-ท่าศาลา	14
	รวม	**228**

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอฝ่ายธรรมยุต จำนวน 5 รูป ดังนี้

ตารางที่ 3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับที่	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน (รูป)
1.	เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ)	1
2.	เจ้าคณะอำเภอปากพนัง (ธ)	1
3.	เจ้าคณะอำเภอทุ่งสง-ชะอวด-เชียรใหญ่ (ธ)	1
4.	เจ้าคณะอำเภอพิปูน-ฉวาง-ช้างกลาง (ธ)	1
5.	เจ้าคณะอำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ (ธ)	1
	รวม	**5**

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถาม

ประชากรในการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน 528 รูป (บัญชีสำรวจข้อมูลพระภิกษุ สามเณร-แม่ชี-ศิษย์วัดในพรรษา ประจำปี 2564-2565 ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ))

ตารางที่ 3.3 ประชากรของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต

ลำดับที่	พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต	จำนวน (รูป)
1.	อำเภอเมือง	180
2.	อำเภอปากพนัง	58
3.	อำเภอร่อนพิบูลย์	50
4.	อำเภอฉวาง-พิปูน-ช้างกลาง	45
5.	อำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ	37
6.	อำเภอเชียรใหญ่-ชะอวด-ทุ่งสง	37
7.	อำเภอสิชล-ขนอม	47
8.	อำเภอพระพรหม-ลานสกา	40
9.	อำเภอพรหมคีรี-นบพิตำ-ท่าศาลา	34
	รวม	**528**

หมายเหตุ: 1. พระภิกษุ จำนวน 625 รูป
2. สามเณร จำนวน 83 รูป
3. พระนวกะ จำนวน 179 รูป
ดังนั้น 625+83-179=528 รูป

ที่มา: บัญชีสถิติข้อมูลพระภิกษุ-สามเณร คณะธรรมยุตจังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2565,บัญชีสำรวจพระนวกะ คณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2565

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับระดับความคลาดเคลื่อนไว้ที่ร้อยละ .05 จากสูตรการคำนวณหาตัวแทนของประชากรของ Yamane สามารถคำนวณตัวแทนกลุ่มประชากรได้ 228 รูป ฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน 228 คน จากนั้นในขั้นที่ 1 ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบโควตา (Quata Sampling) ในแต่ละอำเภอเพื่อหาตัวแทนในแต่ละอำเภอและในขั้นที่ 2 ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ต่อไปในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามดังนี้

ตารางที่ 3.4 กลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต

ลำดับที่	พระภิกษุ/สามเณรภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุต	กลุ่มตัวอย่าง
1.	อำเภอเมือง	79
2.	อำเภอปากพนัง	25
3.	อำเภอร่อนพิบูลย์	21
4.	อำเภอฉวาง-พิปูน-ช้างกลาง	20
5.	อำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ	16
6.	อำเภอเชียรใหญ่-ชะอวด-ทุ่งสง	16
7.	อำเภอสิชล-ขนอม	20
8.	อำเภอพระพรหม-ลานสกา	17
9.	อำเภอพรหมคีรี-นบพิตำ-ท่าศาลา	14
	รวม	228

3.2.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอฝ่ายธรรมยุต จำนวน 5 รูป ได้แก่

1. เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ) จำนวน 1 รูป
2. เจ้าคณะอำเภอปากพนัง (ธ) จำนวน 1 รูป
3. เจ้าคณะอำเภอทุ่งสง-ชะอวด-เชียรใหญ่ (ธ) จำนวน 1 รูป
4. เจ้าคณะอำเภอพิปูน-ฉวาง-ช้างกลาง (ธ) จำนวน 1 รูป
5. เจ้าคณะอำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ (ธ) จำนวน 1 รูป

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 5 รูป ผู้วิจัยทำการคัดเลือกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี รวมถึงมีประสบการณ์ที่จะถ่ายทอดข้อมูลให้แก่ผู้วิจัยได้ มีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวไม่ต่ำกว่า 3 ปี รวมถึงมีความคิดเห็นหรือความเข้าใจในประเด็นทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้โดยแยกตามวิธีการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยมากำหนดเป็นข้อคำถามดังนี้

1. แบบสอบถาม เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชประกอบด้วย 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุตประกอบด้วย โดยแบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วย

- อายุ
- จำนวนพรรษา
- ระดับการศึกษา
- ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยด้านความรู้/ความเข้าใจ ด้านอารมณ์/ความรู้สึก ด้านพฤติกรรม โดยแบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของ Likert ดังนี้

ตารางที่ 3.5 การกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมิน 5 ระดับตามวิธีของ Likert

ค่าคะแนน	ความหมาย
5	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด
4	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก
3	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง
2	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย
1	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างประกอบด้วยคำถาม 3 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุตประกอบด้วย

- อายุ
- จำนวนพรรษา
- ระดับการศึกษา
- ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วย

- ด้านความรู้/ความเข้าใจ
- ด้านอารมณ์/ความรู้สึก
- ด้านพฤติกรรม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ เครื่องมือเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และเครื่องมือเชิงคุณภาพ (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) โดยมีขั้นตอนในการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

1.1 ขั้นตอนที่ 1 สำหรับการสร้างแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยมากำหนดเป็นข้อคำถามในการทำแบบสอบถาม

1.2 ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญทำการพิจารณาตรวจแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
- รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์
- อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) เพื่อให้คะแนนเป็นรายข้อคำถาม ดูความครอบคลุมในประเด็นคำถามการวิจัย (Comprehensiveness) และดูเนื้อหาภาษา (Language) โดยกำหนดค่าคะแนนคือ

+1 หมายถึง มีความเหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง ไม่มีความเหมาะสม

แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหาแสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้ (ปราณี หลำเบ็ญสะ, 2559) ทั้งนี้จากการตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1

1.3 ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ได้ผ่านการแก้ไขและปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 ชุด

1.4 ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของ Cronbach (1990) โดยหากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) มากกว่า 0.70 ถือได้ว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือ และจากการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.912

1.5 ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผลการวิเคราะห์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง โดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลแบบ Rating Scale ตามแนวคิดของ Likert

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 ขั้นตอนที่ 1 สำหรับการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยมากำหนดเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้กำหนดไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความตรงของเนื้อหาและข้อคำถามให้ถูกต้องตามหลักวิชาการได้แก่

- พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
- รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์
- อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

2.3 ขั้นตอนที่ 3 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทำการพิจารณาตรวจแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่าน เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) เพื่อให้คะแนนเป็นรายข้อคำถาม ดูความครอบคลุมในประเด็นคำถามการวิจัย (Comprehensiveness) และดูเนื้อหาภาษา (Language) โดยกำหนดค่าคะแนนคือ

+1 หมายถึง มีความเหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง ไม่มีความเหมาะสม

แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.70 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหาแสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้ (ปราณี หลำเบ็ญสะ, 2559) ทั้งนี้จากการตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1

2.4 ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถามอีกครั้ง

2.5 ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทดลองใช้เพื่อนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมให้เหมาะสมอีกรอบและจากนั้นจึงนำข้อคำถามที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไปสัมภาษณ์เชิงลึกจริงในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 ทำการทบทวนวรรณกรรม รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยและเขียนเค้าโครงการวิจัยในบทที่ 1-3 และนำความรู้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อไปจัดทำเครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและนำเครื่องมือดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา

2. ขั้นตอนที่ 2 นำโครงร่างงานวิจัยและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้รับการอนุมัติจากจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยทำการวางแผนเพื่อลงพื้นที่แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้เพื่อสำรวจทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ในการเก็บแบบสอบถามอาจจะลงพื้นที่จริงประกอบกับการเก็บแบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์ (Google Form) ได้แบบสอบถามตอบกลับมาคิดเป็น 100 เปอร์เซ็น

4. ขั้นตอนที่ 4 เมื่อทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์ติดต่อเพื่อขออนุญาตจัดส่งเอกสารชี้แจงอาสาสมัครวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยของอาสาสมัครวิจัยทางไปรษณีย์หรือระบบออนไลน์ เมื่อได้รับอนุญาตและลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมแล้ว ผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยจะลงพื้นที่จริงประกอบกับการสัมภาษณ์ด้วยระบบออนไลน์ประกอบ เช่น Zoom, Meet หรือ Line ทั้งนี้ก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบถึงวัตถุประสงค์และวิธีการทำวิจัยครั้งนี้อีกครั้งหนึ่งและจะไม่มีการเปิดเผยใบหน้าและชื่อ-นามสกุลที่แท้จริงและใช้เวลาในการสัมภาษณ์ต่อคนประมาณ 30-60 นาที

5. ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดอีกครั้ง รวมถึงจำแนกข้อมูลในแต่ละวิธีออกจากกัน จากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อเขียนร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้วรวมถึงการตรวจสอบข้อมูลแล้วนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ (Statistical Package for the Social Sciences) โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยดังนี้

ตารางที่ 3.6 การแปลผลตามวิธีของ Likert

ค่าคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
4.51-5.00	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก
2.51-3.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง
1.51-2.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้วจะนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งเป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการเก็บข้อมูลจึงวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักณ์ที่ใช้ดังนี้

$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ (Statistical Package for the Social Sciences) โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51-5.00	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก
2.51-3.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง
1.51-2.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.50	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของอายุของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ)	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ	ต่ำกว่า 18 ปี	38	16.7
	18-23 ปี	34	14.9
	24-28 ปี	59	25.9
	มากกว่า 28 ปี	97	42.5
	รวม	**228**	**100**

จากตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละอายุของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีอายุมากที่สุด คือมากกว่า 28 ปี จำนวน 97 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมาคือ อยู่ในช่วงอายุ 24-28 ปี จำนวน 59 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.9 ตามมาด้วยคือ ช่วงอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 38 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.7 และช่วงอายุน้อยที่สุดคือ ช่วงอายุ 19-23 ปี จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของจำนวนพรรษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (จำนวนพรรษา)		จำนวน	ร้อยละ
2. จำนวนพรรษา	ต่ำกว่า 5 พรรษา	92	40.4
	5-10 พรรษา	89	39
	11-15 พรรษา	25	11
	มากกว่า 15 พรรษา	22	9.6
	รวม	**228**	**100**

จากตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละจำนวนพรรษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พรรษามากที่สุด คืออยู่ในช่วงต่ำกว่า 5 พรรษา จำนวน 92 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาคือ อยู่ในช่วง 6-10 พรรษา จำนวน 89 รูปคิดเป็นร้อยละ 39 ตามมาด้วยคืออยู่ในช่วง 11-15 พรรษา จำนวน 25 รูป คิดเป็นร้อยละ 11 และน้อยที่สุดคือ อยู่ในช่วงมากกว่า 15 พรรษา จำนวน 22 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษา)		จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา (ทางโลก)	ต่ำกว่าปริญญาตรี	88	38.6
	ปริญญาตรี	114	50
	ปริญญาโท	12	5.3
	ปริญญาเอก	14	6.1
	รวม	**228**	**100**
3. ระดับการศึกษา (แผนกธรรม)	นักธรรมชั้นเอก	169	71.1
	นักธรรมชั้นโท	44	19.3
	นักธรรมชั้นตรี	15	6.6
	รวม	**228**	**100**
3. ระดับการศึกษา (แผนกบาลี)	- เป็นเปรียญ	25	11
	- ไม่เป็นเปรียญ	203	89
	รวม	**228**	**100**

จากตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับการศึกษาวุฒิทางโลกจบมากที่สุด ระดับปริญญาตรี จำนวน 114 รูป คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 88 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.6 ตามมาด้วย ระดับปริญญาเอก จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.1 และน้อยที่สุดปริญญาโท 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.3 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาแผนกธรรมจบมากที่สุด คือระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 169 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.1 รองลงมาคือ ระดับนักธรรมชั้นโท จำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.3 และน้อยที่สุด คือ ระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาแผนกบาลี เป็นเปรียญ จำนวน 25 รูป คิดเป็นร้อยละ 11 และไม่เป็นเปรียญ จำนวน 203 รูป คิดเป็นร้อยละ 89 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (ตำแหน่งทางการปกครอง)		จำนวน	ร้อยละ
4. ตำแหน่งทางการปกครอง	ลูกวัด	190	83.3
	เจ้าอาวาส	14	6.1
	เจ้าคณะตำบล	5	2.2
	เจ้าคณะอำเภอ	4	1.8
	อื่น ๆ เช่น พระเลขานุการ เป็นต้น	15	6.6
	รวม	**228**	**100**

จากตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ตำแหน่งทางการปกครองมากที่สุดเป็นตำแหน่งพระลูกวัด จำนวน 190 รูป คิดเป็นร้อยล่ะ 83.3 รองลงมาคือ มีตำแหน่งอื่น ๆ เช่น พระเลขานุการ เป็นต้น จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามมาด้วยคือ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.1 ตามมาด้วยคือ ตำแหน่งเจ้าคณะตำบล จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 2.2 และน้อยที่สุดคือ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

4.3.2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับ “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพรวม)

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพรวม)	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้/ความเข้าใจ	3.42	0.04	ปานกลาง
2. ด้านอารมณ์/ความรู้สึก	3.53	0.21	มาก
3. ด้านพฤติกรรม	2.64	0.23	ปานกลาง
รวม	**3.19**	**0.10**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.19, S.D.=0.10) เมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านอารมณ์/ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$=3.53, S.D.=0.21) รองลงมาคือ ด้านความรู้/ความเข้าใจ ($\bar{x}$=3.42, S.D.=0.04) และด้านพฤติกรรม ($\bar{x}$=2.64, S.D.=0.23) ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์แยกรายด้านปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านความรู้/ความเข้าใจ)

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านความรู้/ความเข้าใจ)	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพียงใด	3.42	0.82	ปานกลาง
2. ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีเหตุและผลเพียงใด	3.34	0.87	ปานกลาง
3. ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองได้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่จะพึงกระทำได้เพียงใด	3.32	0.85	ปานกลาง
4. ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด	3.28	0.90	ปานกลาง
5. ความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองทำให้ท่านเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองการปกครองได้เป็นอย่างดีเพียงใด	3.34	0.86	ปานกลาง
6. ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด	3.51	0.84	มาก
7. พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด	3.76	0.96	มาก
รวม	**3.42**	**0.04**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านความรู้/ความเข้าใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.42, S.D.=0.04) เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$=3.76, S.D.=0.96) รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด ($\bar{x}$=3.51, S.D.=0.84) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด ($\bar{x}$=3.28, S.D.=0.90)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านอารมณ์/ความรู้สึก)

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านอารมณ์/ความรู้สึก)	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
8. ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด	2.88	1.43	ปานกลาง
9. ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ เพียงใด	3.97	0.94	มาก
10. ท่านเห็นว่าการจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการของพระสงฆ์เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพียงใด	3.43	0.79	ปานกลาง
11. ท่านเห็นว่าประชาชนทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพทางด้านการเมืองการปกครองตามสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยความเสมอภาค ไม่ควรจำกัดด้วยเพศภาวะหรือสถานะทางสังคมเพียงใด	3.77	0.95	มาก
12. ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด	3.79	0.86	มาก
13. ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ถูกจำกัดและลิดรอนในการแสดงความเห็นทางการเมืองเพียงใด	3.54	0.84	มาก
14. ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ควรมีอารมณ์ร่วมทางการเมืองเพียงใด	3.39	0.92	ปานกลาง
รวม	**3.53**	**0.21**	**มาก**

จากตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านอารมณ์/ความรู้สึก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.53, S.D.=0.21) เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์เพียงใดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$=3.97, S.D.=0.94) รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด ($\bar{x}$=3.79, S.D.=0.86) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด ($\bar{x}$=2.88, S.D.=1.43) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านพฤติกรรม)

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ด้านพฤติกรรม)	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
15. ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด	2.41	1.65	น้อย
16. ท่านให้การสนับสนุนหรือพอใจกับการชุมนุมประท้วงทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด	2.67	1.47	ปานกลาง
17. ท่านให้การสนับสนุนบุคคลหรือพรรคการเมืองที่ชื่นชอบเพื่อหวังจะให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพียงใด	2.64	1.58	ปานกลาง
18. ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด	2.89	1.12	ปานกลาง
19. ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใด	2.94	1.10	ปานกลาง
20. ท่านให้การสนับสนุนกิจกรรมของภาครัฐในกรณีที่เกิดความไม่พอใจในตัวบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ เพียงใด	2.55	1.61	ปานกลาง
21. ท่านบริจาคหรือให้สิ่งของอื่นใดในที่สนับสนุนทางการเมืองเพียงใด	2.42	1.62	น้อย
รวม	**2.64**	**0.23**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 4.8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านพฤติกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=2.64, S.D.=0.23) เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใดมีค่าเฉลี่ยมาก

ที่สุด ($\bar{x}$=2.94, S.D.=1.10) รองลงมาคือ ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด ($\bar{x}$=2.89, S.D.=1.12) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด ($\bar{x}$=2.41, S.D.=1.65) ตามลำดับ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลการวิจัยดังนี้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญทั้ง 5 รูป เกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านความรู้/ความเข้าใจ พบว่า คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยส่วนใหญ่มีความรู้มีความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างดี เนื่องจากว่าในยุคปัจจุบันทุกวันนี้เป็นยุคแห่งความเจริญ ที่เรียกว่า โลกาภิวัฒน์ โดยเฉพาะเรื่องของการศึกษาที่เปิดกว้างขึ้นสื่อการเรียนการสอนก็มีความสะดวกสบายในการค้นคว้าหาความรู้ และพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันก็แตกต่างไปจากในอดีต ในสมัยอดีตนั้นพระสงฆ์จะเรียนเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของทางโลกนั้นเป็นเรื่องแปลกที่สังคมไม่ค่อยจะยอมรับ เพราะพระสงฆ์คือ ผู้ละแล้วซึ่งเรื่องเกี่ยวกับทางโลกเข้ามาสู่ทางธรรมจะต้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องของศาสนาและปรัชญาเพื่อเพิ่มพูนพัฒนาความรู้ของตนเอง เอาเทศนาสั่งสอนประชาชน แต่ในปัจจุบันสังคมเปิดกว้าง เปิดทางให้พระสงฆ์ได้ศึกษาหาวิชาความรู้ทางโลกเพิ่มเติมด้วย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ เอกชน ตลอดถึงมหาวิทยาลัยของสงฆ์ก็เปิดสาขาการเมืองการปกครองของทางโลก และให้พระสงฆ์สามารถเข้าเรียนในสาขานั้น ๆ ได้เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันเหตุการณ์ความเป็นไปของทางโลก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “...พระสงฆ์คณะธรรมยุตจำนวนไม่น้อยมีความรู้เกี่ยวกับกับการเมืองการปกครอง ยิ่งในปัจจุบันทุกวันนี้พระสังฆาธิการรุ่นหนุ่ม ๆ เจ้าอาวาส เจ้าคณะต่าง ๆ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหามกุฏฯ มหาจุฬาฯ หรือมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ของรัฐบ้างของเอกชนบ้างก็มี ฉะนั้นในเรื่องของความรู้ความเข้าใจค่อยข้างมั่นใจได้ว่าพระสงฆ์ธรรมยุต เรามีความรู้และมีความเข้าใจอย่างแน่นอน...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

และยังสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “...การศึกษามันเปิดกว้างจึงทำให้พระสงฆ์เราเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองของทางโลกอยู่มาก ถึงในขั้นที่สามารถแนะนำสั่งสอนญาติโยมพุทธบริษัทอุบาสกอุบาสิกาได้ก็มี ฉะนั้น ถ้าพูดถึงทักษะพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจของคณะสงฆ์ธรรมยุตเราในปัจจุบัน เชื่อได้เหลือเกินว่าร้อยล่ะ 80 หรือเกินกว่านั้น ที่พระสงฆ์

เราจะมีความรู้ความเข้าใจทางด้านการเมืองการปกครองของทางฝ่ายบ้านเมือง ...”
(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

แม้ว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้ละทางโลกเข้ามาสู่ทางธรรม แต่พระสงฆ์ก็ถือว่าเป็นประชาชนพลเมืองคนของรัฐล้วนอยู่ใต้บทบัญญัติและข้อกฎหมายต่าง ๆ เช่นเดียวกับประชาชนคนทั่วไป เมื่อการเมืองการปกครองของทางโลกมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อพระสงฆ์ การเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางโลกก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อพระสงฆ์จะได้มีความรู้เท่าทันตามความเป็นไปของทางโลก พระสงฆ์บางรูปแม้จะไม่ได้เรียนรู้ในสถานศึกษาหรือในมหาวิทยาลัยโดยตรง แต่หากมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองก็สามารถศึกษาหาความรู้ ได้จากสื่อการศึกษาหรือช่องทางต่าง ๆ ได้ การที่สังคมและการศึกษาในยุคปัจจุบันเปิดกว้างขึ้นเช่นนี้ ทำให้พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางโลกเป็นอย่างดีควบคู่ไปกับความรู้ทางธรรม พระสงฆ์บางรูปที่แตกฉานในความรู้ทางโลกเป็นครูเป็นอาจารย์สอนเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของทาโลกในสถาบันการศึกษาหรือในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็มี สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งว่า

“...คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พวกที่มีความรู้มีความเข้าใจทางด้านการเมืองเป็นอย่างดีก็มีอยู่ เพราะพระเราบางรูป ท่านเป็นพระนักการศึกษา ได้ศึกษาเล่าเรียนและเรียนรู้ทางสายการเมืองการปกครอง สำเร็จขั้นปริญญาตรี ปริญญาโท หรือปริญญาเอกก็มี ฉะนั้นพวกนี้เป็นพวกที่มีความรู้ มีความเข้าใจ ในกลไกของการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี พระเหล่านี้มักจะทำหน้าที่ในการเป็นครูบาอาจารย์สอนอยู่ตามโรงเรียนพระปริยัติธรรม-หรือมหาวิทยาลัย...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 : สัมภาษณ์ : 18 กุมภาพันธ์ 2566)

ฉะนั้นแล้วความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของพระสงฆ์นี้จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่า พระสงฆ์นั้น ๆ มีการศึกษาหรือได้รับการศึกทางโลกมามากน้อยเพียงใด ระดับความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครองของพระสงฆ์นั้น ๆ มีมากน้อยเพียงใด และการติดตามข่าวสารต่างผ่านโซเชียลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีมากน้อยขนาดไหน ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางด้านการเมือการปกครองของพระสงฆ์ทั้งสิ้น

ในด้านอารมณ์/ความรู้สึก พบว่า การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยจะมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง สืบเนื่องจากมีเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง บางครั้งจึงทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นคณาธิปไตย พวกมากลากกันไป ใครมีพวกมากก็ย่อมเป็นผู้ถือกุมอำนาจและใช้อำนาจนั้นในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้อง เห็นผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องสำคัญกว่าผลประโยชน์ของประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งว่า

> “...ถ้าพูดถึงว่าตามที่เราบอกใครต่อใครว่าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เห็นตามที่เป็นจริงในปัจจุบันถ้าคะแนนเต็ม 10 ประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันผมให้แค่ 5 นะแนน ทัศนคติของผมผมรู้สึกว่ามันยังไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริงตามคำนิยาม มอง ๆ ผมว่าทุกวันนี้มันคล้าย ๆ คณาธิปไตย ใครพวกมากคนนั้นได้เป็นใหญ่ มีผลประโยชน์และอำนาจเป็นตัวแปรสำคัญ เห็นหรือป่าวว่าพรรคการเมืองบางพรรคพลิกไปพลิกมา ถ้าเป็นรถไม่กล้านั่ง เพราะไม่รู้ว่ามันจะพลิกเมื่อไหร่ บอกประชาชนตอนหาเสียงอย่างหนึ่ง พอได้สมปรานาแล้วก็เป็นไปอีกอย่างหนึ่ง ผมมองว่าอำนาจและผลประโยชน์นี่แหละคือตัวแปรที่สำคัญ ถึงขนาดว่านักการเมืองบางคนทำสิ่งผิดให้เป็นสิ่งถูกได้ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 : สัมภาษณ์ : 18 กุมภาพันธ์ 2566)

และยังสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งว่า

> “...เรื่องของการเมืองและการปกครองดังที่เรานั้นได้เรียนรู้กันมาก็เป็นเรื่องของการแย่งชิง และแสวงหา เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันเป็นสิ่งที่ทำให้ผลประโยชน์เกิดตามมา ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

ระบบการเมืองการปกครองประชาธิปไตยของไทยนั้น เป็นประชาธิปไตยที่เรียกได้ว่าอยู่ในระบบล้มลุกคลุกคลาน ยังไม่พัฒนาไปถึงไหนมากมายนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดต่าง ๆ มีการปฏิวัติและรัฐประหารอยู่ตลอดทำให้ระบบประชาธิปไตยนั้นขาดการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ ไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย บางครั้งถูกจำกัดด้วยสิทธิและเสรีภาพบางประการอันควรจะมีอันควรจะได้ ไม่สามารถที่ใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ตนจะพึงทำได้อย่างเต็มที่ด้วยข้องจำกัดหลาย ๆ ประการทางการเมือง ที่ทางผู้มีอำนาจออกมาบังคับใช้บุคคลบางกลุ่ม บางพวก เช่นพระสงฆ์ เป็นต้น เป็นถูกตัดขาดจากจากสิทธิทางการเมืองโดยสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่พระสงฆก็ถือว่าเป็นประชาชนคนของรัฐเป็นผู้ได้รับอิทธิพล ได้รับผลทางการเมือง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะรัฐเล็งเห็นว่าพระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนาเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนทั่วไปจึงต้องทำตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่ควรเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งว่า

> “...ประเทศไทยพระไม่มีแม้แต่สิทธิที่จะเลือกตั้ง แต่ในต่างประเทศ บางประเทศพระเป็นรัฐมนตรี พระเป็นรัฐบาล ซึ่งจากความรู้สึกก็เห็นว่าที่ประเทศไทยเป็นอยู่ทุกวันนี้ก็ดีเหมือนกัน เพราะการเมืองเป็นเสมือนดาบสองคม ทำดีก็มีคนดีมือเชียร์ แต่ถ้าทำเสีย ๆ หาย ๆ ก็มีคนด่ามีคนว่า ประเทศไทยเรานั้นพระนั้นดำรงอยู่ในสถานะเดียวกันกับพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนคนในชาติเป็นที่รัก

> และเคารพของประชาชนคนในชาติ พระสงฆ์ก็ที่เคารพเป็นที่สักการะของผองพุทธศาสนิกชน ฉะนั้นจึงต้องวางตัวให้เป็นกลางทางการเมือง ถ้าพระสงฆ์ไปมีบทบาททางการเมืองมากเกินไปหากเสียแล้วจะเสียถึงสถาบันคือ พระพุทธศาสนา...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งว่า

> “...พระเรานั้นเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้นำฝ่ายศาสนาจะเอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ควร ถ้าพระไปเข้าพรรคเข้าพวกกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วจะทำให้ฝ่ายที่เห็นต่างเห็นตรงข้ามเกิดความไม่พอใจก็จะส่งผลเสียตามมา ตลอดถึงจะส่งผลเสียต่อพระศาสนา....” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

และสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งว่า

> “...การเมืองเป็นเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ การที่เขาห้ามพระสงฆ์ไปยุ่งเพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพ เพราะถ้าเราไปเกี่ยวข้องกับอำนาจไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มันก็จะมีข้อครหา ข้อโจมตี ทีนี้ในสถานะที่พระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนาจะไปเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ต้องเป็นกลางทางการเมือง ถ้าเราไปเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งก็จะไม่พอใจ ทีนี้มันก็จะกลายเป็นผลเสียต่อศาสนาในภาพรวม ศาสนาเป็นกลาง ๆ ทางการเมืองไม่ได้เป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 : สัมภาษณ์ : 23 กุมภาพันธ์ 2566)

หากมองดูแบบผิวเผินอาจจะมองได้ว่าศาสนาและการเมืองการปกครองของฝ่ายบ้านเมืองนั้นแยกออกจากกันเป็นคนละส่วน แต่โดยความเป็นจริงแล้วการเมืองการปกครองของทางฝ่ายบ้านเมืองนั้นส่งผลครอบคลุมหมดทุกเรื่องและทุกด้านของประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ศาสนาก็ได้รับผลจากการเมืองการปกครองเช่นเดียวกันสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งว่า

> “...การเมืองการปกครองของทางบ้านเมืองมีผลต่อศาสนา เพราะบางทีศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองหรือถูกกดขี่ ก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารทางบ้านเมือง พระสงฆ์เรานั้นเสียเปรียบเพราะเขาห้ามพระไปยุ่งกับการเมืองมา ตั้งแต่สมัยโบราณ แต่การเมืองมายุ่งวุ่นวายกับพระบางครั้งใช้อำนาจกดขี่ ข่มเหง ข่มขู่พระ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 : สัมภาษณ์ : 23 กุมภาพันธ์ 2566)

และสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งว่า

> “...การเมืองการปกครองมีอิทธิต่อทุกเรื่องในประเทศ แม้พระสงฆ์อยู่ในวัดเองก็ต้องมีผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง เพราะว่าการเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบาย เป็นเรื่องของการกำหนดทิศทางการเมืองของประเทศ เกี่ยวข้องกับทุกเรื่องพอกำหนดนโยบายแล้วบ้านเมืองเป็นอย่างไร คณะสงฆ์เราก็ต้องมีผลกระทบ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 : สัมภาษณ์ : 23 กุมภาพันธ์ 2566)

ในด้านพฤติกรรม พบว่า คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นไม่ค่อยจะมีการแสดงออกทางพฤติกรรมเกี่ยวกับทางการเมืองอย่างชัดเจน เนื่องจากว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตนั้นเป็นคณะสงฆ์ที่รักษาภาพลักษณ์ของพระให้อยู่ในสมณะวิสัย คนทั่วไปเข้าใจและยึดถือกันว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตเป็นคณะสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยมากกว่าคณะสงฆ์มหานิกาย เพราะธรรมยุตตั้งขึ้นมาด้วยมีวัตถุประสงค์จะฟื้นฟูพระธรรมวินัย ฉะนั้นคณะสงฆ์ธรรมยุตจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ของหมู่คณะและเกียรติประวัติของครูบาอาจารย์เป็นหลัก การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะสงฆ์ธรรมยุตมากที่สุดก็แค่การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในวงสนทนาเพียงแคบ ๆ เท่านั้น การขึ้นเวทีปราศรัย การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง การเข้าไปยุ้งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง คณะสงฆ์ธรรมยุติในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นไม่ค่อยจะมีปรากฏ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านด้วยกันดังนี้ว่า

> “...พูดถึงเรื่องพฤติกรรมการกระทำคณะสงฆ์ธรรมยุติเราเป็นพวกที่ไว้เนื้อไว้ตัว รักษาเนื้อรักษาตัว ยังมีสมณสัญญา รักษาสมณสารูปไว้ได้ ไม่เหมือนกับคณะใหญ่ (มหานิกาย) เห็นไหมว่าพระที่ไปเล่น ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองที่เป็นข่าวในปัจจุบันทุกวันนี้ ส่วนมากเป็นพระจากคณะใหญ่ (มหานิกาย) ธรรมยุตเราถ้ามีบ้าง ก็เป็นผู้กำกับ คือ วางบทวางแปรน แต่ไม่ออกลีลาการแสดง ส่วนมากถ้ามีอารมณ์ร่วมทางการเมืองแล้ว เราก็จะวิพากษ์วิจารณ์พรรคการเมืองหรือว่ารัฐบาลกันเพียงในวงสนทนา และก็จบแค่นั้น ส่วนให้ไปรณรงค์ ชุมนุม หรือประท้วง คณะสงฆ์ธรรมยุตเรายังไม่ไปถึงขั้นนั้น...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 : สัมภาษณ์ : 18 กุมภาพันธ์ 2566)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านกล่าวว่า

> “...คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชของเรานั้น เป็นพวกที่ค่อนข้างสงบเสงี่ยมยังเคร่งครัดในเรื่องของความสำรวม ตามพระธรรมวินัย ไม่ค่อยแสดงตัวตนที่จะมีบทบาททางด้าน การเมืองการปกครอง ถามว่ามีไหม ตอบว่าอาจจะมีบ้างในเรื่องของการพูดคุยวิพาจารณ์กันต่าง ๆ นาน ๆ ในหมู่ ในคณะในกลุ่ม เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่ที่แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง ชัดเจนเหมือนกับทางคณะสงฆ์มหานิกายนั้นไม่มี ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “...พระสงฆ์บางรูปประจบประแจง เอาอกเอาใจนักการเมืองด้วยหวังลาภ หวังยศ ให้เขาอุปถัมภ์ค้ำชู เป็นเจ้าภาพผ้าป่าบ้าง เป็นเจ้าภาพกฐินบาง เป็นโยม อุปัฏฐากบ้าง เมื่อเรื่องเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้องพระเราจึงพออกพอใจกับนักการเมืองให้การสนับสนุนด้วยวิธีการต่าง ๆ ทำอย่างไรก็ได้ให้คนของตนนั้นได้เป็นใหญ่เพื่อตน นั้นจะพลอยได้ผลประโยชน์ไปด้วย พูดกันตรง ๆ ว่าถ้าไม่มีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือไม่มีผลพลอยได้

ไม่มีส่วนได้ ส่วนเสียไม่มีใครไปเปลื้องตัว ปล้ำตัวให้เหนื่อยหรอก แต่นี้ที่พระเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็มีผลประโยชน์แอบแฝงทั้งนั้น แต่ดีอย่างหนึ่งว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตเราไม่ค่อยเปลืองตัว ที่ประจบประแจงนักการเมือง ผู้หลักผู้ใหญ่นั้นมีอยู่บ้างแหละ แต่ให้ไปขึ้นเวทีปราศรัย ไปร่วมชุมนุมประท้วง คณะสงฆ์ธรรมยุตเราไม่มีแบบนั้น…” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 : สัมภาษณ์ : 2กุมภาพันธ์ 2566)

และผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า

“…พระสงฆ์เราในยุคปัจจุบันที่ฝักใฝ่ทางด้านการเมืองนั้นก็มี ไม่ใช่ไม่มี ถามว่าพระสงฆ์ไปฝักใฝ่ในการเมืองนั้นเพราะอะไรก็ตอบว่าเพราะผลประโยชน์อีกนั้นแหละ ผลประโยชน์ลงตัวจากชั่วก็กลายเป็นดี ผลประโยชน์ไม่มีบางครั้งดี ๆ เขาก็ว่าชั่ว พระอยู่เบื้องหลักการเมือง พระสนับสนุนการเมือง พระเป็นฐานเสียงของนักการเมืองมีทั้งนั้น แต่ดีอย่างหนึ่งว่าคณะของเรานั้น ไม่ค่อยมีปรากฏ คณะสงฆ์ธรรมยุต เราหนักแน่น และยังคงเน้นหนักตามหลักธรรมวินัย ยังรักษาภาพลักษณ์ของความเป็นพระไว้ได้เป็นอย่างดี ถ้ามีบ้างก็หลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่แสดงตนว่ามีบทบาททางการเมืองอย่างเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาสาธารณะชน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 : สัมภาษณ์ : 21 กุมภาพันธ์ 2566)

4.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระสงฆ์นั้น สามารถเข้าไปมีส่วนไปร่วมทางการเมืองได้ แต่ว่าท่าทีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสม การที่จะไปชุมนุมประท้วงหรือการที่จะไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองอะไรต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมควร ถ้าเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วแสดงออกถึงการเลือกข้างก็ไม่ควร ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ทำได้ เช่น การแสดงออกโดยการแสดงธรรมเป็นหลักเป็นแนวทางว่าต้องทำอย่างนี้ ๆ เหมือนพระพุทธเจ้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระบบทุกรูปแบบ ไม่ว่าระบบประชาธิปไตยท่านก็มีส่วนร่วม ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ท่านก็มีส่วนร่วม แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึงว่า ไปช่วยเสริม ไปช่วยเติมเต็มระบบการเมืองที่เขาเป็นอยู่นั้นให้สมบูรณ์มากขึ้นยิ่งขึ้น เขาเป็นอยู่อย่างไร ก็บอกเขาสอนเขาว่าทำอย่างนี้ เอาหลักนี้ไปปฏิบัติเพราะฉะนั้นถ้าพระสงฆ์เราจะมีส่วนร่วมก็เป็นเพียงการชี้ถูกชี้ผิด บอกว่าทำอย่างนี้มันถูก ทำอย่างนี้มันผิดตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แต่จะไปตำหนิดุด่าว่าการเมืองแบบนั้นแบบนี้ พรรคการเมืองพรรคนั้นพรรคนี้ ไปถือข้างพรรคนั้นพรรคนี้ไม่ได้ เพราะถ้าไปถือข้างถือหางเมื่อไหร่พระจะเสีย ไม่ใช่เสียเฉพาะพระเท่านั้นแต่จะเสียถึงศาสนาโดยภาพรวม

แม้แต่มหาเถรสมาคมเองก็มีกฎมีมติออกมาห้ามพระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวทางการเมือง ไม่ว่าจะจัดให้มีการประชุมทางการเมือง กิจกรรมเข้าไปร่วมทางการเมืองต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะกับพระ เนื่องจากว่าศาสนานั้น นักการเมืองทุกคนก็มีศาสนาเป็นชาวพุทธเหมือนกัน ถ้าเราไปเลือกข้างถือฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ มันก็จะมีปัญหาเกี่ยวและจะผลกระทบต่อพุทธศาสนาโดยภาพรวม เพราะฉะนั้น ถามว่าแล้วบทบาทขนาดไหน ขอบเขตขนาดไหนที่พระเราจะสามารถแสดงออกได้ ตอบว่าสามารถแสดความคิดเห็น แต่ความคิดเห็นนั้นจะต้องระมัดระวังว่าจะไม่แสดงความคิดเชียร์ฝ่ายนั้น คัดค้านฝ่ายนี้ แต่เราจะพูดเป็นหลักการ พูดธรรมะ เอาธรรมะของพระพุทธเจ้าที่เป็นกลาง ๆ เอาที่ถูก อย่างเช่นว่า ถ้าเขาทำแบบนี้ที่ถูกและมันควรเป็นอย่างไร ผู้นำควรมีลักษณะอย่างไร การบริหารควรจัดการอย่างไร พูดเป็นกลาง ๆ แต่ไม่ใช่ไปตำหนิฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือว่าไปเชียร์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกหน้าออกตาก็จะทำให้เกิดเสียความเป็นกลาง ต้องรักษาความเป็นกลางทางการเมือง แต่ยึดถือความถูกต้องเป็นใหญ่ที่เราเรียกว่าธรรมาธิปไตย ธรรมะคือ ความถูกต้องเป็นใหญ่ อันไหนที่มันไม่ถูกไม่ควรพระก็สามารถแสดงออกได้ว่าตามหลักของศาสนาที่มันถูกเป็นอย่างไร แต่เราจะไม่ตำหนิบุคคล ตำหนิพรรคการเมือง หรือตำหนินักการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะถ้าทำอย่างนั้นแล้วจะทำให้เสียภาพพจน์ของพระที่มีสถานภาพความเป็นกลางทางการเมือง พอเสียความเป็นกลางทางการเมือง แล้วไปเชียร์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แล้วอีกฝ่ายก็จะโจมตี พออีกฝ่ายโจมตีมันก็เสียหาย เหมือนอย่างที่พระสงฆ์ลังกาพระสงฆ์ลังกาก็ไปเลือกตั้ง ไปมีเป็น สส. อะไรต่าง ๆ ปรากฏว่าเมื่อก่อนสถานภาพของพระคือ เป็นที่เคารพบูชา แต่พอเข้าไปอยู่ในทางการเมือง เขาก็ด่าเละเทะ เพราะเราเลือกข้างแล้วก็ถือว่าเป็นนักการเมืองแล้ว พอเป็นนักการเมืองเขาก็ด่าได้ พอด่าได้ความศรัทธาความเลื่อมใสมันก็ลดลง มันก็เกิดปัญหาเหมือนกับฆราวาสทั่วไป นั่นคือ ที่เขาป้องกันว่าห้ามพระเข้าไปยุ่งทางการเมืองเพราะมันจะเกิดผลเสียหายในด้านต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ถามว่าเราควรมีส่วนร่วมอย่างไร ก็ควรมีขอบเขตที่พอเหมาะพอดี ที่ไม่สร้างความเสียหายให้ต่อพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม ไม่สร้างความเสียหายให้ต่อหมู่คณะ ซึ่งทำอย่างนี้ได้ก็โดยการยึดถือพระพุทธจริยาของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ามีท่าทีพระพุทธจริยาที่สามารถยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ว่าท่านเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างไร นักการเมืองการปกครองทุกฝ่ายเคารพพระพุทธองค์หมด ทั้ง ๆ ที่ว่าเขามีการปกครองที่ต่างกัน เช่น แคว้นวัชชีก็ปกครองด้วยระบบสามัคคีธรรม แคว้นมคธก็ปกครอบด้วยระบบประชาธิปไตยอย่างนี้ เป็นต้น แต่พระพุทธเจ้าก็สามารถที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองทุกระบบโดยที่ว่าไม่เป็นศัตรูกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย และก็เป็นสิ่งที่เราคือ คณะสงฆ์ต้องนำมาเป็นแบบอย่าง เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติฯ

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการวิเคราะห์ข้อมูลจึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย เสนอองค์ความรู้ใหม่และมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุป

5.2 อภิปรายผล

5.3 องค์ความรู้ใหม่

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.1 สรุป

5.1.1 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอารมณ์/ความรู้สึกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้/ความเข้าใจและด้านพฤติกรรม เมื่อวิเคราะห์แยกรายด้าน พบว่า

ด้านความรู้/ความเข้าใจ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด นอกจากนี้แล้วคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยส่วนใหญ่มีความรู้มีความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างดี เนื่องจากว่าในยุคปัจจุบันทุกวันนี้เป็นยุคแห่งความเจริญที่เรียกว่าโลกาภิวัฒน์ โดยเฉพาะเรื่องของการศึกษาที่เปิดกว้างขึ้น สื่อการเรียนการสอนก็มีความสะดวกสบาย

ในการค้นคว้าหาความรู้ และพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันก็แตกต่างไปจากในอดีต ในสมัยอดีตนั้นพระสงฆ์จะเรียนเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของทางโลกนั้นเป็นเรื่องแปลกที่สังคมไม่ค่อยจะยอมรับ เพราะพระสงฆ์คือผู้ละแล้วซึ่งเรื่องเกี่ยวกับทางโลกเข้ามาสู่ทางธรรมจะต้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องของศาสนาและปรัชญาเพื่อเพิ่มพูนพัฒนาความรู้ของตนเอง เอาเทศนาสั่งสอนประชาชน แต่ในปัจจุบันสังคมเปิดกว้าง เปิดทางให้พระสงฆ์ได้ศึกษาหาวิชาความรู้ทางโลกเพิ่มเติมด้วย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ เอกชน ตลอดถึงมหาวิทยาลัยของสงฆ์ก็เปิดสาขาการเมืองการปกครองของทางโลก และให้พระสงฆ์สามารถเข้าเรียนในสาขานั้น ๆ ได้ เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันเหตุการณ์ความเป็นไปของทางโลก แม้ว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้ละทางโลกเข้ามาสู่ทางธรรม แต่พระสงฆ์ก็ถือว่าเป็นประชาชนพลเมืองคนของรัฐล้วนอยู่ใต้บทบัญญัติและข้อกฎหมายต่าง ๆ เช่นเดียวกับประชาชนคนทั่วไป เมื่อการเมืองการปกครองของทางโลกมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อพระสงฆ์ การเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางโลกก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อพระสงฆ์จะได้มีความรู้เท่าทันตามความเป็นไปของทางโลก พระสงฆ์บางรูปแม้จะไม่ได้เรียนรู้ในสถานศึกษาหรือในมหาวิทยาลัยโดยตรง แต่หากมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองก็สามารถศึกษาหาความรู้ ได้จากสื่อการศึกษาหรือช่องทางต่าง ๆ ได้ การที่สังคมและการศึกษาในยุคปัจจุบันเปิดกว้างขึ้นเช่นนี้ ทำให้พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางโลกเป็นอย่างดีควบคู่ไปกับความรู้ทางธรรม พระสงฆ์บางรูปที่แตกฉานในความรู้ทางโลกเป็นครูเป็นอาจารย์สอนเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของทางโลกในสถาบันการศึกษาหรือในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็มี

ด้านอารมณ์/ความรู้สึก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ เพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด นอกจากนี้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ค่อยจะมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง สืบเนื่องจากมีเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง บางครั้งจึงทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นคณาธิปไตย พวกมากลากกันไป ใครมีพวกมากก็ย่อมเป็นผู้ถือกุมอำนาจ และใช้อำนาจนั้นในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้องเห็นผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องสำคัญกว่าผลประโยชน์ของประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ ระบบการเมืองการปกครองประชาธิปไตยของไทยนั้น เป็นประชาธิปไตยที่เรียกได้ว่าอยู่ในระบบล้มลุกคลุกคลาน ยังไม่พัฒนาไปถึงไหนมากมายนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดต่าง ๆ มีการปฏิวัติและรัฐประหารอยู่ตลอดทำให้ระบบประชาธิปไตยนั้นขาดการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ ไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย บางครั้งถูกจำกัด

ด้วยสิทธิและเสรีภาพบางประการอันควรจะมีอันควรจะได้ ไม่สามารถที่ใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ตนจะพึงทำได้อย่างเต็มที่ ด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ ประการทางการเมืองที่ทางผู้มีอำนาจออกมาบังคับใช้บุคคลบางกลุ่ม บางพวก เช่น พระสงฆ์ เป็นต้น เป็นถูกตัดขาดจากจากสิทธิทางการเมืองโดยสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่พระสงฆ์ก็ถือว่าเป็นประชาชนคนของรัฐเป็นผู้ได้รับอิทธิพล ได้รับผลทางการเมือง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะรัฐเล็งเห็นว่าพระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนาเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนทั่วไป จึงต้องทำตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่ควรเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งมองดูแบบผิวเผินอาจจะมองได้ว่าศาสนาและการเมืองการปกครองของฝ่ายบ้านเมืองนั้นแยกออกจากกันเป็นคนละส่วน แต่โดยความเป็นจริงแล้ว การเมืองการปกครองของทางฝ่ายบ้านเมืองนั้นส่งผลครอบคลุมหมดทุกเรื่องและทุกด้านของประเทศไม่เว้นแม้แต่ศาสนาก็ได้รับผลจากการเมืองการปกครองเช่นเดียวกัน

ด้านพฤติกรรม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด โดยคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นไม่ค่อยจะมีการแสดงออกทางพฤติกรรมเกี่ยวกับทางการเมืองอย่างชัดเจน เนื่องจากว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตนั้น เป็นคณะสงฆ์ที่รักษาภาพลักษณ์ของพระให้อยู่ในสมณะวิสัย คนทั่วไปเข้าใจและยึดถือกันว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตเป็นคณะสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยมากกว่าคณะสงฆ์มหานิกาย เพราะธรรมยุตตั้งขึ้นมาด้วยมีวัตถุประสงค์จะฟื้นฟูพระธรรมวินัย ฉะนั้นคณะสงฆ์ธรรมยุตจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ของหมู่คณะและเกียรติประวัติของครูบาอาจารย์เป็นหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะสงฆ์ธรรมยุตมากที่สุดก็แค่การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในวงสนทนาเพียงแคบ ๆ เท่านั้น การขึ้นเวทีปราศรัย การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง คณะสงฆ์ธรรมยุติในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นไม่ค่อยจะมีปรากฏ

5.1.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพระสงฆ์นั้นสามารถเข้าไปมีส่วนไปร่วมทางการเมืองได้ แต่ว่าท่าทีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสม การที่จะไปชุมนุมประท้วงหรือการที่จะไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองอะไรต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมควร ถ้าเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วแสดงออกถึงการเลือกข้างก็ไม่ควร

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ทำได้ เช่น การแสดงออกโดย การแสดงธรรมเป็นหลักเป็นแนวทางว่าต้องทำอย่างนี้ ๆ เหมือนพระพุทธเจ้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระบบทุกรูปแบบไม่ว่าระบบประชาธิปไตยท่านก็มีส่วนร่วม ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ท่านก็มีส่วนร่วม

แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึง การเข้าช่วยไปเสริม ไปช่วยเติมเต็มระบบการเมืองที่เขาเป็นอยู่นั้นให้สมบูรณ์มากขึ้นยิ่งขึ้น เขาเป็นอยู่อย่างไร ก็บอกเขาสอนเขาว่าให้ทำอย่างนี้ เอาหลักนี้ไปปฏิบัติมัน เพราะฉะนั้นถ้าพระสงฆ์เราจะมีส่วนร่วมก็เป็นเพียงการชี้ถูกชี้ผิด บอกว่าทำอย่างนี้มันถูก ทำอย่างนี้มันผิดตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แต่จะไปตำหนิดุด่าว่าการเมืองแบบนั้นแบบนี้ พรรคการเมืองพรรคนั้นพรรคนี้ ไปถือข้างพรรคนั้นพรรคนี้ไม่ได้ เพราะถ้าไปถือข้างถือหางเมื่อไหร่ พระจะเสียทันทีไม่ใช่เสียเฉพาะพระเท่านั้นแต่จะเสียถึงศาสนาโดยภาพรวม

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัยโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอารมณ์/ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้/ความเข้าใจและด้านพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดว่าด้วยลักษณะของทัศนคติคือ ทัศนคติมีลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการบุคลได้เรียนรู้ ได้รับรู้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งทัศนคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่ใช่เป็นเพียงอารมณ์ชั่ววูบที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะตั้งอยู่ได้ยาวนานและยากต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องมีองค์ประกอบเป็นขั้นตอนซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ 1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Component) การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้สิ่งนั้นเสียก่อนเพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือโทษเพียงใด บางคนมีความรู้ในเรื่องนั้นมาเพียงเล็กน้อยก็เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นได้บางคนต้องรู้มากกว่านี้จึงเกิดทัศนคติในสิ่งนั้น 2. องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Component) เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดมาแล้วและความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นดีมีประโยชน์บุคคลก็จะเกิดความรู้สึก (Affective) ชอบสิ่งนั้น แต่ถ้ารู้มาว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ และ 3. องค์ประกอบทางการกระทำ (Behavioral Component) กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกในสิ่งนั้นแล้วและความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบจะเกิดตามมาบุคคลก็พร้อมที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป (ถวิล ธาราโรจน์, 2532, หน้า 47-48) นอกจากนี้ อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2542, หน้า 34) กล่าวว่า ทัศนคติมี 3 ประการคือ 1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความ

นึกคิด (Cognitive Component) เป็นส่วนที่เห็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป ทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดีก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของบุคคลนั้นเป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน และ 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบความรู้ ความคิดและความรู้สึก ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของชารอนและโซล (Sharon and Saul, 1996, p. 370) กล่าวว่า ทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน คือ 1. องค์ประกอบด้านความรู ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง ความเชื่อเชิงการประเมินเป้าหมาย โดยอยูบนพื้นฐานของความเชื่อ จินตนาการและการจำ 2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรูสึก (Affective Component) หมายถึง ความรูสึกในทางบวกหรือลบ หรือทั้งบวกและลบต่อเป้าหมาย และ 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรมหรือแนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปคือ องค์ประกอบของทัศนคติ คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความรับทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะทำให้แสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ที่เรียกว่าทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้บุคคลปรับตัวเข้าหาในสิ่งที่ตนชอบและหลีกหนีในสิ่งที่ตนไม่ชอบเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ดีอันจะแสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งนี้ยังเป็นตัวสร้างค่านิยมพื้นฐานของแต่ละบุคคลอีกด้วย นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Novice Puthea Yon (2563, บทคัดย่อ) พบว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา เขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นเดียวกัน

ด้านความรู้/ความเข้าใจ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วย ปัจจัยที่มีมีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติ คือ ครูและการอบรมสั่งสอน ครูไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลในด้านการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนั้นยังมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติหรือความคิดต่าง ๆ ให้กับเด็กอีกด้วย สำหรับการการศึกษา ระดับการศึกษาของเด็กมีผลต่อทัศนคติเนื่องจากปัจจุบันวิทยาการก้าวหน้าไปมากและการศึกษาหาความรู้ของเด็กเป็นไปอย่างกว้างขวาง ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการและเครื่องมือสื่อสารใหม่ ๆ

ความรู้ ทางวิชาการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในทุก ๆ แขนงวิชาและความก้าวหน้าของเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ทำให้ทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป (รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์, 2559, หน้า 22-23) นอกจากนี้ Newsom & Carrel ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติและอธิบายว่าการเกิดทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลักได้แก่ เช่น พื้นฐานของแต่ละบุคคลหรือเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ (Historical Setting) ได้แก่ ชีวประวัติของแต่ละคนได้แก สถานที่เกิด สถานที่เจริญเติบโต สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ผ่านมาจะเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลและเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิดทัศนคติของคนนั้น ๆ ต่อมาคือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันและกัน เช่น การเปิดรับข่าวสารกลุ่มและบรรทัดฐานของกลุ่ม สภาพการณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล และประสบการณ กระบวนการสร้างบุคลิกภาพและสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของแต่ละบุคคล (พระวรพัฒน์ แป้นประดิษฐ์, 2556, หน้า 39) นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลปาลี ศรภักดี และ ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2564, บทคัดย่อ) พบว่า ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธรจึงรุ่งเรืองกิจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการกระตุ้นการใช้ปัญญา รองลงมาคือ ด้านความเสน่หาและด้านการดลใจ แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของเทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560, บทคัดย่อ) กลับพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เพราะบุคคลทั่วไปมีการเข้าถึงความรู้ทั้งในตำราและประสบการณ์จริงมากกว่าพระสงฆ์ แม้ว่าปัจจุบันจะเป็นยุคโลกาภิวัฒน์มีความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วแต่ก็เป็นความรู้เพียงในตำรา แต่ความรู้ในถานะการณ์จริงบางครั้งพระสงฆ์มีน้อยกว่าบุคคลทั่วไป จึงทำให้ด้านความรู้คามเข้าใจของพระสงฆ์ที่มีต่อการเมือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านอารมณ์/ความรู้สึก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ เพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชา จันทร์เอม (2541, หน้า 62) ที่ให้ความหมาย ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ท่าทีบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกหรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองพึงพอใจ ไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์นั้น ๆ และทัศนคติไม่เป็นสิ่งติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

เช่นเดียวกับ พรเพ็ญ พุ่มสะอาด (2543, หน้า 42) กล่าวว่า การแสดงออกทางความรู้สึก ความคิดเห็น และท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทางบวก เช่น การเห็นด้วยทางลบ เช่น ไม่เห็นด้วยไม่พอใจ หรือไม่ชอบ เจตคติที่ดีในการเรียนก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ อยากรู้อยากเห็น เจตคติเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์เจตคติจึงสามารถสร้างได้และเปลี่ยนแปลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลปาลี ศรภักดีและธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2564, บทคัดย่อ) พบว่า ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธรจึงรุ่งเรืองกิจ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการกระตุ้นการใช้ปัญญา รองลงมาคือ ด้านความเสน่หาและด้านการดลใจ แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของเทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560, บทคัดย่อ) กลับพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์ความรู้สึกมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะคำถามในการเก็บข้อมูลด้านอารมณ์ความอารมณ์/ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไประหว่างบุคคลทั่วไปกับพระภิกษุสงฆ์จึงทำให้ผลออกมาแตกต่างกัน

ด้านพฤติกรรม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด สอดคล้องกับแนวคิดของศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 138) กล่าวว่าว เป็นสภาวะ ความพรอมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรูสึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคลสิ่งของสถานการณต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งและสภาวะความพรอมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร เช่นเดียวกับ สร้อยตระกูล (ติวยานนท) อรรถมานะ (2545, หน้า 64) กล่าวว่าว ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรูและความรูสึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่งสถานการณใดสถานการณหนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้และความรูสึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น และนอกจากนี้สอดคล้องกับการวิจัยของพระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโลและนัชพล คงพันธ์ (2564, บทคัดย่อ) พบว่า คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังนั้นการห้ามการแสดงออกจึงเป็นการย้อนแย้งกับหลักการและข้อเท็จจริงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมและบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรจะเป็นอย่างไร เรื่องการเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ยังไม่มีคำตอบที่ยุติเพราะต่างฝ่ายต่างก็มี

เหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุมีผลทั้งสองฝ่ายและเพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือชนชั้น วรรณะ ชาติ ศาสนาและคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Novice Puthea Yon (2563, บทคัดย่อ) พบว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา เขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านทัศนคติในการเลือกตั้ง รองลงมาคือ ด้านสิทธิ เสรีภาพทางการเมืองและด้านการแสดงออกทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของเทิดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560, บทคัดย่อ) กลับพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะแนวคำถามในการเก็บข้อมูลของพระสงฆ์กับบุคคลทั่วไปต่างกัน และสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปต่างกันจึงทำให้ผลการศึกษาออกมาต่างกัน

ทั้งนี้การเกิดทัศนคติทั้ง 3 ด้านนั้นเกิดมาจากหลายปัจจัยดังนี้ (รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์, 2559, หน้า 21-22) ได้แก่ 1. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Personal Experience) เนื่องจากในชีวิตประจำวันของบุคคลจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ (Objects) รอบ ๆ ตัวตลอดเวลา จึงมีการประเมินสิ่งใหม่และประเมินสิ่งเก่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ กระบวนการประเมิน เหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นเป็นทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้น นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่น ๆ อันเกิดจากตัวบุคคลนั้นไม่อยู่กับที่ตั้งแต่เกิดจากตัวบุคคลนั้นเองที่มีอิทธิพลต่อการประเมินวัตถุทางการตลาดโดยตรงที่สำคัญ 3 ประการคือ ความต้องการ (Needs) แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ต่อมาได้แก่ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ (Group Associations) คนเราทุกคนย่อมได้รับอิทธิพลไม่มากก็น้อยจากสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ตนเองเข้าไปร่วมอยู่ด้วยเสมอและสถานการณ์แวดล้อมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง และปัจจัยอิทธิพลอื่น ๆ (Influential Others) โดยเฉพาะอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้จากการที่บุคคลได้เข้าไปติดต่อสัมผัสกับบุคคลที่มีอิทธิพลที่ตนเองยอมรับและศรัทธาอีกด้วย เช่น เพื่อนที่ตนเองนับถือ ญาติพี่น้องและผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

เมื่อมีปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการการเกิดทัศนคติแล้ว เมื่อมีการเรียนรู้หรือเกิดปฏิสัมพันธ์จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สั่งสมจากประสบการณ์มานานจนกลายเป็นทัศนคติ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมี 3 ระดับดังนี้ (มิ่งขวัญ ศรีทอง, 2558, หน้า 12) ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงความคิด จะมาจากการได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ จากสื่อหรือจากบุคคลอื่น 2. การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก จะมาจากประสบการณ์หรือความสะเทือนใจหรือประทับใจ และ 3. การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการดำเนินชีวิตในสังคม ทำให้บุคคลดังกล่าวต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง การ

เปลี่ยนแปลงในแต่ละระดับจะกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลดังกล่าวถูกกระทบด้วยการเปลี่ยนแปลงระดับใด

ดังนั้น ตัวทัศนคติแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็ใช่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย ทั้งนี้ต้องอาศัยปัจจัยทั้ง 3 ประการที่กล่าวแสดงมานี้เป็นตัวช่วยในการทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลง

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ถึง “บทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในในยุคประชาธิปไตย” จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า “สิ่งที่ยุยงพระสงฆ์ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ค่อยมีมากนัก เพราะในคณะสงฆ์มีกฎเข้มงวดกวดขัน” แต่หากบริบททางสังคมและการการเมืองส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของพระสงฆ์ในสังคมไทย สิ่งที่สามารถนำมายืนยันสมมติฐานข้อนี้ ปรากฏชัดเจนยิ่งตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราชที่พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการเข้าไปกำหนดบทบาททางการเมืองของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งมีท่าทีที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา และประเด็นเหล่านี้ ปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อประเทศไทยได้พัฒนาตนเองจากยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ยุคประชาธิปไตยซึ่งเป็นยุคแห่งการเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการแสดงออกทางการเมืองชัดเจนมากยิ่งขึ้น แม้ว่าจะมีพระธรรมวินัย หรือกฎมหาเถรสมาคมกำกับไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 และ 2548 ก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตามพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและเรียนรู้หลักการและแนวคิดเหล่านี้ผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์และสื่อสารต่าง ๆ เช่นเดียวกับนักศึกษาและประชาชนทั่วไปในสังคม ทำให้กระแสประชาธิปไตยจึงไม่ได้จำกัดตัวอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ กำแพงวัดเท่านั้น หากแต่ได้ขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ของวัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศด้วยเช่นกัน จากอิทธิพลของกระแสประชาธิปไตยดังกล่าว จึงทำให้พระสงฆ์ตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมาเข้าไปแสดงบทบาททางการเมืองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งกิจกรรมที่แสดงออกนั้น บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับบทบาทที่เคยแสดงออกในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์และแม้ว่าบางกิจกรรมจะมีรูปลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่เมื่อกล่าวโดยเนื้อหาแล้ว มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ตัวแปรสำคัญคือ บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพระภิกษุสงฆ์จะต้องไม่เกิดนขอบเขตที่พระธรรมวินัย หรือ กฎมหาเถรสมาคมกำกับไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 และ 2548

5.3 องค์ความรู้ใหม่

ในสมัยอดีตอาจจะมองว่าพระสงฆ์คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณของประชาชน มีอิทธิพลมากต่อผลคะแนนเสียงในการเลือกตั้งต่าง ๆ สามารถควบคุมมวลชนได้ สามารถชักนำประชาชนให้ไปฝักใฝ่ในฝ่ายใดฝายหนึ่งได้ แต่จากการศึกษา พบว่า ในยุคปัจจุบันพระสงฆ์มีอิทธิพลในด้านนี้น้อยลง เว้นเสียว่าพระสงฆ์นั้นจะมีบารมีต่อประชาชน อิทธิพลต่อประชาชนจริง ๆ ตรงกันข้ามกับผู้นำศาสนาอื่น ๆ ศาสนาอื่น ๆ เขาจะสอนให้เชื่อฟังผู้นำ แต่พุทธศาสนาจะไม่ค่อยจะเป็นแบบนั้น ปัจจุบันจะเห็น

บทบาทของพระสงฆ์ค่อนข้างที่จะห่างจากชาวบ้าน ไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อชาวบ้านมากมายนัก และปัจจุบันก็มีสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ได้ แม้แต่สื่อเองไม่ว่าจะเป็นสื่อทีวี สื่อหนังสือพิมพ์ก็มีอิทธิพลต่อประชาชนค่อนข้างน้อย ปัจจุบันสื่อที่มีอิทธิผลมากคือ สื่อโซเชียล สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งเยาวชนรุ่นใหม่ก็จะรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ จากสื่อเหล่านี้ ทีนี้เมื่อก่อนไม่มีข่าวสารข้อมูลอะไรต่าง ๆ พระสงฆ์พูดอะไรเขาก็เป็นที่เคารพเชื่อฟัง แต่ปัจจุบันนั้นมันสามารถติดตามได้ว่าคนนี้เป็นอย่างไร พฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละพรรคการเมือง นักการเมืองแต่ละคนเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นอิทธิพลของพระสงฆ์ที่มีต่อการเมืองจึงลดน้อยลงจะเห็นว่าปัจจุบันนักการเมืองก็ไม่ค่อยจะมาหาพระเท่าไหร่แล้ว สมัยก่อนดูเหมือนกับว่าเพระเป็นผู้มีอิทธิผล สั่งชุมชน กลุ่มลูกศิษย์ลูกหาของตนให้เลือกกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ได้ ปัจจุบันนี้ก็มีแต่ค่อนข้างที่จะน้อยถึงน้อยมากจะปฏิเสธว่าไม่มีเลยก็ไม่ได้ ส่วนใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับสื่อสารมวลชนหรือสถานการณ์การเมืองในแต่ละยุค และก็ความนิยมชมชอบของนักการเมืองในกลุ่มนั้น ๆ ในแต่ละสังคม

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระภิกษุสงฆ์จะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครอง โดยพระสงฆ์ไม่ควรมีความคิดที่ว่า การเมืองการปกครองมิใช่เรื่องของพระ เพราะว่าการเมืองนั้นมีผลกระทบต่อทุกฝ่ายไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์

2. พระภิกษุสงฆ์ควรมีการติดตามข่าวสารการเมืองการปกครองในปัจจุบันผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นช่องทางในการเข้าถึงความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน

3. พระภิกษุสงฆ์ในฐานะผู้ที่เป็นผู้นำทางศาสนาต้องนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ให้สอดคล้องกับการเมืองการเมืองในระบบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน เพราะหน้าที่ของพระสงค์เป็นผู้ที่ชี้ถูกชี้ผิดบนพื้นฐานหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้ที่นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่และประยุกต์ให้เข้ากับสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

4. พระภิกษุสงฆ์ควรมีการวางตัวหรือมีพฤติกรรม ท่าทีให้เหมาะสมต่อรูปแบบการเมืองการปกครอง รวมถึงทัศนะคติต่อการเมืองการปกครองที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยนัยหมายถึงว่า ไม่ส่งเสริม ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่ตำหนิฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง วางตัวเป็นกลาง ปฏิบัติตามกฎของมหาเถระสมาคม หากพระภิกษุสงฆ์มีการแสดงออกหรือมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ชัดเจนจะทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อองค์กรของสงฆ์

5. นโยบายด้านการพัฒนาองค์ความรู้ กล่าวคือ ควรจะมีการจัดการประชุมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และก็มีการติดตามข่าวสารการเมืองการปกครอง ซึ่งปัจจุบันนี้ก็มีสื่อสารอะไรต่าง ๆ นี้ค่อนข้างที่จะแพร่หลายก็จะทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันนั้นดีกว่ายุคก่อน

6. นโยบายด้านการศึกษา กล่าวคือ คณะสงฆ์ผู้เป็นพระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองควรส่องส่องดูแลพระสงฆ์ผู้อยู่ภายใต้ปกครองของตนให้ดี อย่าให้มีการแสดงออกทางการเมื่อที่ไม่เหมาะสมอันจะส่งผลโดยรวมต่อหมู่คณะและพระศาสนา และกระทบต่อศรัทธาประชาชน

7. นโยบายด้านการปกครอง กล่าวคือ ควรมีการกำหนดบทลงโทษและยังคับใช้อย่าเคร่งครัด สำหรับพระสงฆ์ผู้กระทำความผิด อันนำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะและพระศาสนา

8. นโยบายด้านการปกครอง กล่าวคือ คณะสงฆ์ผู้เป็นพระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองควรส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนให้ได้รับการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองที่ถูกต้อง

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชกับในพื้นที่อื่น ๆ ว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตกับคณะสงค์มหานิกายในจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงในพื้นที่อื่น ๆ ว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวัดระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน

5. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ มาบูรณาการหรือนำมาประยุกต์ในด้านการเมืองการปกครอง เช่น อคติ 4 มรรคมีองค์ 8 อปริหาณิยธรรม รวมถึงหลักสาราณียธรรม เป็นต้น

6. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายธรรมยุติและมหานิกายว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

กุลปาลี ศรภักดีและธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2564). “ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์,” *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 16 ปีการศึกษา 2564.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต, 553-567.

ชุมพร สังขปรีชา. (2531). *ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์. ธรรมศาสตร์.

ถวิล ธาราโภชน. (2532). *จิตวิทยาสังคม.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2555). *วิถีไทยกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยในความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ธนาทิพย์ สิงห์ปาน. (2563). “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่น 11 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 7,” *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,* 7(2), 107-117.

บรรจง พลไชย. (2554). “มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการสารสนเทศ,” *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม,* 1(2), 22.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2539). *วิธีวิจัยทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์ เซนเตอร์ การพิมพ์.

ปราณี หลำเบ็ญสะ. (2559). *การวัดและประเมินผลการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

พรเพ็ญ พุ่มสะอาด. (2543). *การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน ความสามารถในการเขียน เจตคติต่อการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนอ่านด้วยเทคนิคการสร้างผังโยงความสัมพันธ์ความหมาย.* ปริญญานิพนธการศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษา), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโลและนัชพล คงพันธ์. (2564). “พระสงฆ์กับการเมืองไทยในบริบทสังคมปัจจุบัน,” *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม,* 6(2), 33-44.

พระราชวัลภาจารย์. (2563). “ทฤษฎีการเมืองกับบทบาทและวิถีในการศึกษาในปัจจุบัน,” *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร,* 3(1), 40-48.

พระสุริยะ ศรีสุระและพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2565). “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนไทยในศตวรรษที่ 21,” *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์,* 6(1), 280-289.

พระวรพัฒน์ แป้นประดิษฐ์. (2556). *ทัศนคติของพระสงฆ์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในห้วงวิกฤตทางการเมือง 2556-2557: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

พระครูปลัดเกษฎา ผาทอง. (2562). *บทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมาร์และไทย (เล่มที่ 1).* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). *แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า.* ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2558). *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย.* ออนไลน์จาก: www.ps.mcu.ac.th.

เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร. (2560). “ทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,* 13(2), 37-57.

มิ่งขวัญ ศรีทอง. (2558). *ทัศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์สวมใส่ (Wearable Device) ในรูปแบบสายรัดข้อมือของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20

รัตนาภรณ์ มั่นศรีจันทร์. (2559). *ทัศนคติของประชาชนจังหวัดเพชรบุรีที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี: ศึกษาในห้วงเวลา ปี 2559.* สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง, วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

ลัดดา กิติวิภาต. (2525). *ทัศนคติทางสังคมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สมพร สุทัศนีย์. (2542). *มนุษยสัมพันธ์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรอยตระกูล (ติวยานนท) อรรถมานะ. (2545). *พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต.* พิมพครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชา จันทร์เอม. (2541). *จิตวิทยาทั่วไป.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). *แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรูทัศนคติและพฤติกรรม.* ออนไลน์จาก: http://www.novabizz.com/NovaAce/Attitude.htm

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด.* กรุงเทพฯ: บริษัท ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด.

หอสมุดแห่งชาติ. (2547). *ประวัติคณะธรรมยุต.* นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2542). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิทธิพล สุวรรณรัฐ. (2560). *แนวทางการพัฒนาทัศนคติเรื่องการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติของนักศึกษาวิชาทหารศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 13.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

Novice Puthea Yon. (2563). *ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร.* สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

2. ภาษาอังกฤษ

Best, J. W. (1977). *Research in Education.* (3rd ed). New Jersey: Prentice hall Inc.

Bryan S. Turner. (2000). *Contemporary problems in the theory of citizenship,* Citizenship and Social Theory.

David Easton. (1960). *The Political System.* New York: Alfred A. Knoff.

Edward, C. S. & Alnold J. Z. (1668). *Dictionary of American Politics.* New York: Barnes and Nobles.

Fluker, M. R., & Turner, L. W. (2000). Needs, motivations, and expectations of a commercial whitewater rafting experience. *Journal of Travel Research,* Vol.38 No.2000: 380–389

Lasswell, Harold D. & Abraham Kaplan. (1970). *Power and Society.* New Haven: Yale University press.

Sharon, S. B & Saul, M. K. (1996). *Social psychology*, (3rd ed). Boston: Houghton Mifflin.

Sheldon S. Wolin. (1960). *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Westem Political Thought.* Boston: Little, Brown and Company.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.

Thomas Hobbes. (1967). *Leviathan or the Matter. Forme and power of a common wealth Ecclesiasticall and Civil. edited by Michael Oakeshot with an introduction by Richard S. Peter.* New York: Collier Books.

Zimbardo, P., & Ebbesen, E. B. (1969). *Influencing attitudes and changing behavior: A basic introduction to relevant methodology, theory, and applications.* Addison-Wesley.

บุคลานุกรม

1. พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร., เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช ธรรมยุต, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2566.

2. พระครูบริหารสังฆกิจ, เจ้าคณะอำเภอปากพนัง ธรรมยุต, วัดรามประดิษฐ์ ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566.

3. พระครูสุนทรธรรมวินิฐ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งส่ง - ชะอวด-เชียรใหญ่ ธรรมยุต, วัดตรีนิมิตร ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566.

4. พระครูอรรคธรรมโกวิท, เจ้าคณะอำเภอฉวาง-พิปูน-ช้างกลาง ธรรมยุต, วัดวังม่วง ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566.

5. พระครูเมธีนวคุณ, เจ้าคณะอำเภอหัวไทร - เฉลิมพระเกียรติ ธรรมยุต, วัดท่าเสริม ตำบลท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : ศน.ด. (พุทธศาสน์ศึกษา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : ศน.ม. (พุทธศาสน์ศึกษา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี : ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตำแหน่งปัจจุบัน รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

2. รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : Ph.D. (Sociology), University of Pune, India

ปริญญาโท : M.A. (Sociology), Tilak University, India

ปริญญาตรี : พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

3. อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : ปร.ด. (อาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม), มหาวิทยาลัยมหิดล

ปริญญาโท : รป.ม. (อาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม), มหาวิทยาลัยรังสิต

ปริญญาตรี : วท.บ. (วิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์), มหาวิทยาลัยรังสิต

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ทราบ
- ดำเนินการตามเสนอ

๒๕ พ.ย. ๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ครบ
- ตรวจสอบ เรียบร้อย แล้ว

2.
ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์
๒๕/๑๑/๒๕๖๔

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวมรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๕

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out)

เรียน เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช มหานิกาย

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการทำสารนิพนธ์เรื่องนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out) บุคคลากรในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีจากท่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช ธรรมยุต

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

- ทราบ
- อนุญาต
๒๕ พ.ย. ๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูอรรคธรรมโกวิท

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูเมธีนวคุณ

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูบริหารสังฆกิจ

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสุนทรธรรมวินิฐ

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Attitude Towards Politics in the Democratic System of Dhammayutika's Monks in Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุต

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอร่วมมือท่านในการตอบข้อคำถามให้ตรงกับความคิดเห็นและความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุต

1.1 อายุ

O ต่ำกว่า 18 ปี

O 18-23 ปี

O 24-28 ปี

O มากกว่า 28 ปี

1.2 จำนวนพรรษา

O ต่ำกว่า 5 พรรษา

O 5-10 พรรษา

O 10-15 พรรษา

O มากกว่า 15 พรรษา

1.3 ระดับการศึกษา

O ต่ำกว่าปริญญาตรี

O ปริญญาตรี

O ปริญญาโท

O ปริญญาเอก

O นักธรรมชั้นตรี

O นักธรรมชั้นโท

O นักธรรมชั้นเอก

O เปรียญธรรม

1.4 ตำแหน่งการปกครอง

O ลูกวัด

O เจ้าอาวาส

O เจ้าคณะตำบล

O เจ้าคณะอำเภอ

O อื่น ๆ .....

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอร่วมมือท่านในการตอบข้อคำถามให้ตรงกับความคิดเห็นและความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ข้อที่	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
- ด้านความรู้/ความเข้าใจ						
1.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพียงใด					
2.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีเหตุและผลเพียงใด					
3.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองได้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่จะพึงกระทำได้เพียงใด					
4.	ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด					
5.	ความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองทำให้ท่านเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองการปกครองได้เป็นอย่างดีเพียงใด					
6.	ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด					
7.	พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด					
- ด้านอารมณ์ / ความรู้สึก						
8.	ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด					
9.	ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ เพียงใด					

ข้อที่	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10.	ท่านเห็นว่าการจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการของพระสงฆ์เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพียงใด					
11.	ท่านเห็นว่าประชาชนทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพทางด้านการเมืองการปกครองตามสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยความเสมอภาค ไม่ควรจำกัดด้วยเพศภาวะหรือสถานะทางสังคมเพียงใด					
12.	ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด					
13.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ถูกจำกัดและลิดรอนในการแสดงความเห็นทางการเมืองเพียงใด					
14.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ควรมีอารมณ์ร่วมทางการเมืองเพียงใด					
- ด้านพฤติกรรม						
15.	ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด					
16.	ท่านให้การสนับสนุนหรือพอใจกับการชุมนุมประท้วงทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด					
17.	ท่านให้การสนับสนุนบุคคลหรือพรรคการเมืองที่ชื่นชอบเพื่อหวังจะให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพียงใด					
18.	ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด					
19.	ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใด					

ข้อที่	ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
20.	ท่านให้สนับสนุนกิจกรรมของภาครัฐ ในกรณีที่เกิดความไม่พอใจในตัวบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ เพียงใด					
21.	ท่านบริจาคหรือสิ่งของอื่นใดในที่สนับสนุนทางการเมืองเพียงใด					

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
การวิจัยเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมแก่คณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับนี้มี 3 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุต

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3 วิเคราะห์และเสนอแนะ เกี่ยวกับทัศนคติที่เหมาะสมต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
การวิจัยเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
ของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะสงฆ์ธรรมยุต

1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.2 สังกัดวัด.....

1.3 อายุ.....

1.4 จำนวนพรรษา.....

1.5 วิทยฐานะ / ระดับการศึกษา.....

1.6 ตำแหน่งทางการปกครอง.....

ตอนที่ 2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในด้านต่อไปนี้อย่างไร

2.1 ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีอารมณ์/ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ท่านวิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติที่เหมาะสมต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยและการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย
สารนิพนธ์เรื่อง ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คำชี้แจง

จากคำถามในแบบสอบถามในแต่ละข้อของการวิจัยนี้ โปรดพิจารณาว่าตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือและโปรดแสดงความคิดเห็น/หรือพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามตามเกณฑ์การประเมิน

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์/ไม่เหมาะสม

โดยเขียนเครื่องหมาย √ ลงในช่อง “ความคิดเห็น” ว่าข้อความมีความเหมาะสมหรือถูกต้องเพียงใด พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	คำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1.	**อายุ** O ต่ำกว่า 18 ปี O 18-23 ปี O 24-28 ปี O มากกว่า 28 ปี				
2.	**จำนวนพรรษา** O ต่ำกว่า 5 พรรษา O 5-10 พรรษา O 10-15 พรรษา O มากกว่า 15 พรรษา				

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	คำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
3.	**ระดับการศึกษา** O ต่ำกว่าปริญญาตรี O ปริญญาตรี O ปริญญาโท O ปริญญาเอก O นักธรรมชั้นตรี O นักธรรมชั้นโท O นักธรรมชั้นเอก O เปรียญธรรม				
4.	**จำนวนพรรษา**				

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อที่	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
- ด้านความรู้/ความเข้าใจ					
1.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด				
2.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีเหตุและผล				
3.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองได้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่จะพึงกระทำได้				

ข้อที่	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
- ด้านความรู้/ความเข้าใจ (ต่อ)					
4.	ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้				
5.	ความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองทำให้ท่านเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองการปกครองได้เป็นอย่างดี				
6.	จากองค์ความรู้และความเข้าใจที่ท่านมีท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองมากน้อยเพียงใด				
7.	พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน				
- ด้านอารมณ์/ความรู้สึก					
8.	จากภาพการณ์ในปัจจุบันท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมากน้อยเพียงใด				
9.	ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ มากน้อยเพียงใด				
10.	ท่านเห็นว่าการจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการของพระสงฆ์เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมากน้อยเพียงใด				

ข้อที่	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
- ด้านอารมณ์/ความรู้สึก (ต่อ)					
11.	ท่านเห็นว่าประชาชนทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพทางด้านการเมืองการปกครองตามสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยความเสมอภาค ไม่ควรจำกัดด้วยเพศภาวะหรือสถานะทางสังคม				
12.	จากความรู้สึกของท่าน เห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรมากน้อยเพียงใด				
13.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ถูกจำกัดและลิดรอนในการแสดงความเห็น				
14.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ควรมีอารมณ์ร่วมทางการเมืองหรือไม่				
- ด้านพฤติกรรม					
15.	ท่านเคยเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐมากน้อยเพียงใด				
16.	ท่านเคยให้การสนับสนุนหรือพอใจกับการชุมนุมประท้วงทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความต้องการจากรัฐมากน้อยเพียงใด				
17.	ท่านเคยให้การสนับสนุนบุคคลหรือพรรคการเมืองที่ชื่นชอบเพื่อหวังจะให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมากน้อยเพียงใด				
18.	ท่านเคยวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด				
19.	ท่านเคยวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด				

20.	ท่านเคยไม่ให้สนับสนุนกิจกรรมของภาครัฐ ในกรณีที่เกิดความไม่พอใจในตัวบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด				
21.	ท่านเคยบริจาคหรือสิ่งของอื่นใดในที่สนับสนุนทางการเมือง				

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

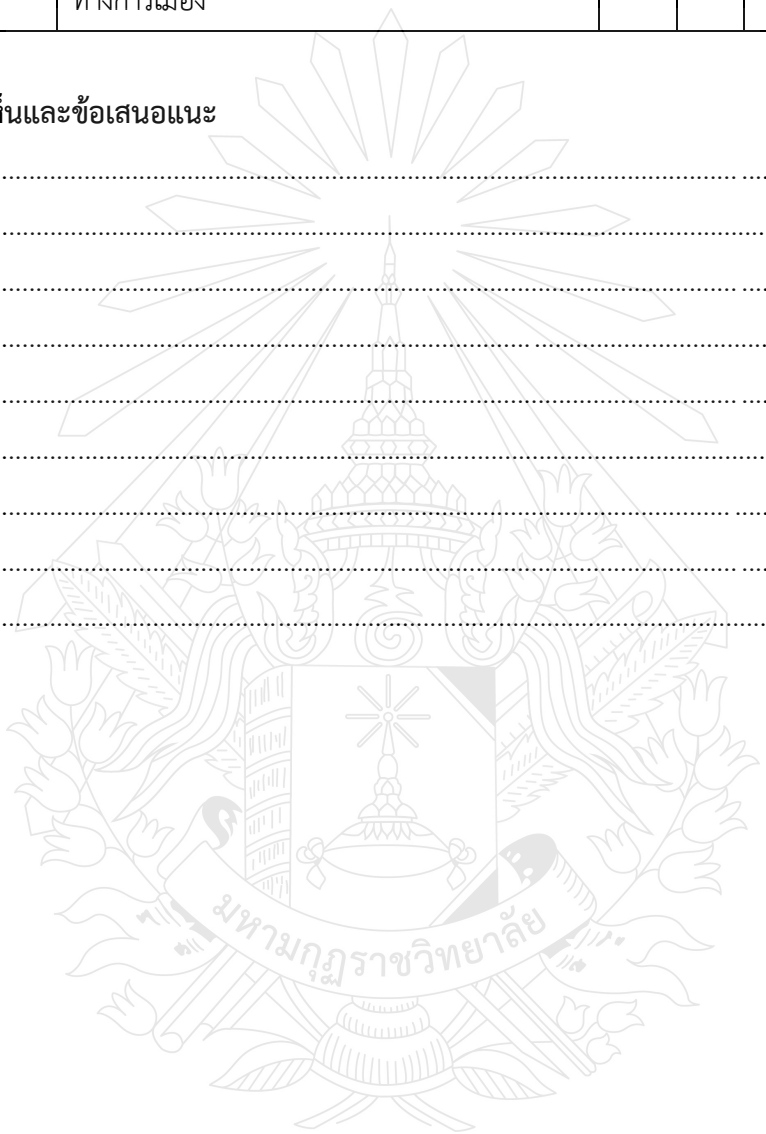
.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....(ผู้ทรงคุณวุฒิ) วัน/เดือน/ปี ที่ตรวจสอบ.....

แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการวิจัย
สารนิพนธ์เรื่อง ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คำชี้แจง

จากคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละข้อของการวิจัยนี้ โปรดพิจารณาว่าตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือและโปรดแสดงความคิดเห็น/หรือพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามตามเกณฑ์การประเมิน

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์/ไม่เหมาะสม

โดยเขียนเครื่องหมาย √ ลงในช่อง “ความคิดเห็น” ว่าข้อความมีความเหมาะสมหรือถูกต้องเพียงใด พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	คำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1.	อายุ				
2.	จำนวนพรรษา				
3.	ระดับการศึกษา				
4.	ตำแหน่ง				

ตอนที่ 2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในด้านต่อไปนี้อย่างไร

ข้อที่	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1.	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในด้านความรู้/ความเข้าใจ อย่างไร				
2.	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในด้านอารมณ์/ความรู้สึกทางการเมืองอย่างไร				
3.	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในด้านพฤติกรรม อย่างไร				

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....(ผู้ทรงคุณวุฒิ) วัน/เดือน/ปี ที่ตรวจสอบ.....

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
1.	**อายุ** O ต่ำกว่า 18 ปี O 18-23 ปี O 24-28 ปี O มากกว่า 28 ปี	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	**จำนวนพรรษา** O ต่ำกว่า 5 พรรษา O 5-10 พรรษา O 10-15 พรรษา O มากกว่า 15 พรรษา	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	**ระดับการศึกษา** O ต่ำกว่าปริญญาตรี, O ปริญญาตรี O ปริญญาโท, O ปริญญาเอก O นักธรรมชั้นตรี, O นักธรรมชั้นโท O นักธรรมชั้นเอก O เปรียญธรรม	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
4.	**ตำแหน่งทางการปกครอง** O ลูกวัด O เจ้าอาวาส O เจ้าคณะตำบล O เจ้าคณะอำเภอ O อื่น ๆ.....	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 2 ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
	- ด้านความรู้/ความเข้าใจ						
1.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีเหตุและผลเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองได้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่จะพึงกระทำได้เพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
4.	ท่านสามารถส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ความรู้เข้าใจที่ถูกต้องในด้านการเมืองการปกครองให้แก่บุคคลรอบข้างได้เพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
5.	ความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองทำให้ท่านเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองการปกครองได้เป็นอย่างดีเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
6.	ท่านเห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาประชาชนทางด้านการเมืองการปกครองเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
7.	พระสงฆ์ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

8.	**- ด้านอารมณ์ / ความรู้สึก** ท่านเห็นว่าระบบการเมืองการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
9.	ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าการเมืองว่าด้วยเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ เพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
10.	ท่านเห็นว่าการจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการของพระสงฆ์เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
11.	ท่านเห็นว่าประชาชนทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพทางด้านการเมืองการปกครองตามสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยความเสมอภาค ไม่ควรจำกัดด้วยเพศภาวะหรือสถานะทางสังคมเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
12.	ท่านเห็นว่าการเมืองการปกครองในฝ่ายอาณาจักรมีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
13.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ถูกจำกัดและลิดรอนในการแสดงความเห็นทางการเมืองเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
14.	ท่านเห็นว่าประชาชนและพระสงฆ์ควรมีอารมณ์ร่วมทางการเมืองเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
15.	**- ด้านพฤติกรรม** ท่านเข้าร่วมการร่วมชุมนุมหรือประท้วงทางการเมืองเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

16.	ท่านให้การสนับสนุนหรือพอใจกับการชุมนุมประท้วงทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความต้องการจากรัฐเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
17.	ท่านให้การสนับสนุนบุคคลหรือพรรคการเมืองที่ชื่นชอบเพื่อหวังจะให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
18.	ท่านวิจารณ์บุคคลหรือพรรคการเมืองแก่บุคคลอื่นเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
19.	ท่านวิจารณ์การบริหารงานของภาครัฐกับบุคคลอื่นเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
20.	ท่านให้สนับสนุนกิจกรรมของภาครัฐในกรณีที่เกิดความไม่พอใจในตัวบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ เพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
21.	ท่านบริจาคหรือสิ่งของอื่นใดในที่สนับสนุนทางการเมืองเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
1.	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	สังกัดวัด	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	อายุ	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
4.	จำนวนพรรษา	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
5.	วิทยฐานะ/ระดับการศึกษา	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
6.	ตำแหน่งทางการปกครอง	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
1.	ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความรู้/ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีอารมณ์/ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	ท่านมีความคิดเห็นว่าคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.912	21

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
A1	3.633	.8899	30
A2	3.433	.8976	30
A3	3.500	.9738	30
A4	3.433	1.0400	30
A5	3.500	1.0086	30
A6	3.633	1.2172	30
A7	3.967	1.2172	30
B8	2.767	1.1351	30
B9	4.300	.8367	30
B10	3.500	1.2798	30
B11	4.000	1.0828	30
B12	4.000	1.0505	30
B13	3.867	1.2521	30
B14	3.200	1.3995	30
C15	2.033	1.4499	30
C16	2.633	1.5643	30
C17	2.433	1.4547	30
C18	2.367	1.2172	30
C19	2.533	1.1366	30

C20	2.400	1.3544	30
C21	2.100	1.3734	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	63.600	211.421	.670	.906
A2	63.800	211.476	.662	.906
A3	63.733	212.547	.566	.908
A4	63.800	211.890	.548	.908
A5	63.733	207.444	.726	.905
A6	63.600	207.145	.598	.907
A7	63.267	206.823	.607	.906
B8	64.467	208.326	.609	.907
B9	62.933	222.202	.267	.913
B10	63.733	209.099	.509	.909
B11	63.233	216.185	.383	.911
B12	63.233	217.771	.345	.912
B13	63.367	213.413	.399	.911
B14	64.033	206.654	.521	.909
C15	65.200	203.614	.576	.907
C16	64.600	197.972	.662	.905
C17	64.800	207.476	.477	.910
C18	64.867	212.602	.436	.910
C19	64.700	206.010	.682	.905
C20	64.833	200.557	.708	.904
C21	65.133	201.292	.677	.905

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
67.233	229.564	15.1514	21

ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 ชุด เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของ Cronbach (1990) จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Co-efficient) มีค่าเท่ากับ 0.912 ถือได้ว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือ

ภาคผนวก ฉ
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน

ที่ จว.๒๐๓/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช

TITLE : THE ATTITUDE TOWARDS POLITICS IN THE DEMOCRATIC SYSTEM OF DHAMMAYUTIKA'S MONKS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๕ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๓๑๑/๒๕๖๕ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ออกให้ ณ วันที่ ๒๖ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงนาม

(พระมหามงวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช

รูปภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูสุนทรธรรมวินิฐ
เจ้าคณะอำเภอทุ่งสง - ชะอวด - เชียรใหญ่ ธรรมยุต
วัดตรีนิมิตร ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566

การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูอรรคธรรมโกวิท
เจ้าคณะอำเภอฉวาง - พิปูน - ช้างกลาง ธรรมยุต
วัดวังม่วง ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566

การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูเมธีนวคุณ
เจ้าคณะอำเภอหัวไทร - เฉลิมพระเกียรติ ธรรมยุต
วัดท่าเสริม ตำบลท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566

การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูบริหารสังฆกิจ
เจ้าคณะอำเภอปากพนัง ธรรมยุต
วัดรามประดิษฐ์ ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566

สัมภาษณ์เชิงลึก พระครูสิริธรรมาภิรัต เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช ธรรมยุต
วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2566

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา-นามสกุล พระมหาวิศิษย์ศักดิ์ วิสิฏฐเวที (สุขเรือง)

วัน เดือน ปีเกิด วันพุธที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2539

ภูมิลำเนาเดิม 5/1 หมู่ที่ 4 (บ้านหัวเลี้ยว) ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่อยู่ปัจจุบัน 87 วัดพระนคร ถนนพระบรมธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

e-mail: wisitsak0427@gmail.com

โทร : 061-237-0427

ประวัติการศึกษา

การศึกษาทางธรรม

- พ.ศ. 2552 สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี
- พ.ศ. 2554 สอบไล่ได้นักธรรมชั้นโท
- พ.ศ. 2555 สอบไล่ได้นักธรรมเอก
- พ.ศ. 2558 สอบไล่ได้เปรียญธรรม ประโยค 1-2
- พ.ศ. 2560 สอบไล่ได้เปรียญธรรม 3 ประโยค
- พ.ศ. 2561 สอบไล่ได้เปรียญธรรม 4 ประโยค
- พ.ศ. 2563 สอบไล่ได้เปรียญธรรม 5 ประโยค

การศึกษาทางโลก

- พ.ศ. 2562 ร.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์

- พ.ศ. 2562 เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าวัง (ธ)
- พ.ศ. 2564 เจ้าอาวาสวัดพระนคร
- พ.ศ. 2564 หัวหน้ากองงานสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ)